
This is the **published version** of the article:

Martí Torras, Mireia; Badia, Lola, dir. Materials per a un edició anotada del Desconhort de Ramon Llull. 2012. 106 p.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/106380>

under the terms of the license

Materials per a un edició anotada del *Desconhort* de Ramon Llull

Mireia Martí Torras
Treball final de màster
Directora: Lola Badia
Curs 2011-2012

ÍNDIX

Justificació	3
Introducció	5
1. Data, circumstàncies i contingut	5
2. El projecte lul·lià	7
2.1. La cristiandat	7
2.2. La conversió dels infidels, l'islam i l'Art	9
3. Hibridació de gèneres	12
4. Els protagonistes del <i>Desconhort</i> : Ramon i l'ermità	17
5. Transmissió del text	20
6. Criteris de regularització del text original	22
7. Criteris per a l'elaboració d'una versió del text	23
Bibliografia	24
Text modernitzat, versió i notes	28
Glossari	101

JUSTIFICACIÓ

Aquest treball té com a punt de partida l'experiència d'aprenentatge realitzada durant l'últim any de la llicenciatura en les assignatures 'Ramon Llull i la literatura' i 'Edició i anotació de textos', i ha acabat sent un punt de connexió entre totes dues perquè el resultat final prové de posar en joc els coneixements sobre la literatura lul·liana i l'anotació de textos medievals. Els crèdits cursats al Màster d'Estudis Avançats i Aplicats en Llengua i Literatura Catalanes han acabat de furnir els instruments necessaris per dur a terme la tasca proposada. El resultat ha estat, doncs, un treball que hem titulat 'Materials per a una edició anotada del *Desconhort* de Ramon Llull' i que ha volgut complir amb l'objectiu de presentar una proposta de guia de lectura del *Desconhort* en format d'edició divulgativa.

La història del lul·lisme català ha produït prop d'una vintena d'edicions d'aquesta obra, però mai, fins ara, no s'havia donat una interpretació del text des de la llengua moderna, les edicions es limitaven a oferir la versió original (a vegades amb les grafies regularitzades, d'altres sense regularitzar) amb algun aclariment lèxic o, en el cas de l'edició més completa, amb notes contextuais a peu de pàgina. Així, mentre que les tradicions veïnes (la castellana, la francesa, portuguesa o la italiana) ja comptaven amb traduccions del *Desconhort*, en la catalana mancava una proposta interpretativa que es comprometés en aquells passatges més foscos i justificués la tria.

L'edició divulgativa té com a punt de referència un lector culte no especialitzat, i aquest ha estat sempre l'horitzó de la nostra feina. Ara bé, al llarg del procés de construcció del treball, no sempre ha estat fàcil decidir-se per anotar un passatge o deixar-lo a mans de la capacitat del lector, igual que ha estat complicat trobar l'equilibri en l'abast i la complexitat de la informació que convenia donar en cada cas. El resultat és, doncs, una recopilació de 'materials' que posen els fonaments per editar el text amb notes que, en funció del lector paradigmàtic al qual es vulgui dirigir, es poden simplificar i retallar o amplificar i completar. En tot cas, aquesta és una qüestió que s'hauria de replantejar d'acord amb els criteris editorials de l'empresa que acceptés de publicar-ho.

Per acabar de completar la tasca iniciada en aquest treball i donar a la literatura catalana una edició moderna de referència del *Desconhort* caldria fer-ne una edició crítica (per ara, l'única que tenim és del 1936) i aprofundir i madurar la lectura aportant detalls contextuais que envolten i condicionen l'obra, contribuint a comprendre la

singularitat de Ramon Llull i la dimensió de la seva obra, i establint paral·lelismes entre passatges i motius del *Desconhort* i d'altres textos de Llull mateix, sobretot, però també d'obres d'altres autors i, fins i tot, d'altres èpoques.

Amb aquesta voluntat d'acompanyar el lector contemporani en la comprensió del *Desconhort*, hem organitzat el treball de la manera següent: una introducció que ressegueix els fils principals de l'obra, seguida de la versió original del text regularitzada segons la normativa actual encarada amb una versió moderna en prosa que té el suport de notes aclaridores i del text i d'un glossari que recull els mots antics que avui han caigut en desús.

INTRODUCCIÓ

1. Data, circumstàncies i contingut

El *Desconhort* té origen en l'estada que Llull fa a Roma entre el 1295 i el 1296 per demanar suport per al seu projecte al papa Bonifaci VIII (1294-1303). Era la tercera visita que feia a la cort papal, i aquesta obra, juntament amb el pròleg de l'*Arbre de ciència* (1295-96), és el reflex de la decepció de Llull davant d'uns dirigents de l'Església que no fan cas de les seves peticions i propostes. De fet, al *Desconhort* es demana el mateix que a la petició en prosa (*Petitio Raymundi pro conversione infidelium ad Bonifacium VIII papam*) enviada poc abans (Llull 1935): la creació, seguint el model de Miramar, d'escoles d'idiomes per a la formació de missioners, la institució d'un concili que reunís tots els cismàtics cristians i la utilització de l'Art com a mètode de conversió dels infidels (Sari 2012: 6-7). Els estudiosos de la literatura ja havien apuntat una certa influència dels «laudesi», uns poetes italians de l'orde franciscà que escrivien obra religiosa, en la poesia lul·liana de caire més popular a causa de les seves visites repetides a Itàlia. Recentment, s'ha reprès aquesta idea i s'ha insinuat que, com que és freqüent en la producció dels «laudesi» trobar poemes dedicats a papes, és possible que el *Desconhort* fos dedicat al papa Bonifaci VIII, que tot just acaba de ser elegit.¹

El *Desconhort* s'estructura, a la manera clàssica, en tres parts: un preàmbul (I-XII), el nucli central (XIII-LIII) i el desenllaç (LIV-LXIX). En la primera part s'explica que els valors del món estan invertits, per la qual cosa Ramon està trist, irat i desconsolat (apareix el sofriment del jo com a motiu de l'escriptura), i decideix de retirar-se al bosc.² Allà es troba amb un ermità (V) que s'interessa per la causa del seu estat, i ell li explica que, gràcies a una revelació divina, ha escrit l'Art, que ara es troba en perill. A partir d'aquest moment, doncs, l'ermità inicia una llarga argumentació destinada a consolar Ramon, però en aquest punt inicial de l'obra ja s'insinua que els motius convencionals no podran servir a Ramon, perquè la seva pèrdua és massa valuosa.

---

1. Vegeu Sari 2012, 6 i Fernández 2011, 10-11.

2. Assenyalem el paral·lisme de l'inici del *Desconhort* amb la situació que es presenta al pròleg de l'*Arbre de ciència* (OE I, 555): «En desconhort e en plors estava Ramon sots un bell arbre, e cantava son desconhort per ço que alleujàs un poc sa dolor, la qual havia per ço car no podia haver acabat en la cort de Roma lo sant negoci de Jesucrist, e la pública utilitat de tota la crestiantat.» I en aquesta situació, se li presenta un monjo que s'interessa per ell, i Ramon aprofita per parlar-li de l'Art.

En la part central del poema l'ermità desplega un ampli catàleg de vicis en els quals Ramon ha pogut incórrer. Aquests vicis no van indicats amb anotacions paratextuals (de fet, n'hi ha que ni s'esmenten pel nom) i no apareixen tots en el mateix context argumentatiu (la ira i la luxúria són vicis que Ramon mateix s'atribueix en l'etapa anterior a la conversió). De l'estrofa XIII a la XXIV l'ermità l'acusa dels pecats següents: negligència, de la qual es defensa al·legant l'activitat missionera durant trenta anys; indiscreció (vici que no forma part del cànon tradicional), que l'acusat atribueix a la manca d'ajudants; avarícia, que ell nega recordant que ha renunciat als seus béns per dedicar-se a Déu; vanaglòria, que Ramon considera que és una suposició injustificada i malintencionada d'una persona que no el coneix prou; i, finalment, enveja, de la qual es defensa dient que ha publicat molts llibres difonent l'Art.³ L'ermità clou aquesta secció d'arguments dient-li que tot el que vol fer és impossible, i per això l'Església no li dona suport.

A les dotze estrofes que segueixen (XXV-XXXVII) l'ermità entra en la valoració de l'Art i posa en dubte que sigui un mètode viable: no es pot provar la fe; no es poden convertir els infidels, perquè Déu no ho ha disposat així; és perillós predicar la fe, i els que ho han intentat han fracassat; i l'Art és una innovació peculiar de Ramon que no té tradició filosòfica antiga. En aquesta secció, l'estrofa XXXV té una especial rellevància, perquè l'ermità acaba la paciència de Ramon: «Ramon s'enfelloní, e no volia ausir».

En les setze estrofes següents (XXXVIII-LIII) l'ermità proposa al seu interlocutor que sigui conformista, que accepti el món tal com funciona (és a dir, amb la primera intenció capgirada), servint-se dels arguments següents: el món no es perd perquè tot hi funciona a la seva manera; Déu ja castigarà els infidels; Déu permet el mal per poder premiar els bons; els predestinats ja se salvaran; si es posseeix la virtut de l'esperança es pot estar content, i la Mare de Déu ja vetlla pels homes; Ramon ja fa tot el que pot i, si és pacient, serà premiat en l'altra vida.

A partir de l'estrofa LV, quan l'ermità pregunta pel 'fet de Ramon' (el seu projecte missional), s'inicia el desenllaç del *Desconhort*: l'ermità es converteix en un dels adeptes que Ramon reclamava al començament del poema i, un cop traçat el pla d'acció que ha de dur a terme cadascú, se separen enmig de plors i abraçades. Per

---

3. En aquesta acusació també s'hi podria veure l'avarícia, la qual cosa demostra que Llull no fa un ús mecànic dels conceptes del catàleg de vicis, com en d'altres obres seves, sinó que en fa un tractament particular a la manera lul·liana.

tant, Llull literaturitza la situació ideal que voldria que es produís: que, a mesura que ell anés explicant el seu ‘fet’, anés creant un cercle d’adeptes que l’ajudessin.⁴

2. El projecte lul·lià

2.1. La cristiandat

A l’època en la qual viu Llull, el segle XIII, és vigent la noció de *cristiandat*, que fa referència, d’una banda, al territori d’Europa habitat pels cristians i, de l’altra, a la població que viu en aquest espai i a les formes de vida reglades i regides per la fe cristiana. Així, doncs, la cristiandat té una unitat, composta per: una llengua (el llatí), una fe (hi ha un únic Déu, ésser suprem i omnipotent, al qual s’atribueixen la creació, la redempció i l’encarnació) i una autoritat (la Bíblia i la institució que actua com a missatgera de Déu a la terra: l’Església). La cristiandat promou unes formes i unes regles de vida que ensenyen a defugir la carn, el món i les temptacions del diable, per tant, només qui en formi part es podrà salvar. El cristianisme coexisteix amb dues grans religions monoteistes, la islàmica i la jueva i, a l’època de Llull, aquest ideal de cristiandat es comença a veure amenaçat per diverses causes. Des de mitjans segle XI (concretament l’any 1054) el Cisma d’Orient havia provocat que l’Església cristiana quedés dividida entre el cristianisme romà occidental i el cristianisme ortodox oriental.⁵ A aquesta ruptura interna de l’Església, s’hi afegia el poder creixent de l’islam, que era una amenaça per al manteniment d’una cristiandat forta i unida. A l’any 1291 tenia lloc un esdeveniment que seria cabdal: la caiguda de Sant Joan d’Acre, última fortalesa cristiana de l’Orient, la qual cosa va suposar el final definitiu de les croades per recuperar Terra Santa. I el temor de la pèrdua de poder del cristianisme es va agreujar quan, durant la primera meitat del segle XIII, les tribus mongoles es van unir sota el comandament de Gengis Kan i van iniciar un procés d’expansió política per l’Orient per crear un imperi gran i potent, que va adoptar com a religió la islàmica. Mentrestant, s’anaven gestant tensions internes dintre de la mateixa cristiandat. Sense anar gaire lluny, a Catalunya, i això Llull ho va viure de ben a prop, Pere el Gran va ser excomunicat pel papa Martí IV arran de la conquesta del regne de Sicília, en la qual es van enfrontar el rei català i el màxim defensor de la política papal: Carles I d’Anjou.

---

4. Per a una síntesi més completa del *Desconhort* vegeu Friedlein 2011, 230-31 o *HLC*, I.5.1.11.3.

5. Llull fa referència als cismàtics i a la necessitat de disputar-hi a l’estrofa LVI del *Desconhort* (vv. 665 i 667).

El projecte lul·lià, doncs, s'insereix en aquesta conjuntura històrica i pretén donar-hi resposta. Després de la il·luminació de Randa, el beat experimenta una conversió i posa en marxa un projecte apostòlic, que al *Desconhort* anomena 'fet de Ramon', i intel·lectual, l'Art, destinat a fer que es compleixi la primera intenció (és a dir, la que ha de guiar qualsevol acció: estimar, entendre i recordar Déu) tant dins mateix de la cristiandat com més enllà dels seus límits, tal com expressa en aquests versos del *Desconhort*: «e aquell convertiment serà per tot lo món sentit / tant, que en un ovili seran li hom unit,» (vv. 341-42).⁶

És una característica pròpia i original del *Desconhort* que el beat utilitzi recurrentment el mot occità *fait* ('fet'),⁷ força polisèmic (en totes les accepcions de significat bastant genèric), per referir-se al que en català modern en diríem 'projecte', 'empresa', 'missió' o, fins i tot, 'programa'.⁸ En aquest sentit, fem notar que no és del tot estrany l'ús d'aquest mot perquè, dins de l'àmbit català, ja té precedents literaris: el *Llibre del fets* de Jaume I. Ara bé, Llull hi dona una dimensió diferent que el rei conqueridor, perquè no parla de fets concrets, sinó d'un gran fet, és a dir, del projecte de la seva vida. Observem com és descrit en el *Desconhort*:

—Ramon, qual és lo fait que vós tant desirats
per lo qual en lo món fos Déus tan fort honrats?

[...]

— N'ermità, la manera com Déus fos mais amat,
ja la vos hai contada, si bé ho havets membrat,
ço és, que el papa hagués mant home lletrat
qui desiràs, per Jesús, ésser marturiat
per ço que per tot lo món fos entès e honrat.⁹

6. Llull expressa aquesta mateixa idea en altres passatges de les seves obres: «Si ordenen els crisitans, els de dintre, fan ben fet. Però, si no van a buscar a fora les ovelles perdudes i no tenen cura de la seva ordenació, fan mal fet, perquè deixarien ociosa i buida una potestat que els ha estat encomanada i de la qual hauran de rendir comptes el dia del judici.» (*El fantàstic*, [119]); «Només que alguns habitants de la ciutat del món em sabessin definir, tots els errors de la ciutat comesos contra mi es podrien extirpar i eliminar, hi podria haver un sol ramat, i tot el món podria estar en un bon ordenament.» (*La ciutat del món*, [43]).

7. Hem comptabilitzat un total de quaranta-tres ocurrences, vegeu els versos: 129, 151, 167, 170, 173, 176, 179, 182, 185, 193, 198, 223, 225, 233, 235, 242, 389, 402, 404, 600, 616, 637, 639, 640, 642, 645, 646, 647, 686, 687, 689, 697, 700, 702, 711, 714, 741, 744, 747, 749, 764, 821, 823.

8. Per a un desenvolupament més complet de l'abast del terme *fait*, vegeu «Ramon Llull», *HLC*, 19-28. Seguint la terminologia de l'obra citada, en aquest treball es parlarà del fet de Ramon.

9. Vegeu vv. 637-38 i vv. 649-653.

Cal tenir en compte la condició de laic de Ramon Llull,¹⁰ perquè ell desenvolupa la seva obra en un moment que els laics comencen un procés d'emancipació espiritual per aconseguir un contacte més directe amb la religió. El beat impulsa un projecte molt potent i de gran abast per difondre la fe i, així, eixamplar els límits de la cristiandat i, ben aviat, s'adona que, per aconseguir un objectiu de tan alta volada des d'una iniciativa individual, cal obtenir el suport econòmic i institucional de l'Església, els monarques i les ciutats més poderoses.¹¹ En diverses ocasions, doncs, Llull farà peticions, sovint estèrils, als diversos papes que es van succeint demanant que llegeixin l'Art i que formin missioners valents que sàpiguen àrab i siguin capaços d'anar a predicar la fe cristiana a terres d'infidels.

El fet de Ramon, doncs, s'ha d'entendre com un intent de mantenir unida una cristiandat que mostra indicis d'inestabilitat. Al *Desconhort* Llull se serveix d'aquesta noció per expressar el seu desig de preservació i d'unitat de la col·lectivitat cristiana (vegeu els vv. 753 i 816), fins al punt que, per procediment analògic, crea el neologisme *sarraïnitat*, que designa el màxim oponent religiós de la cristiandat: l'islam (vegeu el v. 752).

2.2. La conversió dels infidels, l'islam i l'Art

La conversió dels infidels va ser una de les grans preocupacions vitals i intel·lectuals de Llull. No és estrany, doncs, que les al·lusions a l'islam es puguin considerar un *leitmotiv* de la seva obra. Ara bé, Llull en fa un tractament diferent en funció del públic al qual dirigeix l'obra i, per tant, al llarg de la seva producció es poden observar variacions en el to de la bel·ligerància, en els arguments que utilitza i en les informacions que proporciona sobre l'islam.¹²

L'obra de Llull mostra un coneixement sobre l'islam molt més vast i profund que la tradició medieval cristiana, tant anterior com contemporània. Les fonts de les quals beu el beat per adquirir coneixements sobre l'islam són tres: l'experiència de les missions, la tradició anterior i l'accés a obres directament en àrab.¹³ S'ha de comptar, també, amb la influència de les obres dels dominicans Ramon de Penyafort i Ramon

---

10. Per a més detalls sobre l'emancipació intel·lectual dels laics, vegeu «Ramon Llull», *HLC*, 5-9.

11. Vegeu *OS I*, 38-39, i la miniatura IX del *Breviculum*, que es pot consultar al portal 'Qui és Llull?'.

12. Per a més coneixements sobre Ramon Llull i l'islam consulteu Urvoy (1980). Recentment, Óscar de la Cruz ha complementat alguns aspectes d'aquesta qüestió, vegeu de la Cruz 2004 i 2005.

13. Per a una informació més detallada sobre les fonts lul·lianes per al coneixement de l'islam, vegeu de la Cruz 2004.

Martí. El primer va tenir un paper important en la formació de Llull (OS I, 17), el segon va ser l'autor d'obres de polèmica religiosa a partir d'autoritats (Hames 2012).

Partint de la idea que la religió cristiana és l'única que és vàlida, perquè és l'única que és vertadera, la proposta de Llull és establir diàleg entre clergues instruïts en la llengua àrab i en el coneixement de l'islam i savis musulmans, amb el convenciment que, un cop convertits els homes més cultes, ells ja s'encarregarien de la conversió de la resta de la comunitat islàmica. L'estratègia dialèctica de Llull és una de les seves originalitats, perquè consisteix a utilitzar arguments lògics aplicats de manera amable, i no pas seguint el criteri tradicional de l'autoritat doctrinal atorgada per la Bíblia, per aconseguir de convèncer els oponents 'per raons necessàries'. Però, malgrat l'astúcia i la generositat d'aquesta estratègia, no sempre va ser ben rebuda, ni tan sols pels interlocutors musulmans, que consideraven que no es podia aplicar la lògica per entendre Déu (Urvoy 1989).

Amb aquests objectius, doncs, la seva obra combina creences tradicionals sobre l'islam amb nous recursos argumentals construïts per ell mateix, i les dues obres que ens poden ajudar millor a comprendre els mecanismes i els arguments que utilitza Llull per disputar amb l'islam són la *Doctrina pueril* (1274-76), que basteix l'argumentació sobre els llocs comuns heretats de la tradició, i *El llibre del gentil e dels tres savis* (1274-76?), que reflecteix la característica més original de l'aproximació lul·liana a l'islam: l'enfocament des d'un punt de vista intern. Llull coneix perfectament els contraarguments musulmans, precisament perquè ha llegit alguns textos fonamentals d'aquesta religió (possiblement directament de l'àrab), així com l'Alcorà, la *sunna*, i els *hadit*. A més a més, és possible que conegués alguns filòsofs musulmans que confrontessin la doctrina en termes semblants (de la Cruz 2004).

A la *Doctrina pueril* Llull sosté, seguint la tradició cristiana, que l'islam és una creació de Mahoma i que, per tant, l'Alcorà no és un text revelat, la qual cosa implica, d'una banda, la ridiculització del Profeta i, de l'altra, la desqualificació de l'Alcorà, tant pels seus arguments doctrinals com formals. Així, es vol demostrar que Mahoma és un fals profeta al·legant que és luxuriós, que va servir-se de la violència per aconseguir els primers fidels, que va fer falses promeses per atreure adeptes i que va presentar la seva epilèpsia com a signe de la revelació divina. A més, s'hi afegeix la ridiculització de les promeses de Mahoma sobre la vida al paradís islàmic, on se

suposa que s'ha d'obtenir un plaer corporal que és totalment absurd en un espai incorpori.

Dèiem, també, que l'Alcorà és desqualificat negant-ne el caràcter de revelació divina que li atorga l'islam i argumentant que Mahoma n'és l'autor i enganya el seu poble fent-lo passar per la llei de Déu. A més, Llull escriu els *Cent noms de Déu* (1292?) per combatre l'argument musulmà segons el qual l'Alcorà és inimitable i demostrar que es pot escriure un llibre encara millor.

Al *Llibre del gentil e dels tres savis* s'hi exposa un sistema de pensament que, segons reconta Llull mateix a la *Vida coetània* (1311), li va ser revelat per Déu i ha de servir per convertir tots els infidels al cristianisme. Al segle XIII, el mètode de disputa religiosa que imperava era la *disputatio per auctoritates*, que partia de les interpretacions canòniques que cada tradició feia sobre les Escriptures, la qual cosa, segons Llull, era un mètode destinat al fracàs, perquè s'acabava centrant la discussió en la manera d'interpretar els textos sagrats i no pas en el contingut, i cadascú quedava convençut que la seva era l'única interpretació possible. Llull considerava que aquesta situació sense sortida es podia superar a través de la raó, de manera que, d'acord amb la seva perspectiva del cristianisme, la raó humana té la capacitat d'entendre tots els ordres de la realitat, perquè estan regits per uns principis generals originats en l'essència divina. La raó que entén la realitat concebuda en aquests termes no es pot separar de la fe, per la qual cosa Llull proclamava sempre: «Nisi credideritis non intelligetis» ['Si no creieu, no entendreu', Is VII, 9).¹⁴ Amb aquests punts de partida, doncs, desenvolupa un mètode alternatiu, que anomena *Art*, que consisteix a fer entendre a l'oponent que el cristianisme concorda amb la veritat 'per raons necessàries'. Així, l'Art és un mètode capaç de combinar conceptes considerats acceptables per a totes tres religions, especialment l'existència d'un sol Déu, necessàriament bo, gran i etern que, a més, posseeix aquestes qualitats en el major grau possible. Aquesta acceptació prèvia crea un terreny neutral per discutir i permet de mostrar quines combinacions d'arguments provatoris són concordants i quines no ho són, la qual cosa porta al que Llull anomena demostració de la fe 'per raons necessàries'. L'única fe que resisteix els arguments de la raó és, segons l'Art de Ramon, la cristiana, amb l'encarnació de Crist, la redempció i la resurrecció. L'Art és, per tant, una tècnica capaç de generar arguments per confirmar o refutar una

---

14. És una de les poques cites d'autoritat que utilitza Llull al llarg de la seva producció escrita. Per a més detalls sobre aquesta qüestió, vegeu Bonner 2005.

suposició original, que pot ser un article de la fe, algun punt de la doctrina o, fins i tot, una pregunta relacionada amb algun camp del coneixement contemporani.

Darrere de l'Art, doncs, hi ha un objectiu missional. La majoria de les obres lul·lianes fan, de manera directa o indirecta, propaganda de l'Art, al qual el mateix beat atribueix les funcions següents: fomentar i explicar totes les branques del saber, perquè té abast universal; persuadir, com que és un mètode de mètodes i, per tant, es troba per sobre de qualsevol forma doctrinal prèvia, té un poder neutral per persuadir racionalment; funcionar com a eina per dur a terme disputes religioses, la Veritat és difosa entre els creients perquè és presentada des de formulacions racionals ('raons necessàries') i, per tant, es fa immediatament patent i activa i és imposada als fidels per la força de l'evidència; resoldre qüestions de qualsevol ordre, perquè està concebut com una eina que capacita l'intel·lecte per distingir la veritat de la falsedat.

Al llarg de la seva trajectòria, Llull reelabora diverses vegades l'Art per fer-lo comprensible a tots els sectors als quals vol arribar, de manera que s'hi poden distingir quatre períodes: l'etapa preartística (1271-1274), la primera fase de l'Art (1274-1289), la segona fase de l'Art (1290-1308) i l'etapa postartística (1308-1315). El *Desconhort* pertany a la segona etapa de l'Art o 'fase ternària', que és ja l'època de maduresa i és un simplificació de la primera. Aquest període artístic és iniciat per l'*Ars inventiva veritatis*, obra que redueix els principis a divuit i els presenta en dues sèries de nou. La versió de l'Art que serveix de referència a Llull en la creació del *Desconhort*, però, és la *Taula General* (1293-1294), acabada a Nàpols poc abans del viatge a Roma.¹⁵

Per tant, hem vist que les dues grans preocupacions de Ramon Llull tenen una arrel comuna (la unió de la cristiandat) i són difondre i salvar l'Art, d'una banda, i convertir els heretges i els infidels, de l'altra. I la literatura és un instrument de gran potencial per dur-les a terme.

3. Hibridació de gèneres

La hibridació de gèneres és un mecanisme de creació literària propi de l'obra lul·liana. En el *Desconhort* la presència de l'experiència moral de l'autor és molt intensa, de manera que es pot parlar d'una fusió de models lírics, propis de l'expressió en primera persona, amb una mètrica d'arrel èpica, els alexandrins

---

15. Sobre l'Art vegeu Bonner 2012.

monorims, i encara de l'afegit d'alguns trets propis de la tençó trobadoresca. Aquests materials de la tradició romànica es combinen amb el gènere del diàleg, que, en canvi, procedeix de tradició clàssica. El resultat és, doncs, únic en tot l'opus lul·lià: una obra dialògica escrita en vers.

A l'època del beat, la poesia que s'escriu per al públic laic és la trobadoresca. Ramon Llull pertanyia, segurament, a una família noble i, per tant, va rebre una educació cortesana i va formar part de la cort de Jaume de Mallorca. Com explica al començament de la *Vida coetània*, abans de la conversió escrivia poesia trobadoresca: «Quan Ramon era senescal de la taula del Rei de Mallorca,¹⁶ era encara jove i es dedicava massa a la composició de vanes cantilenes o cançons» (*OS* I, 12). I, com continua narrant, després que Crist se li aparegui crucificat cinc vegades, entén el missatge i deixa enrere les vanitats del món i inicia un període d'expiació dels pecats de joventut.

Com s'explica al capítol 118 del *Llibre de contemplació en Déu* (1273-74?), titulat “Com hom se pren guarda de ço que fan los joglars”, la poesia del segle XIII, com totes les manifestacions de la cultura mundana, que ignoren les nocions religioses de bé i mal, ha sofert una inversió de valors. En termes de Llull la poesia lloa els vicis i blasma les virtuts: «[els trobadors] reprenen ço que faria lloar e lloen ço que faria reprendre». És per això que, després de la conversió, Ramon es penedeix d'haver estat trobador i rebutja la poesia que exalta l'amor, la guerra i els principis de la cortesia. Cal dir, però, que no és el primer trobador penedit de la història, Folquet de Marsella (mort el 1231), per exemple, viu un procés semblant: després d'un llarg període dedicat a la poesia trobadoresca, decideix de retirar-se a una abadia i, temps després, és elegit bisbe de Tolosa i esdevé un gran enemic dels heretges càtars. A partir de la conversió, doncs, Llull passa a concebre la poesia com un instrument verbal que ha d'estar al servei de la lloança i l'honor a Déu: «Aquells qui volen ésser joglars vertaders en vós a lloar e a honrar e a amar e a servir». Hi ha un bé (parlar de Déu) i un mal (parlar dels valors del món) i, per tant, una bona joglaria i una mala joglaria. Llull formula una proposta que va en la mateixa línia al capítol 16 (“De Valor”) del *Romanç d'Evast e Blaqueria* (1283), en el qual descriu el Joglar de Valor, que ha d'anar pel món difonent l'Art a través de la novel·la mateixa.

---

16. Senescal és un càrrec que no existia a la Corona d'Aragó i, per tant, aquí s'ha d'entendre com a sinònim de cortesà.

Després d'un període de rebuig total, Llull inicia una recuperació de la poesia, primer instrumental (utilitza el vers amb finalitats purament funcionals) i, més tard, plenament literària (la bellesa, la construcció, l'enginy verbal, la imatgeria...). L'operació lul·liana consisteix, doncs, a fer-se seva la tradició trobadoresca i reformular-ne alguns aspectes per transformar la poesia en una activitat al servei de la primera intenció i, per tant, agradable als ulls de Déu. Així, en la nova poesia que planteja Llull, ell mateix és el model de trobador que convé seguir, la seva *midons* és la Mare de Déu i la *fin'amors* s'adreça únicament a Déu. El *Desconhort* és el punt àlgid de la recuperació i reformulació de la lírica, i s'erigeix com el poema lul·lià més destacable.

Tradicionalment, la valoració de la poesia lul·liana ha estat determinada per criteris estètics. Els estudiosos, d'acord amb les convencions de la crítica literària de principis del segle XX, han llegit el fenomen poètic lul·lià com l'expressió de l'amor a Déu i a la Mare de Déu i com a confessió de l'experiència personal en relació al seu projecte. Seguint, doncs, aquest criteri, han distingit la poesia, que es defineix perquè té valor estètic i es pot trobar tant a l'obra en vers com en prosa, i l'obra rimada, que és el vehicle expressiu que té el potencial necessari per difondre eficaçment les idees, però que està mancat de valors literaris. Per això la poesia lul·liana es llegeix en antologies que presenten tan sols una tria dels versos realment "poètics" de Ramon, amb exclusió de les obres "eixutes" i "doctrinals".¹⁷ Recentment, s'ha revisat la valoració de la poesia lul·liana i, d'acord amb les concepcions de Llull, s'ha establert una distinció temàtica entre obres *artístiques*, és a dir, pensades per a la divulgació de l'Art, i obres *de circumstància*, que tenen un pretext extern a l'Art; el *Desconhort* formaria part d'aquest darrer grup (Sari 2012). Tot i així, malgrat que el beat hi explota i hi aprofita, entre d'altres, diversos recursos literaris de font trobadoresca, el poema és de caire doctrinal i té un objectiu absolutament missional.

Pel que fa a la mètrica, el *Desconhort* es compon de seixanta-nou estrofes monorimes de dotze versos alexandrins. Sari adverteix de les semblances formals entre el *Desconhort* i el *Plany de la Verge* (1290-93?) en l'estructura mètrica, les rimes finals, alguns hemistiquis i el títol. Cal dir que el patró d'estrofes monorimes en alexandrins no és propi de la tradició lírica, sinó que procedeix de la tradició èpica

---

17. Aquest fenomen comprèn des de d'Alòs 1925 fins a Romeu 1958 i 1988.

francesa, com s'indica al final de l'obra: «Aquest Desconhort canta's en lo so de Berart». Berart de Mondidier era un dels guerrers de Carlemany i el protagonista de la cançó de gesta titulada *Chanson des Saines*, escrita pel trobador d'Arras Jean Bodel (1165 - 1210) i, actualment, perduda.

El canvi, gairebé constant, d'interlocutor d'una estrofa a l'altra i les interpel·lacions regulars (“Ramon” i “ermità”) al començament de cada estrofa són dos trets formals que acosten el *Desconhort* a la tençó trobadoresca, la qual cosa permet afirmar que aquesta obra té una «reminiscència escadussera de les tençons dels trobadors» (Friedlein 2011: 235).

El gènere dialògic té una llarga tradició a la literatura medieval, i Llull en forma part i hi fa aportacions essencials. El diàleg medieval és un tipus de text escrit i no pensat per a la representació escènica; té una dimensió situacional, és a dir, un fons escènic o una acció que envolten els intercanvis verbals d'un nombre limitat d'interlocutors; té com a centre d'atenció la interacció dialèctica dels personatges, que es produeix pràcticament entera en discurs directe i permet la fixació dels temes tractats argumentativament; i és una discussió seriosa, la qual cosa implica que contingui lliçons religioses o científiques destinades al coneixement o la lloança de Déu.¹⁸

Friedlein estableix la relació del *Desconhort* amb el diàleg lul·lià en prosa a partir d'una sèrie de trets que aquesta obra comparteix amb d'altres textos: la regularitat estricta en el canvi d'interlocutor a través d'interpel·lacions recíproques dels personatges; l'estructuració simètrica de les estrofes, tant des del punt de vista temàtic com formal, en dues seccions (1 + 33 + 1 + 33 + 1 = 69), la qual cosa recorda al principi constructiu seguit en l'elaboració del *Liberi Tartari* lul·lià (1288): 1 + 16 + 1 + 16 + 1 = 35; l'estructuració de les argumentacions amb el suport dels catàlegs de categories morals cristianes, com trobem en alguns passatges del *Llibre del gentil e dels tres savis* i en altres textos lul·lians, si bé al *Desconhort* l'ús que se'n fa és més lliure i no va acompanyat d'anotacions paratextuals; la construcció d'un pla narratiu en el qual els personatges són introduïts en una situació de trobada amb els elements recurrents del bosc i els plors de Ramon com a desencadenant del diàleg; l'aparició de la figura de l'ermità, que a l'any 1295 ja forma part de l'inventari de personatges lul·lians; el desenvolupament extern posterior a la trobada: la consolació de Ramon i

---

18. Per a una caracterització més completa del gènere dialògic a l'edat mitjana vegeu Friedlein 2011.

el canvi de parer de l'ermità, que es produeixen sobtadament i entre llàgrimes; i, en darrer lloc, la situació dels passatges narratius, sobretot en l'exposició, la conclusió i els fragments que marquen una cesura en el desenvolupament del text.

A la hibridació formal entre elements de la lírica i del diàleg en prosa, Llull hi afegeix materials de la literatura consolatòria. La consolació és una constant antropològica i, per tant, ja apareix a la literatura llatina precristiana (en Sèneca, per exemple). El text que inaugura la literatura consolatòria cristiana és *La consolació de la filosofia* (segle VI) de Boeci, una de les obres més llegides durant l'edat mitjana i que funciona de model, tant formal com de contingut, per a tots els escrits consolatoris d'aquest període. Llull té dues obres que duen el mot *consolació* al títol: la *Consolatio venetorum et totius gentis desolatae* (1298) i el *Llibre de consolació d'ermità* (1313). A més a més, el *Plany de la Verge* (obra que té moltes semblances amb el *Desconhort*) i diversos passatges del *Romanç d'Evast i Blaquerna* contenen motius propis d'aquest gènere.

En el *Desconhort* Llull capgira les convencions del gènere i Ramon, igual que la Mare de Déu del *Plany de la Verge*,¹⁹ es nega a consolar-se perquè, com s'explicita ja des de la primera estrofa, el món val pel mal camí i ell ha perdut l'oportunitat d'honrar Déu a través de la difusió de l'Art («e tenc-la per perduda, car quaix a hom non cal», v. 93),²⁰ la qual cosa no admet consolació possible: «—Senyor Déus gloriós, ha al món tal martir | com aquest que sostenc, com Tu no pusc servir?» (vv. 412-13).²¹ Així, doncs, Llull, juga durant tota l'obra (ja des del títol) amb l'alternança dels mots *conhort* i *desconhort*.²² El terme *desconhort* és possible que faci referència a un subgènere trobadoresc homònim que apareix esmentat, sense que se n'expliqui res, a les *Leys d'amors*. En aquesta obra, però, queda clar quin és l'estat anímic propi del desconhort, que coincideix de ple amb el del poema de Ramon. La genialitat lul·liana, per tant, consisteix a convertir l'obra en un “contratext” de la

---

19. Vegeu el final del *Plany de la Verge*: «—Ah, Joan! —dix la reina—. No saps bé consellar, / car en membrar mon fill la mort no em pot sobrar, / e si eu l'oblidava, fallir-m'hia amar; / per què eu te prec, fill, que d'ell me vulles parlar. —» (Romeu 1988).

20. Com és propi del gènere, que té sempre com a objectiu el consol per una pèrdua, el mot *perdre* (amb totes les derivacions que convenen a Llull) hi és utilitzat recurrentment. Vegeu els versos: 59, 60, 61, 64, 75, 83, 93, 95, 150, 251, 290, 291, 292, 384, 416, 419, 591, 602, 720, 777.

21. Al llarg del text podem llegir diverses explicacions de l'efecte invers de la consolació de l'ermità. Vegeu els versos: 57-58, 265, 405, 408, 433 i 457.

22. El mot *conhort* compta amb deu ocurrences (vegeu els versos: 2, 5, 7, 117, 122, 487, 526, 566, 576 i 612) i el terme *desconhort* apareix un total de vuit vegades (vegeu els versos: 7, 42, 107, 154, 265, 467 i 508). A més a més, *Desconhort* és també el títol de l'obra, i dins del text apareix en els versos: 1, 817 i 828.

literatura consolatòria: s'hi capgiren els papers, de manera que el personatge que consola (l'ermità) acaba assumint el punt de vista del personatge que ha de ser consolat (Ramon), amb el resultat que acaben sent tots dos, els desconhortats, d'aquí l'encert del títol: Ramon perquè el món va pel mal camí (tot i que ja és un cert consol la convergència de l'interlocutor amb el seu punt de vista i la unió al seu projecte), i l'ermità, fins ara satisfet amb la vida que menava i el servei que professava a Déu, perquè descobreix la veritat sobre el mal estat del món. El *Desconhort* no es basa, com sol passar en la tradició de la *consolatio*, en el procés d'aprenentatge del personatge que es plany, sinó en el del personatge que consola, que aprendrà quin és el veritable camí que cal seguir per honrar Déu i redreçar el món. En definitiva, la subversió que Llull fa del gènere de la *consolatio* consisteix a fer que la pèrdua del consol acabi sent més important que el consol.

4. Els protagonistes del *Desconhort*: Ramon i l'ermità

El *Desconhort* és el text que inaugura les aparicions del personatge de Ramon en la literatura lul·liana i preludia la literatura del jo, que esclatarà a la segona meitat del segle XIV i de la qual Llull és un clar precedent.²³ Per explicar el tipus de jo que Llull plasma en aquesta obra Friedlein parla del jo autobiogràfic i del moral.

L'obra dona molta informació autobiogràfica que vincula aquest personatge a Ramon Llull, començant pel nom que li posa. Ja en les primeres estrofes, hi apareixen la major part dels motius biogràfics bàsics que queden esbossats a la *Vida coetània*: les cinc aparicions de Crist (v. 17, vv. 135-36), la referència a una vida passada pecaminosa (vv. 13-15, v. 140, vv. 133-34), els trenta anys d'expiació dels pecats dedicats a l'activitat propagandística a favor de la croada i la missió (v. 34, v. 138),²⁴ les diverses visites a governants i religiosos per aconseguir suport (vv. 28-29), la necessitat de crear un cercle d'adeptes, *companyons*, en diu, que col·laborin amb ell (v. 114)²⁵ i l'existència de l'Art com una revelació divina (vv. 85-86, v. 111).

Els motius que caracteritzen el jo moral ja apareixen, també, en les primeres estrofes del poema, i són, a més del desconsol, que ja ha estat tractat a bastament: la

23. Des de l'any 1289 Llull, que havia començat la seva trajectòria literària en l'anonimat, comença a firmar les seves obres fruit d'una estratègia de difusió (vegeu Bonner 1998). Per a la figura literària de Ramon vegeu Badia 1995.

24. Llull fa servir el mot *passatge* (vegeu el glossari) per referir-se a la croada (vegeu els versos: 30, 657 i 662).

25. Al *Cant de Ramon* (1300) aquest tema hi apareix formulat en els termes següents: «Dó'm Déus companyons coneixents, | devots, leials, humils, tements | a procurar sos honraments» (vv. 82-84) (Romeu 1988, 72-77).

tristesa, el dolor, la malencolia, el dol, la folia i la ira. El personatge de Ramon està trist perquè els homes ja no honren Déu, de manera que l'activitat predicadora que ha dut a terme durant els darrers trenta anys ha fracassat. Aquest és el primer motiu que desencadena la ira i el desconsol de Ramon i és, per tant, el pretext de l'obra.

El dolor, la malencolia i el dol estan relacionats amb el vici de l'acció que, en la tradició llatina, es considerava que estava emparentat amb la tristesa i s'entenia com la disposició envers el bé i el mal. Qui estima el bé, defuig l'acció i, com a conseqüència, actua; Ramon es defensa de l'acusació de ser acciós amb l'argument de l'activitat que ha dut a terme durant aquests últims trenta anys.

L'atribució de folia al personatge de Ramon és característica del *Desconhort*: «no em volen escoltar, ans dien que fat só» (v. 189); «no ho tenen a re [Art], ans se'n fan gabament | com si ho fes home fat qui parlàs follament.» (vv. 562-63). L'associació de Ramon amb la folia, però, és un lloc comú que també és present en altres obres: al capítol 79, 'Del ordenament que el papa Blaquerna feu en sa cort', del *Romanç d'Evast e Blaquerna*; al pròleg de l'*Arbre de ciència* (OS I, 55); i al *Fantàstic* (1311) (Llull 2008: 109 i 113). És propi de Llull prendre conceptes que tenen un ampli ventall de sentits (com, per exemple, la folia o la ira) i jugar-hi, un recurs pres del mètode escolàstic de la *distinctio*, que consisteix a desplegar totes les accepcions dels mots a la recerca de la millor definició. En la seva obra, la folia és concebuda com un comportament paradoxal, no pas guiat pel descontrol, sinó per la raó, al servei d'un didactisme aplicat a la primera intenció. Ramon només pot ser foll des de l'òptica mundana, però aquesta folia esdevé saviesa si és considerada des del vessant de l'elevació espiritual. Així, doncs, es pot dir que Ramon és un foll d'amor a Déu: la seva folia intenta combatre la falta d'exigència moral de la societat contemporània i reclama un espai per a l'espiritualitat activa.²⁶ Aquest retret no deixarà neta la integritat moral del personatge fins que, al final del poema, l'ermità convergeixi amb la posició de Ramon i es faci evident als ulls del lector que, la seva, és una folia virtuosa.

Finalment, el darrer motiu que caracteritza el jo moral del personatge de Ramon, i que és el nucli de la disputa, és un dels set pecats capitals: la ira o fellonia.²⁷ Igual que hem vist amb la folia, també és un concepte ambivalent i, per tant, no ha de ser

---

26. Per a més detalls sobre la construcció del personatge de Ramon vegeu Llull 2008, 45-69.

27. El mot *ira* i derivats apareixen als versos: 6, 40, 57, 72, 94, 107, 372, 446, 472, 473, 488, 494, 508, 582 i 631. En el sinònim *fellonia*, amb els derivats corresponents, apareix als versos: 59, 409 i 433. I en el sinònim *fat* als versos: 189, 392 i 563.

necessàriament valorada negativament. Des del punt de vista aristotèlic, és un dels afectes de l'ànima que desestabilitza l'equilibri entre la voluntat i l'enteniment. Ara bé, com explica Llull mateix al capítol 114 del *Llibre de contemplació en Déu*, l'home pot sucumbir a la ira per dues causes diferents: per un moviment de la part sensitiva (i, llavors, és pecaminosa) o per un moviment de la part racional (que és quan es considera virtuosa i és la que s'atribueix al personatge de Ramon). I la part racional de l'ànima es pot irritar quan presencia errors o falliments (Ramon viu envoltat d'homes que menen una existència pecaminosa perquè no participen de l'activitat missionera ni en la conquesta de Terra Santa) o quan hi ha alguna cosa que impedeix d'obrar bé (la trajectòria de Ramon és plena d'obstacles que li impedeixen de dur a terme el seu projecte). Observem que les referències, tant explícites com implícites, a la ira de Ramon no s'acompanyen de cap dels símptomes externs habituals, la qual cosa s'explica perquè la seva ira és el resultat de «consideracions racionals sobre l'estat pecaminós del món» (Friedlein 2011: 251) i, per tant, l'expressió de l'afectivitat que l'acompanya és controlada des de la raó. Per tant, al *Desconhort* no es considera que la ira de Ramon sigui un pecat, sinó que està legitimada per Déu i al servei de la lluita contra el mal del món, de manera que queda justificada des d'un punt de vista ètic.

El joc que s'enginya Llull per vehicular literàriament una valoració positiva de la ira és crear una contradicció aparent entre les afirmacions dels personatges, que la presenten com un pecat mortal, i el missatge final que transmet el text amb l'apropament de l'ermità a les posicions del seu interlocutor: que la ira de Ramon és virtuosa, perquè prové de l'ànima racional, i és profitosa per divulgar l'Art. Així, el missatge del text contradiu el que seria esperable: l'actitud suposadament pecaminosa és aquella a la qual cal tendir per esdevenir un veritable servent de Déu.

Així, doncs, com assenyala Friedlein (2011: 252): «Ramon sorgeix d'un procés d'abstracció que comença amb la persona de Llull i hi roman lligat. Per tant, no és ni una categoria que pot ser omplerta lliurement (com el jo de la lírica trobadoresca) ni l'expressió d'un individu inconfusible en el sentit modern del terme, sinó un jo exemplar que és analitzat amb l'ajut del cànon de criteris d'anàlisi del moment».

El personatge de l'ermità contrasta, ja d'entrada, perquè és anònim (Llull no li dona nom i el deixa impersonalitzat), i els únics detalls que el caracteritzen mínimament són: «un bastó en sa mà e gran barba havia, / e en son dos cilici, e qui pauc vestia» (vv. 51-52). Aquest personatge representa, a l'inici del *Desconhort*, una determinada

actitud envers Déu, que és la que Llull vol combatre, i, al final, es converteix en un companyó, un exemple de la difusió que ha d'aconseguir el projecte lul·lià. Així, l'ermità acaba convençut per la dialèctica del contrincant i es dissenya el seu propi pla d'acció dins del fet de Ramon: d'una banda, donarà a conèixer el projecte de Ramon a la seva cort i procurarà que s'hi creï un cercle d'adeptes (ja preveu que, un cop aconseguit, hi haurà un altre deixeble que ocuparà el seu lloc i vetllarà perquè a la cort es continuï treballant en aquesta direcció); de l'altra, i un cop assolit el primer objectiu, anirà per les corts difonent l'Art lul·liana.

5. Transmissió del text

El *Desconhort* compta amb una tradició de tretze manuscrits catalans que arrenca al segle XIV, cent anys més tard de ser escrit, i acaba al segle XVIII. Heus ací la llista dels manuscrits que l'han transmès:

Manuscrits medievals: Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Ottob. lat. 542 (XIV). 74v-90; Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Ottob. lat. 845 (XIV). 51-68; Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 2017 (XIV 2^a m.). 91v-109; Palma de Mallorca, Biblioteca Pública, 1025 (XIV/XV). 74-85v; Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Vat. lat. 9344 (XV). 170-177v; Londres, British Library, Add. 16431 (XV). 79v-99v; Roma, Biblioteca di S. Isidoro, 1/71 (XV final). 38-41.

Manuscrits de l'època moderna: Palma de Mallorca, Biblioteca Pública, 996, II (XVI). 19-35; Palma de Mallorca, Biblioteca Pública, 1184 (XVI-XVII). 10v-13v; Palma de Mallorca, Societat Arqueològica Lul·liana, Aguiló 110 (XVI-XVII). 91-104; Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Vat. lat. 10036 (1615). 2-16v; Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10591 (XVII). 392-406v; Palma de Mallorca, SF, 14 (XVIII). 71v-85v.

També compta amb tres manuscrits en llengua castellana, tots del segle XVI: Palma de Mallorca, Biblioteca Pública, 996, II (XVI). 44v-55v; Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Ottob. lat. 704 (XVI). 96-111v; Palma de Mallorca, Biblioteca Pública, 1184 (XVI-XVII). 14-16v.²⁸

De tots aquests testimonis han estat usats com a base de les edicions de referència els que fem constar a continuació: Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Ottob. lat. 542 (XIV); Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Ottob. lat. 845 (XIV). 51-

---

28. Per més detalls sobre la tradició manuscrita del *Desconhort*, vegeu Pagès 1938 i LlulIDB.

68; Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Vat. lat. 9344 (XV); Roma, Biblioteca di S. Isidoro, 1/71 (XV final). 38-41.

La primera edició catalana del *Desconhort* forma part d'una antologia de poesia lul·liana elaborada pel lul·lista mallorquí Jeroni Rosselló que té una datació molt tardana (1859) i que s'ha d'entendre dins d'una operació engegada pels homes de la Renaixença de creació d'una història de la literatura catalana, dins de la qual Llull és reivindicat com a origen. Després, se'n succeeixen diverses edicions, la majoria incloses dins d'antologies de poesia catalana o de seleccions d'obra lul·liana, o combinades amb una altra obra de Llull. D'entre la vora de vint edicions existents d'aquesta obra, la de referència obligada i que serveix de base per qualsevol reedició o estudi del *Desconhort* és la de les Obres Originals de Ramon Llull, de 1936, a càrrec de Salvador Galmés. L'any 1925 havia aparegut una edició de Ramon d'Alòs a la col·lecció Els Nostres Clàssics de l'editorial Barcino, que va ser un text divulgatiu de referència fins que Romeu va presentar la seva, primer a *Selecta* (1958) i, posteriorment, a *Enciclopèdia Catalana* (1988). En els últims anys, la darrera edició important ha estat la de Batalla (2004), que proposa una sèrie d'esmenes de lectura sobre l'edició de Romeu sense, però, aventurar-se a elaborar una edició crítica, tasca que queda pendent per als futurs lul·listes.²⁹ Per a la versió del text original que presentem hem treballat sobre el text digital del Rialc esmenant-ne els errors mecànics que es van produir en el procés de digitalització i basant-nos en l'edició feta per Romeu (Llull 1988), a la qual hem aplicat una sèrie de criteris de regularització de la llengua antiga,³⁰ sempre contrastant els passatges dubtosos amb l'edició crítica de les *ORL*. Ens ha servit de suport, sobretot per les notes, l'edició de Josep Batalla (Llull 2004).

El *Desconhort* ha estat traduït al llatí i a diverses llengües romàniques, entre les quals cal tenir en compte onze versions castellanes, cinc de franceses, dues d'italianes i una de portuguesa. A més a més, ha transcendit els límits de la Romània i compta amb dues edicions alemanyes, una d'anglesa i una de polonesa.

Per a la versió modernitzada del text original que presentem han estat edicions de referència la de Miquel Batllori amb traducció al castellà de Pere Gimferrer (Llull

---

29. La NEORL publicarà, enguany, una edició crítica del *Plany de la Verge* a cura de Simone Sari i té en preparació diverses obres lul·lianes en vers per estudiar des de la nova perspectiva que ha donat el canvi en la valoració de la poesia de Ramon Llull.

30. Sobre els criteris de regularització, vegeu l'apartat següent.

1981), la versió francesa d'Armand Llinarès (Llull 1998) i l'edició anglesa, traduïda per James W. Heisig (Llull 2003).

6. Criteris de regularització del text original

El *Desconhort* és escrit en un occità gramaticalment relaxat, com és propi de la poesia catalana de tradició trobadoresca. En el cas de Llull, cal precisar que, com que la finalitat que persegueix és la facilitat de comprensió, el seu occità s'acosta deliberadament al català, amb errors i oscil·lacions, com solia passar en els escriptors catalans del segle XIV, afavorits pels copistes, que també contribuïen a la hibridació lingüística. Per tant, no és un tret original que Llull utilitzi aquesta llengua per escriure poesia, ans el contrari, és una característica (potser de les úniques d'aquest text) que fa l'obra absolutament coherent amb el seu context, perquè l'occità encara era considerada, als anys 90 del segle XIII, la llengua de prestigi per escriure poesia. Atès que, als temps de Llull, el català i l'occità presenten un grau de proximitat lingüística molt alt,³¹ hem optat per aplicar al text original, en la versió fixada per Romeu l'any 1988, els criteris ortogràfics fabrians, mantinguts de manera sistemàtica i sempre procurant facilitar tant com sigui possible la lectura sense, però, desfigurar la llengua antiga. Així, doncs, els criteris que hem seguit han estat els següents: regularitzar i unificar l'ortografia segons la norma actual; modificar la puntuació seguint les tendències modernes; desaglutinar els pronoms; resoldre les grafies medievals d'acord amb les que són pròpies del dialecte mallorquí d'avui (per exemple, per a la forma de la tercera persona dels verbs II i III purs amb radical acabat en -d, com és el cas de *perdre*, ho hem grafiat amb -t). Per no desconfigurar la construcció prosòdica del poema i per respecte de les tries lingüístiques de l'autor hem decidit de mantenir els occitanismes, tot i que també els hem regularitzats gràficament segons la llengua actual; les formes antigues dels mots (per exemple, *negú* o *apendran*); i la conjunció *e*. A més a més, hem mantingut l'alternança que, en alguns casos (com per exemple, *ermità* i *eremità*), Llull fa de dues formes variants d'un mateix mot per necessitats del còmput sil·làbic. Totes les ocurrencies del mot *Déu* o les seves variants en forma pronominalitzada les hem escrites en majúscula.

---

31. Per la presència de l'occità en la lírica lul·liana, vegeu *HLC*, p.154-55.

7. Criteris per a l'elaboració d'una versió del text

La versió que proposem vol ser una guia de lectura i una presa de partit per una interpretació concreta del text, la qual cosa ens ha dut a fer una paràfrasi en català estàndard del text original, que reflecteix la tria d'aquelles interpretacions que ens han semblat més vàlides, justificades, sempre que ha calgut, amb notes a peu de pàgina. Per tant, quan ha estat necessari per fer comprensible el text, hem canviat la disposició dels mots dins de la frase per adaptar-les a l'ordre convencional de la llengua moderna i hem actualitzat les construccions sintàctiques (com per exemple *Es eu aiçò tractant trenta ans ha verament = I, després de trenta anys d'intentar-ho verament*) i les formes lèxiques de la llengua medieval (com per exemple, *talant = estat d'ànim / desig*), que han caigut en desús.

Els mots *fait* (regularitzat per 'fet'), *conhort-desconhort* i *foll* els hem mantinguts en totes les ocurrències que tenen en el text original, perquè els considerem termes clau de l'obra amb una naturalesa polisèmica que permet a Llull jugar amb les diverses accepcions i aprofitar literàriament els suggeriments de l'ambigüïtat. Així, doncs, els hem mantinguts sent fidels a la tria lul·liana i assenyalant oportunament les particularitats en notes a peu de pàgina.

BIBLIOGRAFIA

Abreviatures

- DIEC** Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007 (2a edició). Consultat en format electrònic < <http://dlc.iec.cat/index.html> >
- GGL** Miquel Colom, *Diccionari General Lul·lià*, 5 vols., Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1982-1985.
- HLC** Badia, Lola, Joan Santanach i Albert Soler (en premsa), «Ramon Llull», *Història de la literatura Catalana*, Vol. I, cap. 5.1, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- NEORL** Nova Edició de les Obres de Ramon Llull. Palma: Patronat Ramon Llull, a partir de 1990.
- OE** Ramon Llull, *Obres essencials*, intr. Joaquim Carreras i Artau, Miquel Batllori, Tomàs Carreras i Artau i Jordi Rubió i Balaguer, Barcelona, Selecta, 1957 i 1960.
- ORL** Ramon Llull, *Obres rimadas de Ramon Llull*, ed. Jeroni Rosselló, Mallorca: Pere Josep Gelabert.
- OS** Ramon Llull, *Obres selectes de Ramon Llull (1232-1316)*, ed. Anthony Bonner, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1989.
- PD** Emil Levy, *Petit Dictionnaire Provençal-Français*, Heidelberg, Karl Winter, 1966.

Obres citades

- Badia, Lola (1995), «Ramon Llull: Autor i Personatge», *Aristotelica et Lulliana magistro doctissimo Charles H. septuagesimum annum feliciter agenti dedicata*, ed. Fernando Domínguez, Ruedi Imbach, Theodor Pindl i Peter Walter, Steenbrughe La Haia: Abbatia Sancti Petri / Martinus Nijhoff International, "Instrumenta Patristica, XXVI".
- Badia, Lola (2009), «Il re che si meravigliò del volare del falco. Un appunto su Raimondo Lullo e il letterario». *Multas per gentes. Omaggio a Giorgio Faggin*. Padova: Il Poligrafo, 423-430.
- Badia, Lola, Joan Santanach i Albert Soler (en premsa), «Ramon Llull», *Història de la literatura Catalana*, Vol. I, cap. 5.1, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

- Bonner, Anthony (1998), «Ramon Llull: autor, autoritat i il·luminat», *Actes de l'Onzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Palma de Mallorca / Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Bonner, Anthony (2005), «Reducere auctoritates ad necessarias rationes», dins *Actes de les Jornades Internacionals Lul·lianes. Ramon Llull al s. XXI. Palma, 2004*. Ed. Maria Isabel Ripoll. Palma / Barcelona: Universitat de les Illes Balears / Universitat de Barcelona, p.47-73. "Col·lecció Blaquerna, 5".
- Bonner, Anthony (2012), *L'Art i la lògica de Ramon Llull*. Barcelona-Palma de Mallorca: Edicions Universitat de Barcelona-Publicacions de l'Universitat de les Illes Balears. "Col·lecció Blaquerna, 9".
- Fernández, Anna (en premsa), *Una aproximació a la "Medicina de pecat" de Ramon Llull*, SL 2012.
- Fidora, Alexander i Josep E. Rubio (2008), *Raimundus Lullus. An Introduction to his Life, Works and Thought*, trad. Robert D. Hughes, Anna A. Akasoy i Magnus Ryan, Turnhout: Brepols, "Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 214. Raimundi Lulli Opera Latina, Supplementum Lullianum II". Garcías, Sebastià (1977), *El Miramar de Ramon Llull*, Palma de Mallorca: Instituto de Estudios Baleáricos. Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- Hillgarth, J. N. (1998), *Ramon Llull i el naixement del lul·lisme*, a cura d'Albert Soler, Barcelona: Curial, "Publicacions de l'Abadia de Montserrat".
- Hillgarth, J. N. (2001), *Diplomatari lul·lià: documents relatius a Ramon Llull i a la seva família*, trad. Lluís Cifuentes, Barcelona-Palma de Mallorca: Edicions Universitat de Barcelona-Publicacions de l'Universitat de les Illes Balears. "Col·lecció Blaquerna, 1".
- Cruz, Óscar de la (2004), «La información de Ramon Llull sobre los otros», *Què és l'home?: reflexions antropològiques a la Corona d'Aragó durant l'Edat Mitjana*, ed. Josep Corcó, Alexander Fidora, Josep Olives Puig i Jordi Pardo Pastor, Cabriels: Prohom Edicions, p.179-201. "Col·lecció Athenea".
- Cruz, Óscar de la (2005), «Raymundus Lullus contra Sarracenos: el islam en la obra (latina) de Ramón Llull», *Cahiers d'Études Hispaniques Medievales* 28, p. 253-266.
- Curtius, Ernst Robert (1995), *Literatura europea y edad media latina*, Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- Friedlein, Roger (2011), *El diàleg en Ramon Llull: l'expressió literària com a estratègia apoloètica*. Barcelona-Palma de Mallorca: Edicions Universitat de Barcelona-Publicacions de l'Universitat de les Illes Balears. "Col·lecció Blaquerna, 8".

- Hames, Harvey (2012), «Through Ramon Llull's looking glass: what was the thirteenth-century dominican mission really about?», *Ramon Llull i el lul·lisme: pensament i llenguatge*, Palma: Edicions UIB, p.49-72.
- Llull, Ramon (1859), *Obras rimadas de Ramon Llull*, ed. Jeroni Rosselló, Mallorca: Pere Josep Gelabert.
- Llull, Ramon (1925), *Poesies*, ed. Ramon d'Alòs-Moner. Barcelona: Barcino, "ENC, 3".
- Llull, Ramon (1935) *Petitio Raymundi pro conversione infidelium ad Bonifacium VIII papam* (1295), ed. H. Wieruszowski, «Ramón Llull et l'idée de la Cité de Dieu», *Miscel·lània Lul·liana*, Barcelona, p.403-426.
- Llull, Ramon (1936), *Rims. Tom I*, eds. Salvador Galmés i Ramon d'Alòs-Moner, ORL, XIX.
- Llull, Ramon (1938), *Rims. Tom II*, ed. Salvador Galmés, ORL, XX.
- Llull, Ramon (1958), *Poesies*, ed. Josep Romeu i Figueras, Barcelona: Selecta.
- Llull, Ramon (1988), *Poesies*, ed. Josep Romeu i Figueras, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Llull, Ramon (1981), *Obra Escogida*, ed. Miquel Batllori; trad. Pere Gimferrer, Madrid: Alfaguara, p.453-507.
- Llull, Ramon (1998), *Anthologie poétique*, trad. Armand Llinarès, París: Cerf, p.115-145. "Sagesses Chrétiennes".
- Llull, Ramon (2002), *Darrer llibre sobre la conquesta de Terra Santa*, trad. Pere Llabrés; intr. Jordi Gayà, Barcelona: Proa, «Clàssics del Cristianisme».
- Llull, Ramon (2003), *Ramon Llull and the Secret of Life*, trad. James W. Heisig, New York: The Crossroad Publishing Company, p.208-225.
- Llull, Ramon (2004), *Lo desconhort-Cant de Ramon*, ed. Josep Batalla, Tona: Obrador Edèndum.
- Llull, Ramon (2005), *Cant de Ramon-Lo Desconhort*, ed. Gabriel Ensenyat, Muro: Ensiola Editorial.
- Llull, Ramon (2008), *El Fantàstic. La ciutat del món*, ed. Lola Badia, Barcelona: Obrador Edèndum.
- Llull, Ramon (2009), *Poemas de Ramon Llull: Desconsolo (1295), Canto de Ramon (1300), O Concílio (1311)*, ed. Ricardo da Costa i Tatyana Nunes, São Paulo: Sétimo Selo.

- Llull, Ramon (2009), *Romanç d'Evast e Blaquerna*, ed. Albert Soler i Joan Santanach, NEORL, VIII.
- Pagès, Amédée (1938) *Le Desconort ou le Découragement de Ramon Llull. Étude littéraire et historique, édition critique et traduction française*, Tolosa: Privat; reimpr. a Annales du Midi 50, Tolosa, 1938, 113-156, 225-267.
- Rubio, Josep E. (1997), *Les bases del pensament de Ramon Llull: els orígens de l'art lul·liana*. València-Barcelona: Institut Universitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Ruiz, Josep Maria (1999), *L'Art de Ramon Llull i la teoria escolàstica de la ciència*, Barcelona: Quaderns Crema.
- Sari, Simone (2012), «740 anys de poesia lul·liana, Tradició textual i noves perspectives», *Mot So Razo*, X-XI.
- Urvoy, Dominique (1980), *Penser l'Islam: les présupposés islamiques de l'art de Llull*. París: Librairie Philosophique J. Vrin.
- Urvoy, Dominique (1989), «Les musulmans pouvaient-ils comprendre l'argumentation lullienne?», *Estudi general*, núm.9, p.159.170.

Recursos digitals

DCVB Antoni Mª Alcover i Francesc de B. Moll, *Diccionari Català, Valencià, Balear*, 10 vols., Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1964. Consultat en format electrònic < <http://dcvb.iecat.net/>>.

Llull DB <<http://orbita.bib.ub.edu/llull/>>.

Qui és Ramon Llull? <<http://quisestlullus.narpan.net/index.html>>

RIALC *Repertorio Informatizzato dell'Antica Letteratura Catalana* <<http://www.rialc.unina.it/>>

**TEXT MODERNITZAT, VERSIÓ I
NOTES**

I

- 1 Déus, ab vostra vertut començ est *Desconhort*,
- 2 lo qual faç en xantant,³² per ço que me'n conhort³³
- 3 e que ab ell recontre lo falliment e el tort
- 4 que hom fa envers Vós, qui ens jutjats en la mort.
- 5 E, on mais mi conhort, e menys hai lo cor fort,
- 6 car d'ira e dolor³⁴ fa mon coratge port,
- 7 per què el conhort retorna en molt greu desconhort.
- 8 E per això estaig en treball e en deport,³⁵
- 9 e no hai null amic qui negú gauig m'aport,³⁶
- 10 mas tan solament Vós. Per què eu lo faix en port
- 11 en caent e en llevant,³⁷ e som çai en tal sort
- 12 que res no veig ni auig d'on me venga confort.

Déu, per virtut vostra començo aquest *Desconhort*, i el faig cantant per conhortar-me i mostrar l'error i l'ofensa que hom fa envers Vós, que ens jutgeu en la mort. I, com més em conhorto, menys força tinc al cor, perquè el meu cor esdevé port per a la ira i el dolor, i per això el conhort esdevé altre cop un desconhort molt greu. I per això estic atribolat i desencaminat, i no tinc cap amic que em doni alegria, tan sols Vós. Per això jo en porto el pes, caient i aixecant-me, i em trobo en una situació tan greu que no veig ni sento res que em conforti.

-
32. El verb *xantant* dona la dimensió d'oralitat, de recitació, i és que Llull compon el poema perquè pugui ser cantat en el «so de Berart» (vegeu Introducció, 3).
  33. Totes les ocurrences del mots *conhort* i *desconhort* les hem mantingudes a la versió moderna que oferim del text, perquè hem considerat que eren mots clau de l'obra. Vegeu Introducció, 3.
  34. Primera aparició de la *ira* i el *dolor*, dos estats d'ànim que defineixen el personatge de Ramon ja des del començament de l'obra (vegeu Introducció, 4).
  35. Hem traduït *estaig en treball e en deport* per «estic atribolat i desencaminat». El terme *deport* significa 'entreteniment, recreació, apartament de l'activitat ordinària per a distreure's' (*GGL* II, 51). Ramon, angoixat pel fracàs de la seva missió, se sent apartat de l'activitat a la qual es dedica habitualment i es troba desencaminat.
  36. En aquest vers hi ha una insinuació del que més endavant en el poema es concretarà en una de les queixes del protagonista i en un dels motius autobiogràfics que Llull atribueix al personatge de Ramon en les diverses obres en les quals el farà aparèixer a partir del *Desconhort*: la falta de *companyons* que s'uneixin a la seva causa. Per a un seguiment d'aquest motiu al llarg de l'obra, vegeu els versos: 114, 185-87, 743 i 746. Vegeu Introducció, 1.
  37. Ramon equipara la seva situació a la passió de Crist quan arrossega la creu: «I, quan se l'emmenaven, havent -se emparat d'un tal Simó, Cireneu, que venia del camp, li carregaren la creu per portar-la darrera de Jesús.» (Lc 23. 26-32).

II

13 Quan fui gran e sentí del món sa vanitat,
14 comencé a far mal e entré en pecat
15 oblidant Déus gloriós, siguent carnalitat,
16 mas plac a Jesucrist, per sa gran pietat,
17 que es presentà a mi cinc vets crucifigat³⁸
18 per ço que el remembràs e en fos enamorat
19 tan fort, que eu tractàs com Ell fos preïcat
20 per tot lo món e que fos dita veritat
21 de la sua trinitat e com fo encarnat.³⁹
22 Per què eu fui espirat en tan gran volentat,⁴⁰
23 que res àls no amé mas que Ell fos honrat,
24 e adoncs comencé com lo servís⁴¹ de grat.

Quan vaig ser gran i vaig prendre consciència de la vanitat del món, vaig començar a fer males accions i vaig entrar en una vida pecaminosa, oblidant Déu gloriós i seguint els impulsos carnals. Però Crist va voler, per la seva gran pietat, presentar-se'm cinc vegades crucificat per tal que el recordés i me n' enamorés tan fort que jo m'ocupés que es prediqués sobre Ell per tot el món i que es digués la veritat de la seva trinitat i de com s'havia encarnat. Per això se'm va infondre un amor tan gran que no vaig estimar cap altra cosa sinó que Ell fos honrat, i llavors vaig començar a servir-lo de grat.

---

38. Es fa referència a les cinc aparicions de Crist que Llull reconta a la *Vida coetània* i que apareixen a la miniatura I del *Breviculum*. En el *Cant de Ramon* (1300) també s'hi al·ludeix (v. 5), però sense precisar quantes aparicions es produeixen. Al *Desconhort* es torna a referir a aquestes aparicions als vv. 135-36. Vegeu Introducció, 1.

39. Es parla de la trinitat i l'encarnació, dos dels articles de fe de la doctrina cristiana que Llull utilitzava més en l'argumentació per a la conversió dels infidels, justament perquè el cristianisme no els compartia ni amb el judaisme ni amb l'islam.

40. Hem traduït *eu fui espirat en* per «vaig ser empès cap a». El verb *espirar* significa 'infondre el do de la profecia' (*GGL*, II, 355). Segons Romeu (Llull 1988), al·ludeix a la inspiració divina a la qual es tornarà a referir al v. 86 amb l'expressió *do espirital*.

41. El verb *servís* expressa l'adopció del cristianisme militant practicat plenament per Llull: la vida cristiana com a servei a Déu.

III

25 Quan pris a consirar del món son estament,
26 com paucs són cristians e molt li descreent,
27 adoncs en mon coratge hac tal concebiment
28 que anàs a prelats e a reis eixament,
29 e a religioses, per tal ordenament
30 que se'n seguís passatge⁴² e tal preïcament
31 que ab ferre e fust e ab ver argument⁴³
32 se donàs de nostra fe tan gran exalçament
33 que els infeels venguessen a convertiment.
34 Es eu aiçò tractant trenta ans⁴⁴ ha verament,
35 no ho hai pogut obtenir, per què n'estai dolent
36 tant que en plore sovent e en som en llanguiment.

Quan em vaig posar a considerar l'estat del món i em vaig adonar que els cristians són pocs i els infidels molts, llavors vaig tenir en el meu cor la pensada d'anar a veure tant prelats, com reis i religiosos amb un projecte destinat a iniciar una croada i una predicació que amb ferro, fusta i arguments vertaders s'exalcés tant la nostra fe que els infidels es convertissin. I, després de trenta anys d'intentar-ho verament, no ho he pogut obtenir, per la qual cosa sofreixo tant que sovint ploro i estic llangorós.

---

42. Llull utilitza el terme *passatge* per referir-se a la croada (vegeu glossari i Introducció, 4).

43. *ferre i fust* són una metonímia per referir-se a armes i naus. Per a Llull els mitjans violents han de ser un primer estadi de la conversió que ha de permetre que els infidels estiguin en disposició per discutir amb vers arguments. Aquest paral·lelisme entre armes materials i espirituals forma part de l'originalitat de Llull: l'element racional s'ha d'assegurar obligant a escoltar. Vegeu el *Llibre de santa Maria* (1290-92?) (*OE* 1, 1213): «volien i cuidaven la fe romana multiplicar per armes de fust i de ferre... no són armes amb les quals sia començada la fe catòlica, la qual comença amb armes de fe».

44. *trenta ans* és una remissió, amb números rodons i aproximatius, a la conversió: trenta anys de pecat que han estat expiats amb trenta anys de dedicació. Vegeu Introducció, 4.

IV

37 Dementre que enaixí estava en tristor
38 e consirava sovent la gran deshonor
39 que Déus pren en lo món per sofratxa d'amor,
40 com a home irat que fuig a mal senyor
41 me n'ané en un boscatge,⁴⁵ on estava en plor
42 tan fort desconhortat, que el cor n'era en dolor.
43 Mas per ço car plorava, hi sentia dolçor,⁴⁶
44 e car a Déu parlava, feent a ell clamor
45 car tan pauc exoeix li just e el pecador,
46 adoncs com lo requiren en tractar sa honor
47 car, si mais los donava d'ajuda e favor,⁴⁷
48 que tost convertirien lo món a sa valor.⁴⁸

Mentre estava així de trist i anava meditant sobre el gran deshonor que Déu sofreix en el món per mancança d'amor, com un home irat que fuig d'un mal senyor me'n vaig anar en un bosc, on plorava tan desconhortat que sentia dolor al cor. Però, com que plorava, sentia dolçor, i també perquè parlava a Déu queixant-me perquè escolta tan poc els justos i els pecadors, quan el cerquen insistentment per tal de tractar el seu honor. I és que, si els donava més ajuda i favor, convertirien ràpidament el món al seu valor.

---

45. Ramon, desesperat perquè els seus esforços no obtenen fruit, deixa la militància i es retira al bosc. A l'estrofa LXV dirà que el bon cristià ha de fer una vida activa de servei a Déu i condemnarà aquells que busquen la solució individual. Vegeu: pròleg del *Llibre de santa Maria* (OE I, 1155-59); pròleg de l'*Arbre de filosofia d'amor* (1298) (OE II, 25); *Romanç d'Evast e Blaquerna* (Llull 2009), caps. 54 ("D'obediència") i 55 ("De consell").

46. Expressa el goig del dolor, que és un motiu líric conegut que ja trobem en Petrarca o Ausiàs March.

47. Seguim la tria de les *ORL*: favor.

48. El veritable valor del món és l'acompliment de la primera intenció: estimar, entendre i recordar Déu. Vegeu: *Romanç d'Evast e Blaquerna*, cap. 48 ("De Valor") i *Llibre de santa Maria*, cap. 16 ("De Valor").

V

- 49 Enaixí eu estant en malencolia,
 50 esguardé e vi un hom qui venia:
 51 un bastó en sa mà e gran barba havia,
 52 e en son dors cilici, e qui pauc vestia.⁴⁹
 53 Segons son captener, eremità⁵⁰ paria.
 54 E quan fo prés de mi, dix-me què havia,
 55 ni lo dol que eu menava e d'on me venia,
 56 ni si ell en res ajudar me podia.
 57 Es eu, las, respòs-li que tal ira sentia,
 58 que per ell ni per altre no em consolaria⁵¹
 59 car, segons que hom pert, creix la fellonia.⁵²
 60 Ço que eu hai perdut,⁵³ e dir-ho qui poria?

Estant així malenconiós, vaig mirar i vaig veure un home que venia: tenia un bastó a la mà i una gran barba, al dors duia un cilici i vestia pobrament. Segons el seu capteniment, semblava un ermità. I, quan va ser prop meu, em va demanar què tenia, i em va preguntar pel dol que manifestava i d'on em venia i si ell em podia ajudar en res. I jo, las, li vaig respondre que sentia tanta ira que ni per ell ni per ningú altre no em consolaria, perquè la indignació creix segons allò que hom perd. El que jo he perdut, qui ho podria dir?

---

49. Aparició de l'interlocutor, que és un ermità, és a dir, una figura amb vocació contemplativa. La descripció és convencional: du bastó i cilici, té barba i va vestit pobrament. Vegeu Introducció, 4.

50. Observem l'ús de la variant *eremità* per aconseguir quadrar el còmput sil·làbic de l'alexandrí.

51. La ira de Ramon és justa, és per això que no es deixa consolar.

52. S'hi expressa la idea que la *fellonia* és proporcional a la magnitud de la pèrdua, i la de Ramon és incommensurable, perquè també ho és el bé perdut: la possibilitat de ser missioner de Déu. Vegeu Introducció, 3.

53. Ús del verb *perdre* amb una doble dimensió: com a pretext literari per poder introduir la idea que l'Art està en perill, i com a mot que forma part del camp semàntic del gènere de la *consolatio*. Vegeu Introducció, 3.

VI⁵⁴

61 —Ramon —dix l'eremita—, vós què havets perdut?
62 Per què no us consolats en lo rei de salut,⁵⁵
63 qui abasta a tot ço qui per Ell és vengut?
64 Mas aquell qui Ell pert no pot haver vertut
65 en ésser consolat, car trop és abatut.
66 E si vós no havets null amic qui us ajudi,
67 digats-me vostre cor, e què havets haït
68 car, si havets flac cor o si sòts decebut,
69 bé poria ésser que us fos acorregut
70 per la mia doctrina, tant que, si sòts vençut,
71 que us mostrara a vençre vostre cor combatut
72 d'ira e de dolor, ab que Déus hi ajudi.

—Ramon —digué l'eremita—, vós què heu perdut? Per què no us consoleu en el rei de salut, que ajuda tot allò que prové d'Ell? Però aquell que el perd a Ell no pot rebre consol, perquè està massa abatut. I si vós no teniu cap amic que us ajudi, expliqueu-me com us sentiu i què us ha passat perquè, si teniu el cor dèbil o si esteu decebut, bé podria ser que la meua doctrina us servís d'ajut, del tal manera que, si esteu vençut, us ensenyaria a vèncer el vostre cor aclaparat per la ira i el dolor, només que Déu hi ajudi.

---

54. Fins ara el poema ha tingut forma de narració, a partir d'aquesta estrofa s'inicia el diàleg, introduït sempre per una interpel·lació a l'interlocutor a l'inici de cada estrofa. Vegeu Introducció, 4.

55. El *rei de salut* és Déu. El cristianisme considera que l'home aconsegueix la salvació (*salut*) perquè Crist l'ha redimit.

VII

73 —N'Eremità, si eu pogués aportar a compliment
74 la honor que per Déu tracté tan llongament,
75 no hagra re perdut ni en fera clamament,
76 ans guasanyara tant, que a convertiment
77 ne véngron li errat, e lo Sant Moniment⁵⁶
78 hagren los crestians. Mas per defalliment
79 d'aquells a qui Déus ha donat mais d'honrament,
80 qui no em volen ausir e tenen a nient
81 mi e mes paraules, com hom qui follament
82 parla e res fa segons enteniment,
83 per què eu, per ells, pert tot lo procurament
84 que faç per honrar Déu e d'hòmens salvament.

—Eremità, si jo pogués fer que s'acomplís l'honor que durant tant de temps vaig intentar d'aconseguir per Déu, no hauria perdut res ni me'n lamentaria, ans hi guanyaria tant, que els infidels es convertirien i els cristians tindrien el Sant Monument. Però per feblesa d'aquells als quals Déu ha donat més honor, que no em volen escoltar i tenen per no res a mi i a les meves paraules, com algú que parla mancat de raó i no fa res segons l'enteniment, per això, a causa d'ells, jo perdo tots l'esforç que faig per honrar Déu i salvar els homes.

---

56. El *Sant Moniment* és el Sant Sepulcre, una església situada a la ciutat de Jerusalem que el cristianisme considera un lloc sagrat perquè es creu que Jesús hi va predicar i hi va ser crucificat. A l'època de Llull, el Sant Sepulcre era dins del domini territorial de l'islam.

VIII

85 Encara us dic que port una art general,
86 que novament⁵⁷ és dada per do espirital,⁵⁸
87 per qui hom pot saber tota re natural
88 segons que enteniment ateny lo sensual.
89 A dret e medicina e a tot saber val,
90 e a teologia, la qual m'és mais coral.⁵⁹
91 A soure qüestions nulla art tant no val,
92 e a destruir errors per raó natural,
93 e tenc-la per perduda, car quaix a hom non cal.
94 Per què eu en planc e en plor e n'hai ira mortal,
95 car null home qui perdés tan precios cabal
96 no poria haver mais gauig de re terrenal.

Encara us dic que porto una art general, que ha estat donada recentment per do espirital, a través del qual hom pot conèixer totes les coses naturals segons que l'enteniment cospa les coses sensibles. És vàlid per al dret, la medicina i tots els sabers, i per la teologia, la qual m'estimo més intensament. No hi ha cap altra art que valgui tant per resoldre qüestions i per destruir errors amb la raó natural, i la tinc per perduda, perquè gairebé no la vol ningú. Per això jo me'n planyo, i ploro i tinc ira mortal, perquè ningú que perdés un cabal tan preuat no podria gaudir més de les coses terrenals.

---

57. Llull utilitza l'adverbi *novament* per indicar, precisament, que l'Art no té precedents. Vegeu l'estrofa XXXVI, quan l'ermità retreu a Ramon que: *li filosof qui foren antigament, d'esta Art que tu has no hagren coneiximent* (v. 422).

58. Al·lusió a l'origen diví de l'Art. Al llarg de l'obra s'hi anirà insistint, la qual cosa és una estratègia per legitimar la seva missió i presentar-se com un mitjançer entre Déu i l'home. A la *Vida coetània* ja s'hi al·ludeix: «de sobte el Senyor il·lustrà el seu ment, donant-li la forma i manera de fer el llibre — mencionat més amunt— contra els errors dels infidels.» (*OS* I, 23). Vegeu Introducció, 1 i 2.2.

59. Aquí es presenta l'Art com un mètode d'abast general útil per explicar totes les branques del saber (vegeu Introducció, 2.2.).

IX

97 —Ramon, si vós faits ço que a vós se cové
98 en procurar honor a Déu e a faire bé,
99 e no sóts escoltat ni ajuda no us ve
100 d'aquells qui n'han poder, per tot ço no es cové
101 que siats despagat, car Déus, qui tot ho ve,
102 vos n'ha aitant de grat com si es complís dessé
103 tot ço que demanats, car hom qui bé es capté
104 en tractar sa honor, aconsegueix en se
105 mèrit, esmenda e do, pietat e mercè.⁶⁰
106 Per què fa gran pecat qui en son cor reté
107 ira ni desconhort faent Déus a ell bé,
108 qui es concorda ab gauig, esperança e fe.⁶¹

—Ramon, si vós feu allò que és convenient per procurar l'honor de Déu i fer el bé, i no sou escoltat ni us arriba ajuda d'aquells que tenen el poder, no és convenient que estigueu disgustat, perquè Déu, que tot ho veu, us n'està tan agraït com si es complís de seguida tot això que demaneu, perquè qui es comporta bé quan procura pel seu honor, aconsegueix mèrit en si mateix, esmena i do, pietat i mercè. Per això fa un gran pecat qui en el seu cor reté la ira i el desconhort quan Déu li fa el bé, que concorda amb goig, esperança i fe.

---

60. L'ermità aconsella conformisme a Ramon: no cal que estigui desconsolat perquè no pot acomplir el que s'ha proposat, perquè ja fa tot el que pot. Observem els paral·lelismes d'aquesta estrofa amb el *Romanç d'Evast e Blaquerna*, cap. 51 ("De temptació"), [6] i [7], quan el protagonista, davant de l'escuder que li han segrestat la donzella que custodiava i que ara retroba gràcies a Blaquerna, que l'ha salvada, s'adona que no n'hi ha prou posant-hi la voluntat per aconseguir un objectiu, sinó que calen resultats.

61. A l'edat mitjana funciona l'equivalència entre Déu, bé, alegria, fe i esperança. Ramon té tristesa i desesperança perquè està dominat per la ira.

X

109 Ramon, de vostra Art no siats consirós,
110 ans en siats alegre e n'estiats joiós
111 car, pus Déus la us ha dada, justícia e valors
112 la multiplicaran en lleials amadors.
113 E si vós en est temps ne sentits amargors,
114 en altre temps mellor haurets ajudadors
115 tals⁶² qui l'apendran e en vençran les errors
116 d'aquest món, e en faran molts bons faits cabalós.
117 Per què us prec, mon amic, que conhort sia ab vós.
118 E, d'hui mais, no plorets contra fait virtuós,
119 enans vos alegrats contra fait viciós,⁶³
120 e de Déu esperats gràcia e secors.

Ramon, no estigueu pensatiu per la vostra Art, ans estigueu-ne alegre i joiós perquè, com que Déu us l'ha donada, la justícia i els valors la multiplicaran en els amadors lleials de Déu. I si vós ara en sentiu amargor, en un altre temps millor tindreu ajudants que l'aprendran, venceran els errors d'aquest món i faran molts fets excel·lents. Per això us prego, amic meu, que us conhorteu. I, d'ara endavant, no ploreu pels actes virtuosos, al contrari, alegreu-vos de combatre els actes viciosos, i espereu gràcia i socors de Déu.

---

62. Aparició del tema dels col·laboradors que se sumin al seu projecte. Vegeu Introducció, 1.

63. Els versos 118-19 són especialment difícils d'interpretar i no s'acaba de trobar una solució clara. En la nostra versió hem seguit la proposta de la traducció francesa (Llull 1998), tot i que tampoc no resol del tot la dificultat interpretativa.

XI

121 Ramon, per què plorats e no faits bell semblant,
122 e que vos conhortets de vostre mal talant?
123 E, car no ho faits, mi faits ésser dubtant
124 que siats en pecat mortal, tan mal estant
125 per què siats indigne a far res ben estant,
126 car Déus no es vol servir per null home en pecant.
127 E si no ve a fi ço que desirats tant,
128 no és culpa d'aquells d'on vos anats clamant,
129 car Déus no vol que vostre fait⁶⁴ vaja en avant
130 si estats en pecat, car de bé tant ni quant
131 no pot hom pecador d'ell éser començant,
132 car lo bé e el pecat en res no són semblant.⁶⁵

Ramon, per què ploreu i no feu bona cara, i no us conhorteu del vostre estat d'ànim decaigut? I, com que no ho feu, em feu dubtar que no estigueu en pecat mortal, i estigueu tan malament que, per això, sigueu indigne de fer res com cal, perquè Déu no vol ser servit per cap home pecador. I si no es compleix això que desitgeu tant, no és culpa d'aquells dels quals us aneu queixant, perquè Déu no vol que el vostre fet vagi endavant si esteu en pecat, perquè no hi ha cap mena de bé que pugui venir d'un pecador, perquè el bé i el pecat no s'assemblen en res.

---

64. En aquest vers hi ha la primera ocurrència del mot *fait* referent al projecte de Ramon. Vegeu Introducció, 2.

65. El pecat i el bé, com s'explica a l'Art, són conceptes oposats: el pecat és el no ésser, el bé l'ésser. En aquesta estrofa Llull posa en boca de l'ermità els seus propis dubtes (també insinuats en el *Cant de Ramon*, vv. 64-65) sobre la possibilitat que el projecte que mena arribi a bon port malgrat que hagi pecat en una etapa passada de la vida.

XII

133 —N'ermità, no m'excús que no haja pecat
134 mortalment mantes vets, d'on me som confessat,
135 mas, depús que Jesucrist a mi es fo revelat
136 en la crots, segons que damont vos he contat,⁶⁶
137 e en la sua amor mon voler confermat,
138 no pequé a cient en null mortal pecat.⁶⁷
139 Mas poria ésser que per ço qui és passat
140 quant era serf del món, amant sa vanitat,
141 no sia per Jesús en far bé ajudat.
142 Emperò si no ho era,⁶⁸ tort faria e pecat
143 si no m'ajudava depús que l'hac amat
144 e, per la sua amor, lo món desemparat.⁶⁹

—Ermità, no nego haver pecat mortalment diverses vegades, i d'això m'he confessat, però, després que Jesucrist se'm revelés a la creu, com us he explicat més amunt, i que la meva voluntat es refermés en el seu amor, no vaig fer conscientment cap pecat mortal. Però podria ser que per això que va passar quan era esclau del món, estimant la seva vanitat, Jesús no m'ajudi a fer el bé. Però, si no m'ajudés, faria un error i un pecat després que l'he estimat i, per amor a Ell, he abandonat el món.

---

66. Referència a les cinc aparicions de Crist. Vegeu el v. 17 i Introducció, 1.

67. Al·lusió a la vida pecaminosa anterior a la conversió.

68. Assenyalem un fenomen propi de la sintaxi oral: *emperò si no ho era*, traduït per «si no m'ajudava».

69. Ramon es defensa de l'argument esgrimit per l'ermità a l'estrofa anterior al·legant que va abandonar el món per servir Déu (al v. 159 ho reprendrà especificant que va deixar possessions i família) i que ja ha compensat els trenta anys de pecats (vegeu el v. 34). Malgrat tot, Déu no li correspon, i ara és Ell qui s'equivoca si no accepta el seu servei.

XIII

145 —Ramon, hom negligent no sap bé procurar,
146 e està negligent⁷⁰ car molt no vol membrar
147 ço que entén acabar. Per què mi fas dubtar
148 que lo públic negoci que tu vols acabar
149 ab los molts grans senyors, qui no et volen ajudar,
150 no es perda per ço car molt no lo vols amar,⁷¹
151 car ab poca amor gran fait no es pot menar.
152 E, si és pereós, de tu et deus rancorar,
153 ni de ton falliment no deus altre encolpar,
154 ni tu estant ocios no et deus desconhortar
155 per altre, mas per tu,⁷² qui no et vols esforçar
156 en far tot ton poder com Déus pusques honrar.

—Ramon, l'home negligent no sap dur a terme el bé, i és negligent perquè no vol recordar allò que es proposa de realitzar. Per això em fas dubtar que el negoci públic que vols dur a terme amb els grans senyors, que no t'ajuden, no es perdi perquè no l'estimes prou, perquè amb poc amor no es pot tirar endavant un gran fet. I, si ets poc diligent, a tu t'ho has de recriminar, i no has de culpar un altre de la teva falta, i, si ets ocios, no t'has de desconhortar per un altre, només per tu, que no et vols esforçar a fer tot el que puguis per honrar Déu.

---

70. L'ermità acusa Ramon de ser negligent, que significa 'que no s'aplica a allò que s'hauria d'aplicar' (GGL IV, p. 415).

71. El verb *amar* fa referència al fet de Ramon.

72. Batalla (Llull 2008, 73) observa que, fins en aquest punt de l'obra, l'ermità sempre s'ha dirigit a Ramon fent ús del pronom de tercera persona *vós*, en canvi, en aquesta estrofa, el tuteja (també ho farà més endavant, a les estrofes XXXVI, XXXVIII i LII). Segons Batalla, el canvi respon a la necessitat estilística de reptar Ramon d'una manera més incisiva.

XIV

157 —N'ermità, vós vejats si eu som ociós
158 en tractar públic bé de justs e pecadors,
159 car muller n'hai lleixada, fills e possessions,
160 e trenta ans n'hai estat en treball e llangors,⁷³
161 e cinc vets a la cort ab mies messió
162 n'hai estat,⁷⁴ e encara a los Preïcadors
163 a tres capítols generals, e a los Menors⁷⁵
164 altres tres generals capítols.⁷⁶ E si vós
165 sabíets què n'hai dit a reis e a senyors
166 ni com hai treballat, no seríets dubtós
167 en mi que sia estat en est fait pereós,
168 ans n'hauríets pietat, si sóts hom piadós.⁷⁷

—Ermità, veieu vós mateix si jo sóc ociós quan m'ocupo públicament dels justos i els pecadors, que he deixat la muller, els fills i les possessions, i he estat trenta anys atribolat i decaigut, i he estat cinc vegades a la cort pagant-ne jo les despeses, i encara he estat a tres capítols generals dels Predicadors, i altres tres generals capítols dels Menors. I si vós sabéssiu què he dit als reis i als senyors i com he treballat, no dubtaríeu que hagués estat mandrós en aquest fet, sinó que en tindríeu compassió, si sou home compassiu.

---

73. En aquesta estrofa hi ha una condensació de motius autobiogràfics. Ramon es defensa de l'acusació de negligència al·legant l'activitat duta a terme durant trenta anys per expiar els seus pecats (vegeu v. 34), i torna a insistir en els sacrificis i les renúncies que ha hagut de fer per servir Déu: abandonar la família i desposseir-se dels béns materials (vegeu v. 144). Vegeu Introducció, 4.

74. D'aquestes cinc visites a la cort papal, la *Vida coetània* en documenta quatre d'anteriors al 1295, any de creació del *Desconhort*: Papa Honori, Roma, 1278 (*OS I*, 29); Nicolau IV, Roma, 1291 (*OS I*, 1291); Celestí V, Nàpols, 1293-94 (*OS I*, 37); Bonifaci VIII, Roma, 1295 (*OS I*, 38).

75. Els *Preïcadors* són els frares dominicans, i els *Menors* són els frares franciscans.

76. Els *capítols* eren reunions plenàries dels ordes religiosos que se celebraven periòdicament. Observem que Ramon no es decanta per cap de tots dos ordes (tres capítols amb els uns, i tres amb els altres). És una constant en Llull (ja apareix a la *Vida coetània*) mostrar la seva afinitat tant amb els franciscans com amb els dominicans perquè, de fet, el seu projecte missional té molts punts en contacte amb el de Llull. Tradicionalment, aquesta al·lusió ha servit als lul·listes per fer càlculs sobre la datació de l'obra.

77. Aquest final d'estrofa té una nota irònica, perquè Ramon posa en qüestió que l'ermità sigui piadós, quan la pietat és, precisament, un atribut propi de la persona que vol consolar-ne una altra.

XV

169 —Ramon, tot hom qui vol adur a compliment
170 negú fait que sia de molt gran estament,
171 cové que el sàpia tractar discretament.⁷⁸
172 Mas, si vós no sóts home discret ni entenent
173 segons lo fait, si en faits rancorament,
174 rancorats-vos a tort e sóts-ne reprendent
175 d'aquells qui són discrets e qui fan sàviament
176 ço qui a fait bo es cové e a l'exauçament
177 de la fe cristiana. Per què us consell breument
178 que estiats consolat en vostre defalliment,
179 consirant que no sóts a lo fait convinent,
180 e estats enfre vós humil e pacient.⁷⁹

—Ramon, tothom que vulgui acomplir algun fet que sigui molt important, convé que el sàpiga tractar discretament. Però, si vós no sou home discret ni entès segons la natura del fet, si ho recrimineu, us queixeu sense raó i repreneu aquells que són discrets i fan sàviament allò que convé a un bon projecte i a l'exalçament de la fe cristiana. Per això us aconsello que us consoleu ràpidament del vostre defalliment, considerant que no serviu per a l'empresa, i sigueu humil i pacient en el vostre interior.

---

78. L'ermità acusa Ramon de no ser discret, i aquí Llull juga amb el dos sentits d'aquest mot: 'facultat de discernir o distingir entre allò que és bo o dolent, convenient o no convenient' i 'qualitat de discret, de judiciós o assenyat' (*GGL* II, 150).

79. Humilitat i paciència són els atributs de l'home discret.

XVI

181 — N'ermità, eu no só de tal discreció
182 que a fait tan cabalós abastàs ma raó.
183 E si eu, ignorant, vas Ell faç fallió
184 per sofraita d'entendre e car discret no só,
185 segons que el fait és gran, per ço vull companyó
186 qui'l m'ajut a complir. Mas no em val pauc ni pro
187 requerir companyia, ans som sol abandó,
188 e quan los guard en la cara e els vull dir ma rasó,
189 no em volen escoltar, ans dien que fat só⁸⁰
190 los de més, per ço car los dic aital sermó.
191 Emperò al judici⁸¹ parrà qui ha discreció
192 e qui de sos pecats atrobarà perdó.⁸²

—Ermità, jo no tinc tanta capacitat de discerniment per fer que la meva raó arribi a un fet tan transcendent. I si jo, per culpa de la ignorància, defalleixo envers Ell per manca de comprensió i perquè no sóc discret, i tenint en compte la grandesa del fet, per això vull un company que m'ajudi a dur-lo a terme. Però no em serveix de poc ni molt demanar companyia, perquè estic sol i abandonat, i quan els miro a la cara i els vull dir la meva raó, no em volen escoltar, sinó que la majoria diuen que sóc foll perquè els dic aquest sermó. Però el dia del judici final es veurà qui té capacitat de discerniment i qui trobarà perdó pels seus pecats.

---

80. El mot *fat* significa 'mancat de seny, no entenimentat' (DCVB). Sobre el tema de la folia de Ramon vegeu Introducció, 4.

81. El *judici* fa referència al judici final, moment en el qual tots els homes s'hauran d'enfrontar a la justícia divina i sabran si són salvats.

82. Contra l'acusació d'indiscreció Ramon argumenta la falta de seguidors que l'ajudin a dur a terme aquest projecte tan ambiciós que ell sol no pot assumir. Darrera d'aquesta queixa hi ha el desig que la seva empresa personal es converteixi en col·lectiva. Vegeu Introducció, 1.

XVII

193 —Ramon, home avar⁸³ quan vol negú fait far,
194 ço que volria no ho sap acabar.
195 On, si vós sóts avar e no volets donar
196 del vostre per ço que Déus poguéssets honrar,
197 de vostra cobeitat vos deuriets clamar,
198 car ella vos empatxa el bo fait procurar.
199 O, si dar no podets, paupertat pot estar
200 contra vostre negoci,⁸⁴ e deuriets pensar
201 que els senyors mais s'aclinen per donar⁸⁵ que preicar
202 a los precés que hom los fa. Per què us vull consellar
203 que, si donar podets, pensats tost de l'anar,
204 car, per donar, porets tota res acabar.

—Ramon, quan l'home avar vol fer alguna cosa, no sap dur a terme allò que voldria fer. Per la qual cosa, si vos sou avar i no voleu donar res del que teniu per tal que Déu sigui honrat, us hauríeu de lamentar de la vostra cobejança, perquè us impedeix tirar endavant aquest fet tan important. O, si no podeu donar, la pobresa pot anar contra el vostre negoci, i hauríeu de pensar que els senyors tendeixen més a actuar si reben dons que no pas si se'ls suplica a base de precés. Per això us vull aconsellar que, si podeu donar, feu-ho aviat perquè, si doneu, podreu dur-ho a terme tot.

---

83. L'ermità acusa Ramon de ser un home avariçós, és a dir, 'excessivament guardador dels seus diners i altres béns' (*GGL* I, p.193). Com que qui és avar no pot honrar Déu, si Ramon ho és, el seu projecte no obté resultats per això mateix. Sobre l'avarícia en l'obra de Llull vegeu: *Arbre de ciència* (*OE* 1, 653) i *Llibre del gentil e dels tres savis* (*OS* I, 128).

84. O Ramon és avar (i, si un és ric, ha de donar) o és un pobre que no sap demanar (i, llavors, ja no depèn d'ell, el triomf del seu projecte, sinó dels altres).

85. Aquest és un punt especialment difícil d'entendre i en el qual les versions i traduccions no es posen d'acord i es decanten per interpretacions diverses. Nosaltres hem llegit *per donar* amb el significat de «si reben dons».

XVIII

205 — N'ermità, certs siats que anc mais cobeitat
206 de deners ni d'honors a mon coratge plac,
207 e en aquest negoci de mon patrimonat
208 hai tota hora despès e n'hai tant llarguejat,
209 que li meu infant n'estan en paupertat.⁸⁶
210 Per què d'avarícia no em tem ésser reptat,
211 ni donar eu no pusc a los hòmens de grat,
212 car no só home ric ni senyor de ciutat.
213 Per què de ço d'on m'encolpats m'hajats excusat
214 ans, si eu fos senyor d'emperi o regnat,
215 tant del meu hi donara tro que fos acabat,
216 mas home qui pauc dóna no és bé escoltat.⁸⁷

—Ermità, tingueu per segur que ni una sola vegada la cobejança de diners i honors no ha plagut al meu cor, i per aquest negoci he gastat tant del meu patrimoni i he estat tan generós que els meus fills viuen en la pobresa. Per això no temo ser acusat d'avarícia, ni puc donar als homes voluntàriament, perquè no sóc un home ric ni un senyor de ciutat. Per això m'heu d'excusar d'això que m'heu culpats perquè, si jo fos senyor d'un imperi o un regne, donaria tant del que tingués fins que s'acabés, però a l'home que dóna poc no se l'escolta bé.

---

86. A la *Vida coetània* Llull explica que es va sentir atret pel model de sant Francesc d'Assís (el de la "pietat penitencial") i «deliberà que ell faria altretal. E de fet, lleixada certa part de béns per sustentació de la muller e enfants anà-se'n ... a diversos llocs sants» (*OE* 1, 37). Un document notarial registra que el 1276 Blanca Picany, la seva dona, va sol·licitar un procurador de béns familiars perquè el seu marit "s'havia fet contemplatiu" (vegeu Hillgarth, 36-37)

87. Ramon mostra l'exemple que haurien de seguir els potentats davant de l'Art: donar-hi suport econòmic.

XIX

217 —Ramon, vanaglòria⁸⁸ si fa a hom amar
218 per ço que hom faça de si les gens parlar
219 dient de hom llausor, per ço que els sia car
220 e que l'amen e l'honren en sovint nomenar.
221 On, si vós treballats per vós mateix llausar,
222 ergull e vanaglòria vos fan tant menysprear
223 a cells ab qui volets vostre fait acabar,
224 que no us dènyon veer ni us volen escoltar,
225 car null fait tan honrat vil hom no deu menar,
226 e tot hom és vil qui estiï en pecar
227 e qui mais que no es tany se vulla far honrar.
228 Per què de vostre tort no vullats altre encolpar.

—Ramon, la vanaglòria fa que un s'estimi a si mateix, perquè la gent en parli lloant-lo, perquè li tinguin afecte, l'estimin i l'honorin anomenant-lo sovint. Per això, si vós treballeu per lloar-vos a vós mateix, l'orgull i la vanaglòria us fan menysprear tant aquells amb els quals voleu acomplir el vostre fet, que no es dignen a veure-us ni a escoltar-vos, perquè cap fet tan honorable no ha de ser dirigit per un home vil, i tot home que estigui en pecat és vil i es vol fer honrar més del que es mereix. Per això no vulgueu culpar els altres de la vostra falta.

---

88. La vanaglòria o orgull és un altre dels set pecats capitals dels quals l'ermità acusa Ramon. Llull ataca aquest pecat en diversos passatges de les seves obres, i un dels episodis més significatius és el que apareix en el *Romanç d'Evast e Blaquerna* (cap.18, "De vanagloria"), en el qual apareix un frare que predica per ser lloat pels que l'escolten fins que s'adona, gràcies al bon exemple d'Evast i Aloma, que la predicació vertadera no és la que només es basa en la paraula, sinó la que s'aplica a fer bones obres i a donar bons exemples.

XX

229 — N'ermità, eu no sai per qual entenció
230 havets de mi tanta mala cogitació,
231 car ans deu hom haver bona presumpció
232 de hom que no coneix, que mala opinió.
233 E com no vos pensats que a fait qui és tan bo
234 se pusca tot donar home qui pauc ni pro
235 no valla en lo fait? Car, si eu tot mal só,
236 segons que ho requer natura e rasó,
237 tractara lo contrari. E, si Déus me perdó,
238 anc mais en mon coratge entenció no fo
239 que, per haver llausor, parlàs d'aital sermó,
240 car en hom pecador null llaus pot ésser bo.⁸⁹

—Ermità, jo no sé perquè em teniu en tan mal concepte, perquè abans s'ha de tenir en bona consideració que en mala opinió algú que no es coneix. I com és que no penseu que sigui impossible que un home que no valgui per a res es pugui lliurar enterament a un fet tan important? Perquè, si jo fos dolent en tot, faria el contrari, tal com ho demanen la natura i la raó. I que Déu em perdoni, que en el meu cor no hi ha hagut mai la intenció que parlés d'aquestes coses per rebre'n lloança, perquè cap lloança no pot ser bona en un home pecador.

---

89. Ramon es defensa dient a l'ermità que no el coneix prou i que, d'entrada, s'han de tenir les persones en bona consideració mentre no demostrin el contrari.

XXI

241 —Ramon, per aventura vós no sóts conegut,
242 e per ço podets ésser en lo fait decebut,
243 car null tresor qui sia en terra escondut
244 no es cové que sia desirat ni volgut.⁹⁰
245 On, si vostre saber no és apercebut,
246 co us pensats que per ço ne siats creegut?
247 Mas mostrats ço que sabets per ço que vos ajud
248 vostra Art e saber, car hom desconegut
249 no ha, per ignorància, honrament ni vertut.
250 E si vós, mon amic, amats d'hòmens salut
251 e de Déu honrament, e que no sia perdut
252 vostre saber, faits tant que sia conegut.

—Ramon, potser vós no sou conegut, i per això heu fracassat en el fet, perquè cap tresor que estigui amagat a la terra no pot ser que sigui desitjat ni volgut. Per això, si ningú no s'adona del vostre saber, com us podeu imaginar que n'obtindreu reconeixement? Però mostreu allò que sabeu per tal que us ajudi la vostra Art i el vostre saber, perquè un home desconegut, a causa de la ignorància, no té ni honrament ni virtut. I si vós, amic meu, estimeu la salut dels homes i l'honor que es fa a Déu, i que el vostre saber no es perdi, procureu que sigui conegut.

---

90. En aquesta estrofa apareix el tòpic literari de “qui posseeix coneixements els ha de divulgar”. Aquest tòpic compta amb uns precedents que es remunten als autors de l'època clàssica, és també present en diversos passatges bíblics (Ecl 20. 32; Pr 5. 16; Mt 5. 15 i 25, 18) i continua sent utilitzat al llarg de la història de la literatura fins avui. L'ermità, doncs, acusa Ramon de tenir un *tresor amagat*: si no dóna a conèixer l'Art, és impossible que obtingui reconeixement públic i guanyi seguidors. Sobre aquest tòpic literari vegeu Curtius 1995 I, 131-136.

XXII

253 —N'ermità, co us pensats que eu tal saber celàs,
254 ab lo qual home nostra fe en provàs
255 a los hòmens errats per ço que los salvàs
256 Déus, lo qual tant desir que tot home l'amàs?
257 Ans siats segur que de mostrar en som las.⁹¹
258 Mas, si hom en mos llibres fortment estudiàs,
259 e que per altre saber en res no els oblidàs,
260 jo en fóra conegut, mas com gat qui passàs
261 tost per brases los lligen, per què ab ells no faç
262 quaix res de mon negoci.⁹² Mas, si fos qui els membràs
263 e qui los entesés e que en ells no dubtàs,
264 hom pogra per mos llibres posar lo món en bon cas.⁹³

—Ermità, com us podeu imaginar que jo amagaria un saber així, amb el qual l'home provaria la nostra fe als infidels perquè els salvés Déu, el qual desitjo que tothom estimi? El contrari, estigueu segur que estic cansat de mostrar-lo. Però, si hom estudiés aplicadament en els meus llibres i no els oblidés per un altre saber, jo seria conegut, però com que més aviat els llegeixen com gat que passa ràpidament per les brases, per això no aconsegueixo gairebé res per al meu negoci. Però, si hi hagués algú que els recordés i els entengués i hi confiés, podria redreçar el món a través dels meus llibres.

---

91. El verb *mostrar* significa 'demostrar, provar, fer comprendre' (DCVB i GGL III, 379). Llull considerava que a les disputes teològiques s'havia de provar la fe a través de raons demostratives i necessàries derivades de l'Art (vegeu el pròleg del *Llibre del gentil e dels tres savis*, OE I, 1059). Vegeu Introducció, 2.2.

92. Els versos *mas com gat qui passàs /tost per brases los ligen* té un ressò del proverbi popular «com un gat entre les brases», que significa 'molt de pressa, sense entretenir-se' (DCVB).

93. Al·lusió a la capacitat de l'Art per reconduir el món (vegeu els vv. 560-61).

XXIII

265 —Ramon, tot ço que dic faç per vós conhortar
266 mas, pus no us volets abstenir de plorar,
267 poria esser que me'n vulla enujar.⁹⁴
268 Emperò escoltats e vejats si es pot far
269 ço que vós demanats al papa, car no par
270 que sia possívol la nostra fe provar
271 ni que home pusca tals hòmens atrobar
272 qui si mateixs se donen a marturiar
273 a los mals sarraïns per ells a preïcar.
274 On, per ço, vós, amic, no us devets meravellar
275 si el papa e els cardenals no us volen atorgar
276 ço que los demanats, pus que no es pusca far.⁹⁵

—Ramon, tot això que dic ho faig per conhortar-vos però, com que no voleu deixar de plorar, podria ser que m'enfadés. Però escolteu i considereu si pot ser això que demaneu al papa, perquè no sembla que sigui possible de provar la nostra fe ni que es puguin trobar homes que s'exposin al matiri per predicar als sarraïns malvats. Per la qual cosa, vós, amic, no us heu de meravellar si el papa i els cardenals no us volen concedir això que els demaneu, perquè no pot ser.

---

94. Davant la impossibilitat de consolar Ramon, l'ermità amenaça d'enfadar-se (vegeu l'estrofa XXXV, quan Ramon *s'enfelloneix*). Aquí manifesta explícitament la seva voluntat de consolar Ramon perquè el lector s'adoni que, encara que aconsegueixi l'efecte contrari, la seva intenció no és pas enutjar-lo, sinó oferir-li consol.

95. De manera indirecta, l'ermità posa en dubte els mitjans de conversió proposats per Ramon. La qüestió és si la fe es pot provar o no, i l'ermità considera que l'Església li ha negat ajuda perquè no és possible provar la fe ni trobar predicadors disposats a anar a terres d'infidels a convertir-los.

XXIV

277 —N'ermità, si la fe hom no pogués provar,
278 doncs los crestians Déus no pogra encolpar
279 si a los infeels no la vòlon mostrar,
280 e els infeels se pogren per dret de Déu clamar
281 car major veritat no lleix argumentar
282 per ço que l'enteniment ajud a nostre amar
283 com mais am trinitat e de Déu encarnar
284 e a la falsetat mais pusca contrastar.⁹⁶
285 Escrit hai lo *Passatge*,⁹⁷ on hai mostrat tot clar
286 com lo Sant Sepulcre se pusca recobrar
287 e com hom atrob hòmens qui vagen preïcar
288 la fe sens paor de mort e qui ho sabíon far.⁹⁸

—Ermità, si no es pogués provar la fe, Déu no podria culpar els cristians si no la volguessin demostrar als infidels, i els infidels tindrien el dret de queixar-se de Déu perquè no deixa argumentar una veritat superior que permeti que l'enteniment ajudi la nostra voluntat a estimar més la Trinitat i l'encarnació de Déu i a oposar-se a la falsedat. He escrit el *Passatge*, on he demostrat clarament com es pot recuperar el Sant Sepulcre i com es poden trobar homes que vagin a predicar la fe sense por de mort i que tinguin capacitat de fer-ho.

---

96. L'Art és un mètode creat per demostrar la fe a través de raonaments lògics. L'argument emprat per Ramon en aquesta estrofa és que, si la fe no fos demostrable, llavors els cristians no serien culpables de no voler-la demostrar i els infidels es podrien eximir de creure en una veritat que Déu no permet que sigui argumentada.

97. Llull va escriure diversos llibres sobre la croada, el més famós dels quals és el *Liber de fine* (1305). Abans del *Desconhort* havia escrit: el *Llibre de passatge* (1292), el *Quomodo Terra Sancta recuperari potest* (1292) i el *Tractatus de modo convertendi infideles* (1292).

98. S'hi exposa la idea, en la qual Llull insisteix diverses vegades al llarg de la seva obra, que el predicador no ha de témer la mort. A la miniatura X del *Breviculus* es pot llegir: «No s'ha de témer el perill de la mort si es pot aconseguir la gràcia de la vida espiritual per a les ànimes dels infidels». També es fa referència a la idea que el predicador ha de ser una persona formada i preparada per a la tasca (*qui ho sabíon far*).

XXV

289 —Ramon, si hom pogués demostrar nostra fe,
290 hom ne perdria mèrit, e per ço no es cové
291 que es pusca demostrar, pus que se'n perdés bé
292 car, en perdre lo bé, fóra lo mal dessé
293 causa al demostrar qui contra el mèrit ve,
294 lo qual hom ha per creure veritat, que no es ve
295 per força d'argument, mas solament per fe.
296 Encara, que l'entendre humà gens no conté
297 tota la veritat de Déu, qui infinida es manté
298 tant que causa finida tota ella no té.⁹⁹
299 Per què vostra rasó no par que valla re
300 e, car nous consolats, faits ço que descové.

—Ramon, si hom pogués demostrar la nostra fe, perdria mèrit, i per això no és convenient que es pugui demostrar, perquè se'n perdria el bé [del mèrit] i, en perdre el bé, el mal de seguida es convertiria en motiu per demostrar qui va contra el mèrit, el qual s'ha de creure per veritat, perquè no ve per força d'argument, sinó solament per fe. Encara, que l'enteniment humà no conté tota la veritat de Déu, que s'afirma tan infinita que no té causa finita. Per això sembla que la vostra raó no val res i, com que no us consoleu, feu allò que no convé.

---

99. La doctrina cristiana ensenya al fidel que cregui per fe allò que és incompreensible des del punt de vista de la raó perquè l'enteniment humà, com que és finit, no té la capacitat de comprendre Déu, que és un ésser infinit. En canvi, Llull considera que no es pot creure sense demostrar la fe, i encara menys en el cas dels infidels, i busca un mètode, l'Art, que la demostrï mitjançant raonaments lògics. L'ermità diu a Ramon que la fe (considerada un mèrit) no es pot provar perquè, si fos demostrable, deixaria de contenir el bé i, per tant, minvaria el mèrit («*meritum fidei*»). Vegeu Bonner 2005.

XXVI

301 —N'ermità, si hom fos a si mateix creat,
302 ço que entenets provar contengra veritat
303 mas, car Déus creà home per ço que en sia honrat,
304 qui és pus noble fi e ha mais d'altetat
305 que la fi que hom ha en ésser gloriejat,
306 no val vostra raó. E és ja damunt provat
307 que la fe es pot provar,¹⁰⁰ si ben havets membrat.
308 E, si bé es pot provar, no es segueix que creat
309 contenga e comprena tot lo ens increat,
310 mas que n'entén aitant com a ell se n'és dat¹⁰¹
311 per ço que hom haja plena de Déu sa voluntat,
312 son membrar e entendre, poder e bontat.¹⁰²

—Ermità, si l'home s'hagués creat a si mateix, això que intenteu provar contindria veritat però, com que Déu va crear l'home per tal de ser honrat per ell, que és una finalitat més noble i té més altesa que la finalitat que l'home busca en ésser glorificat, la vostra raó no és vàlida. I ja ha estat provat més amunt que la fe es pot demostrar, si ho recordeu bé i, encara que es pugui provar, no implica que tot allò creat contingui i compregui tot ésser increat, sinó que implica que l'home entengui tant com li ha estat donat perquè tingui la seva voluntat, la seva memòria i el seu enteniment, el seu poder i la seva bondat complets per Déu.

---

100. *és ja damunt provat* fa referència a l'estrofa XXIV.

101. Provar la fe no implica pas que l'ésser creat (l'home, que és finit) compregui plenament l'ésser increat (Déu, que és infinit), sinó que l'home arribi a comprendre Déu fins on li permetin arribar les limitacions de la seva finitud.

102. Al·lusió a les tres potències de l'ànima racional (voluntat, memòria i enteniment) que s'han de posar al servei de Déu (primera intenció).

XXVII

313 —Ramon, com vos pensats que hom per preïcar
314 pusca los sarraïns adur a batejar,
315 car segons que Mafumet¹⁰³ ha volgut ordenar
316 que aquell qui en diu mal no pusca escapar
317 e que ses raons hom no vulla escoltar?
318 Per què a mi no par utilitat l'anar.
319 Encara, que home no sabria parlar
320 llenguatge arabesc, mas per enterpretar
321 no poria per res ab ells molt enançar
322 e, si el llenguatge aprèn, porà-hi trop trigar.¹⁰⁴
323 Per què a vós consell que anets Déu pregar
324 e en una alta muntanya ab mi Déu contemplar.¹⁰⁵

—Ramon, com us podeu pensar que per predicar es puguin dur a batejar els sarraïns, quan Mahoma ha volgut disposar que aquell que en digui mal no es pugui escapar i no se li vulguin escoltar les raons? És per això que a mi no em sembla útil anar a predicar. A més, com que el predicador no sabria parlar àrab, no ho podria interpretar i no podria avançar gaire i, si aprenguéss la llengua, hi trigaria molt. Per això us aconsello que aneu a pregar a Déu i que vingueu amb mi a una muntanya alta a contemplar Déu.

---

103. Mafumet és el nom amb el qual era conegut Mahoma a l'edat mitjana.

104. L'ermità intenta convèncer Ramon que la predicació no és útil per a la conversió dels infidels a través dels arguments següents: és un ofici perillós, perquè Mahoma castigarà tots aquells que vagin contra les seves idees (vegeu la miniatura V del *Breviculus*, en la qual Ramon és apedregat i empresonat per predicar a Bugia) i perquè els sarraïns no escolten els predicadors que van contra Mahoma; i, a més, hi ha un impediment lingüístic. I aquí Llull posa en boca de l'ermità un problema que ell mateix considerava que s'havia de solucionar: aprendre les llengües dels infidels per poder-hi disputar en igualtat de condicions. Vegeu la miniatura III del *Breviculus* i la *Vida coetània* (OS I, 17-21), on s'explica com Llull va comprar un esclau àrab perquè li ensenyés la seva llengua, i la miniatura VIII, on es resumeixen les diverses visites que va fer a les autoritats eclesiàstiques i polítiques demanant la fundació d'escoles de llengües orientals per a la formació de missioners preparats per anar a predicar a terres d'infidels.

105. L'ermità aconsella a Ramon que es retiri a fer vida contemplativa, una manera d'entendre el servei a Déu absolutament contraposada a la vida activa que propugna Ramon. Així, doncs, la vida contemplativa és una forma d'escapisme i una manca d'amor a Déu. La lliçó més gran que dona Llull de vida activa a la seva obra és el personatge de Blaquerna que, si bé al començament de la novel·la cometrà l'equivocació de retirar-se al bosc a fer vida contemplativa, aviat s'adonarà que aquesta no és la via per solucionar l'error en el qual ha caigut el món, i, doncs, tornarà a la societat i treballarà activament perquè s'estimi, es recordi i s'entengui Déu. Només quan ho hagi aconseguit, es retirarà del món i es farà contemplatiu.

XXVIII

325 —N'ermità, els sarraïns són en tal estament
326 que, aquells qui són savis, per força d'argument
327 no creen en Mafumet, ans tenen a nient
328 l'Alcorà, per ço car no visc honestament.¹⁰⁶
329 Per què aquells venrien tost a convertiment
330 si hom ab ells estava en gran disputament
331 e la fe los mostrava per força d'argument,¹⁰⁷
332 e aquells, convertits, convertrien la gent.¹⁰⁸
333 E en aprendre llur llenguatge hom no està llongament,¹⁰⁹
334 ni no cal que hom blastom Mafumet mantinent.¹¹⁰
335 E, qui fa ço que pot, lo Sant Espirament
336 fa ço que a ell cové, donant lo compliment.

—Ermità, els sarraïns estan en un estat que, aquells que són savis, no creuen en Mahoma per la força dels arguments, sinó que tenen l'Alcorà per no res, perquè Mahoma no va viure honestament. Per això aquells aviat es convertirien a la fe cristiana si hom disputava intensament amb ells i els mostrava la fe per la força de l'argumentació, i aquells, convertits, convertirien la gent. I no es triga tant a aprendre la seva llengua, ni cal que es malparli de Mahoma. I, qui fa el que pot, l'Esperit Sant el recompensa amb el que es mereix: li dóna la plenitud.

---

106. Vegeu el llibre IV del *Llibre del gentil e dels tres savis* (OS I, 262), quan el savi que representa l'islam explica al gentil que hi ha savis que no creuen en un paradís material, només espiritual.

107. La fe cristiana és provable mitjançant la força d'arguments demostrables a través de l'Art.

108. Ramon explica l'estratègia lul·liana de disputa amb els infidels: disputar amb les elits intel·lectuals perquè, un cop convençuts de la veritat del cristianisme, ells mateixos s'ocupin de convertir la resta de la societat.

109. L'afirmació del v. 333 remet a l'experiència personal del mateix Llull que, com hem vist a propòsit de l'estrofa anterior, va aprendre àrab.

110. En aquesta estrofa es veu molt clarament l'oscil·lació pròpia de les obres de Llull entre un actitud ofensiva contra l'islam que se serveix dels llocs comuns forjats per la tradició (*car* [Mahoma] *no visc honestament*) i una actitud més tolerant (*ni no cal que hom blastom Mafumet mantinent*). Sobre Llull i l'islam vegeu: de la Cruz 2004; de la Cruz 2005; Introducció, 2.2.

XXIX

337 —Ramon, quan Déus volrà que el món sia convertit,
338 adoncs darà los llenguatges per lo Sant Esperit
339 e convertirà lo món,¹¹¹ segons que havets ausit
340 de Crist e dels apòstols, d'on és fait mant escrit.¹¹²
341 E aquell convertiment serà per tot lo món sentit
342 tant, que en un ovili¹¹³ seran li hom unit,
343 lo qual mais no serà en est món departit,
344 e aquell serà nostre e per Déu establí,
345 e jamais null pecat no serà consentit.
346 E, car en aquest temps cascú hom ha fallit
347 tan fortment que no vol que sia exhibit
348 Déus a far en ell miracles pus que tant l'han aunit.¹¹⁴

—Ramon, quan Déu voldrà que el món sigui convertit, llavors donarà les llengües per a l'Esperit Sant i convertirà el món, segons heu sentit sobre Crist i els apòstols i sobre el qual s'ha escrit diverses vegades. I tothom del món experimentarà aquesta conversió, de manera que els homes s'uniran en un sol ramat que no es dividirà mai en aquest món, i aquell [el ramat] serà nostre i establert per Déu, i mai més no serà consentit cap pecat. I, com que en aquest temps tothom ha comès faltes tan greus, ningú no vol que Déu es manifesti fent-li miracles de tant com l'han ofès.

---

111. L'ermità argumenta que els infidels no es poden convertir a la fe cristiana perquè Déu no ho ha disposat, però hi ha l'esperança d'un futur ideal en el qual tots els homes viuran units per una sola religió, la cristiana, i s'acabarà el pecat. Vegeu Introducció, 2.1.

112. El v. 340 fa referència a la tradició cristiana de comentaris de les Escriptures fets pels pares i els doctors de l'Església. Aquests eren els textos que utilitzaven els professionals de la religió (recordem que Llull és laic).

113. *ovili* és un llatíisme que té el significat literal de 'corral'. Llull l'utilitza metafòricament per expressar la idea d'una cristiandat unida (vegeu Introducció 2.1.), la qual cosa prové de la Bíblia: «*et fidei unum ovile et unus pastor*» ('i es farà un sol ramat i un sol pastor') (Jo 10. 16). Vegeu *El fantàstic* (Llull 2008, 73) i *La ciutat del món* (Llull 2008, 235).

114. Idea que l'època present hi ha una crisi de valors, perquè tothom comet pecats i ofèn Déu.

XXX

349 —N'ermità, en tots temps ama Déus veritat
350 e vol ésser per home conegut e amat,
351 e per ço en tots temps ha home llibertat
352 en far bé e no mal.¹¹⁵ E seria forçat
353 si, en est temps en què som, no havia potestat
354 en tractar honrament a Déu e caritat
355 a son proïsme haver. Per què eu no som pagat¹¹⁶
356 de ço que dit havets, e havets gran pecat
357 en ço que afermats que tot hom és lligat,
358 e en est temps hom no pot convertir li errat,
359 ni per Déus no pot ésser a sa honor ajudat.¹¹⁷
360 Per què en lo vostre parlar estic desconsolat.¹¹⁸

—Ermità, Déu sempre estima la veritat i vol ser conegut i estimat per l'home, i per això l'home sempre té la llibertat de fer el bé i no el mal. I seria molt greu si, en aquesta època que som, l'home no pogués ocupar-se d'honrar Déu i tenir caritat pel seu proïsme. Per això jo no estic complagut d'això que heu dit, i pequeu quan afirmeu que tothom està impedit per obrar, i que en aquesta època no es poden convertir els errats, ni Déu pot ser ajudat pel seu honor. Per això estic desconsolat amb el que dieu.

---

115. Contra la impossibilitat d'estendre els dominis de la cristiandat Ramon al·lega la llibertat humana de fer el bé o el mal i, per tant, d'honrar Déu o pecar. Així, doncs, carrega tota la responsabilitat de la crisi de valors que s'està vivint en la voluntat humana i no pas en la divina, com pretenia l'ermità: *ama Déus veritat* (que és la validesa de la fe cristiana) i *vol ésser per home conegut e amat* (vol tenir fidels).

116. Comencen a aparèixer els símptomes de la *fellonia*, que esclatarà a l'inici de l'estrofa XXXV.

117. Ramon acusar l'ermità de pecar perquè sosté que no es poden convertir els infidels ni es pot treballar per restaurar l'honor a Déu perquè és Ell mateix que no ho vol.

118. Aparició del mot *desconsolat*, sinònim de *desconhortat*.

XXXI

361 —Ramon, molt mellor sen és qui sap retenir
362 ço que ha guanyat, que anar convertir
363 los sarraïns malvats, com no volen ausir.
364 Per què a los crestians deu hom tant de bé dir
365 de Déu en preïcant que els faça Déu servir.
366 Encara, que hom no sap si bé se pot seguir
367 d'anar als sarraïns, car poria-hi fallir
368 en tant que hom volguessen destruir;
369 e ço que mais és, que no porien esdevenir
370 null temps bons cristians, car no es poden partir
371 de ço que han acostumat. Per què us plàcia jaquir
372 vostra ira e mudats allor vostre desir.¹¹⁹

—Ramon, és molt més assenyat qui sap retenir allò que ha guanyat, que no pas qui va a convertir els sarraïns malvats, que no volen escoltar. Per això, quan es predica, hom ha de dir als cristians tant de bé sobre Déu que els impulsi a servir-lo. Encara, que hom no sap si es poden aconseguir bons resultats anant a predicar als sarraïns, perquè podria errar-la si el volguessin matar. I el que encara és més, que no podrien esdevenir mai bons cristians, perquè no es poden allunyar dels seus costums. Per això us ha de plaure de deixar la vostra ira i dirigiu el vostre desig cap a una altra banda.

---

119. L'ermità considera que els sarraïns no es poden convertir perquè no volen escoltar els predicadors i perquè és impossible apartar-los de la seva religió, i insisteix en el perill de mort que comporta la predicació. Vegeu Urvoy 1989.

XXXII

373 — N'ermità, si fossen pauc li preïcador
374 e li clergue seglar e li frare menor,
375 e encara li monge, tant abat e prior,
376 ço que vós en deïts fóra consell mellor.
377 Mas, car en nostra fe ha mant hom de valor
378 qui desiren morir per far a Déu honor
379 e qui poden abastar e a nós e a llor,
380 per ço hai desplaer, car cells qui són major
381 no fan ço que deuen en dar de Déu llausor.¹²⁰
382 E, si els paires convertits no han a la fe amor,
383 hauran-ho llurs infants. E deïts gran follor,
384 car null hom no pert, si mor per son creador.¹²¹

—Ermità, si hi hagués pocs predicadors, clergues seculars, frares menors i monjos, tant abats com priors, això que vós dieu seria el millor consell. Però, com que en la nostra fe hi ha molts homes de valor que desitgen morir per honorar Déu i que basten a nosaltres, els cristians, i a ells, els infidels, per això estic desplaçat, perquè les autoritats no fan el que haurien de fer per lloar Déu. I, si els pares convertits no tenen amor per la fe, en tindran els seus fills. I dieu una gran bogeria, perquè ningú no hi perd, si mor pel seu creador.

---

120. El problema no és que no hi hagi homes que prediquin la fe per difondre-la entre cristians i sarraïns, sinó que les autoritats (*cells qui són major*) no vetllen perquè Déu sigui honorat pels homes.

121. Ramon creu que és una follia considerar una pèrdua morir per predicar la fe de Déu, perquè el veritable servent és el que no tem la mort i s'entrega al Senyor fins a les darreres conseqüències. Aquest és el model de predicador que reclama Llull, tant amb el seu exemple com amb les seves obres.

XXXIII

385 —Ramon, segons que auig dir, mant hom és anat
386 preïcar als tartres e pauc han enançat,¹²²
387 e encara als sarraïns, d'on son meravellat
388 quan així estats forts en vostra volentat
389 car, de tot fait on hom se sia fadigat,
390 e, majorment, com tantes vets l'haja assajat,
391 se deu tot hom partir pus que sia assenat,
392 e, si no se'n parteix, fa-se'n tenir per fat.
393 Per què us consell, germà, que hajats pietat
394 de vostre cors mateix, que tant havets ujat,
395 e estats en un lloc on sia reposat
396 e de vostres damnatges estiats consolat.¹²³

—Ramon, segons sento dir, molts homes han anat a predicar als tàrtars i han aconseguit poc, i encara han anat a predicar als sarraïns. Per això estic meravellat que tingueu una voluntat tan forta perquè, si un és assenyat, desisteix de qualsevol empresa en la qual s'hagi cansat, sobretot quan ho ha intentat tantes vegades, i, si no en desisteix, fa que se'l prengui per boig. Per això us aconsello, germà, que tingueu pietat de vós mateix, que tant us heu cansat, i aneu a un lloc que sigui tranquil i consoleu-vos dels vostres danys.

---

122. Segons l'ermità, com que els predicadors que han anat a convertir infidels han fracassat, no val la pena treballar per a la conversió. En l'opus lul·lià l'anècdota del predicador fracassat arriba a aparèixer fins a set vegades (vegeu Hames 2012).

123. L'ermità aconsella a Ramon que, si hi ha treballat tant de temps per al seu projecte i no n'ha obtingut resultats, més val que ho deixi córrer perquè, quan una persona persisteix en una empresa que s'ha demostrat inútil, se l'acaba prenent per boja. Apel·la al seu estat de salut i li aconsella de retirar-se a un lloc tranquil per obtenir consol, el contrari de la vida activa que ha de seguir un bon fidel.

XXXIV

397 —N'ermità, cell qui vol molt servir e honrar
398 son bon senyor, no se'n deu per nulla re lleixar,
399 ni d'Ell a servir no es deuria enujar.¹²⁴
400 E, car en vostre cor ha fretura d'amar,
401 no sabets vós mateix ni altre consellar
402 car, si hom en un temps no pot son fait acabar,
403 porà'l acabar en altre, si ho sap bé menar.
404 E, qui bon fait comença, no l'ha a començar
405 e, si els primers fan pauc, los altres poran molt far.¹²⁵
406 Per què us prec, per mercè, que em lleixàssets estar,
407 car no em par que ab vós pogués res guasanyar,
408 ans, on mais me diets, mais me faits entristar.¹²⁶

—Ermità, aquell que vol servir i honrar molt el seu bon senyor, no ho ha de deixar de fer per res, ni s'ha de cansar de servir-lo. I, com que al vostre cor li manca la capacitat d'estimar, no sabeu aconsellar-vos ni a vós mateix ni als altres perquè, si en un moment de la vida hom no pot dur a terme el seu fet, ho podrà fer en un altre moment, si és capaç de guiar-lo bé. I, qui comença un gran fet, no l'aconsegueix només de començar-lo i, si els primers fan poc, els altres podran fer-hi més. Per això us prego, per mercè, que em deixeu estar, perquè no em sembla que pogués guanyar res amb vós, sinó que, com més em dieu, més em feu entristir.

---

124. Es reclama la persistència i la constància com dues virtuts pròpies del bon servent de Déu.

125. Ramon es defensa dient que la magnitud del fet requereix temps (no n'hi ha prou engegant-lo, sinó que s'hi ha de persistir) i col·laboradors que continuïn la seva tasca després d'ell.

126. Explicitació de l'efecte invers de l'intent de consolar de l'ermità.

XXXV

409 Ramon s'enfelloní,¹²⁷ e no volia ausir
410 l'ermità, qui el pregava com se degués jaquir
411 de lo dol que menava, e començà a dir:
412 —Senyor Déus gloriós, ha al món tal martir
413 com aquest que sostenc, com Tu no pusc servir?¹²⁸
414 Car no hai qui m'ajut com pusca romanir
415 esta Art que m'has dada, d'on tant de bé es pot seguir,
416 la qual tem que sia perduda après lo meu fenir,
417 car null hom no la sap bé, segons mon albir,
418 ni eu no pusc forçar null hom d'ella ausir.
419 Ah las! Si ella es pert, a Tu què porai dir,
420 qui la m'has donada per ella enantir?¹²⁹

Ramon es va enfadar molt, i no volia escoltar l'ermità, que li pregava que abandonés el dol que sentia, i va començar a dir: —Senyor Déu gloriós, existeix al món un martiri tan gran com el que jo suportó perquè no et puc servir? Perquè no tinc ningú que m'ajudi a fer que perduri aquesta Art que m'has donat, d'on en pot resultar tant de bé, la qual temo que es perdi un cop m'hagi mort, perquè ningú no la coneix bé, segons em sembla, ni puc forçar ningú a escoltar-la. Ai las! Si es perd, què et podré dir a Tu, que me l'has donada perquè l'Art pugui anar endavant?

---

127. Des de l'estrofa XIII fins ara els arguments esgrimits per l'ermità han provocat que la ira de Ramon anés *in crescendo*, i és en aquesta estrofa que arriba al punt culminant (vegeu el terme *enfellonir* al glossari). Aquí el diàleg s'interromp i Ramon interpel·la Déu i li dirigeix el seu plany. Friedlein (2011: 229-257) hi observa una cesura en el pla narratiu, perquè es modifica el punt de vista respecte de Ramon: fins ara era un 'jo' i, a partir d'aquesta estrofa, sense cap justificació, esdevé un 'ell'. Aquest canvi es produeix molt subtilment perquè, en la primera meitat del poema, el narrador-jo només es fa notar en l'exposició i, un cop iniciada la conversa, desapareix rere les intervencions dels personatges.

128. El sofriment de Ramon es que se li hagi negat la possibilitat de servir Déu, i aquest és, segons Llull, el martiri més gran que pot sofrir un home. Vegeu Introducció, 3.

129. Per primer cop en tota l'argumentació apareix la preocupació per la perdurabilitat de l'obra. Ramon expressa el seu temor que, un cop mort, no hi hagi ningú que treballi per l'Art (implícitament es torna a queixar de la manca de col·laboradors), perquè ningú no el vol escoltar ni vol aprendre l'Art (la qual cosa entronca amb els vv. 260-61). També hi expressa la preocupació de ser un mal servent perquè, si Déu li ha confiat l'Art i ell no és capaç de difondre-la entre els homes, haurà fracassat.

XXXVI

421 —Ramon, li filosof qui foren antigament
422 d'esta Art que tu has no hagren coneiximent,
423 per què par que no sia de gran profitament.
424 E, si ella fos vera, fóra en lo començament
425 per los filosofs atrobada, car llur enteniment
426 fo pus alt que lo teu.¹³⁰ Emperò si eu ment
427 e que l'hajes haüda de Déu,¹³¹ fas falliment
428 com tems que, après ta mort, ella vinga a nient,
429 car tot ço que Déus dóna ve a bo compliment.¹³²
430 Encara, que els antics, dementre eren vivent,
431 les arts que faïen no hagren exalçament,
432 enans són exalçades per li altre conseqüent.

—Ramon, els filòsofs antics no coneixien aquesta Art que tu tens, per això sembla que no sigui gaire profitosa. I, si fos vera, els filòsofs l'haurien descoberta des del començament dels temps, perquè el seu enteniment va ser superior al teu. Però si jo menteixo i l'has obtinguda de Déu, comets un error en témer que, després de la teva mort, es converteixi en no res, perquè tot el que dóna Déu arriba a la plenitud. I encara més, mentre els antics eren vius, no es lloaven les arts que feien, sinó que han estat elogiades pels que han vingut després.

---

130. Si Ramon utilitzava com a argument en defensa de l'Art que és un mètode nou que no té precedents (vegeu el v. 86), l'ermità capgira l'argument i l'utilitza en contra de l'Art: com que no té tradició filosòfica antiga, no és vàlida.

131. Ramon insisteix continuament en la idea que l'Art li ha estat revelada per Déu i, en aquest punt de l'obra, l'ermità ho posa en dubte.

132. Si és veritat que l'Art ve de Déu, Ramon cau en un error quan tem que es perdi un cop mort ell, perquè tot el que prové de Déu assoleix la perfecció.

XXXVII

433 Consolar se volc Ramon, emperò felló fo
434 quan ausí que l'ermità havia opinió¹³³
435 que li filosof antic, en los quals fe no fo,
436 sien estats començament de tot ço qui és bo
437 a conèixer Déu, trinitat, e encarnació,
438 car null filosof antic no hac opinió
439 que en Déu fos trinitat ni ab hom unió,
440 ni l'obra que Déus ha en si per producció¹³⁴
441 no amà ni conec. E doncs, per qual rasó
442 li filosof antic hagren mais de visió
443 en llur enteniment que aquells que après só,
444 qui han llig e creença e esperen resurrecció?¹³⁵

Ramon es va voler consolar, però es va enfadar molt quan va sentir que l'ermità considerava erròniament que els filòsofs antics, que no tenien fe, havien estat el començament del tot el que serveix per conèixer Déu, la Trinitat i l'Encarnació, perquè cap filòsof antic no va considerar que en Déu hi hagués la Trinitat ni la unió amb l'home, ni va estimar ni conèixer l'obra que Déu té en si mateix per producció. Així, per quina raó els filòsofs antics van tenir més visió en el seu enteniment que aquells que han vingut després, que tenen llei i creença i esperen la resurrecció?

---

133. A l'edat mitjana s'utilitzava el terme *opinió* amb el significat de creença sense fonaments, el contrari de certesa que es pot provar amb arguments. En aquesta estrofa, Llull tria aquest mot referint-se a les creences de l'ermità i dels filòsofs antics per desacreditar-les.

134. El substantiu *producció* fa referència als processos interns del misteri de la santíssima Trinitat.

135. Els filòsofs antics eren pagans i, com que no tenien fe, no podien conèixer la veritat. Per tant, per a Ramon no és un argument vàlid que l'Art no tingui tradició filosòfica antiga. El rerefons d'aquesta estrofa és la polèmica antiaverroista. Seguint una convenció universitària, Llull anomena averroistes els filòsofs aristotèlics parisencs de finals del segle XIII i principis del XIV que, contràriament al pensament lul·lià, consideraven que filosofia i teologia no sols són disciplines totalment diferents, sinó que, a més, la filosofia no està subordinada a la teologia. Averrois (1126-1198) és un comentarista àrab d'Aristòtil que, traduït al llatí, va tenir una gran difusió. Vegeu Llull 2008, p.33-38.

XXXVIII

445 —Ramon, no pusc far res com sies consolat?
446 Entín esta rasó e no sies irat:
447 en què n'és Déus, si lo món no és en bo estat?
448 Car no lleva ni baixa a Ell quant és creat,
449 com sia en si complit e no haja necessitat
450 de nulla creatura, d'on deus ésser pagat
451 del compliment que Déus ha en si per sa bontat.
452 E tu, foll, estàs trist quaix si Déus fos mirvat
453 per lo mal estament en què el món has trobat!
454 Foll, com no t'alegres en lo compliment de deïtat
455 e que gits a no cura¹³⁶ tot ço qui és creat
456 per ço que a ton cor abast Déus no mermat?¹³⁷

—Ramon, no puc fer res perquè et consolis? Entén aquesta raó i no t'iris: què li fa a Déu, si el món no va bé? Perquè, a Ell, tot el que és creat no l'eleva ni el rebaixa, perquè és perfecte en si mateix i no necessita cap criatura, per la qual cosa has d'estar content de la perfecció que Déu té en si mateix per la seva bondat. I tu, foll, estàs trist com si Déu fos minvat pel mal estat en el qual has trobat el món! Foll, com no t'alegres de la perfecció de la divinitat i et despreocupes de tot allò que és creat per tal que Déu arribi al teu cor sense minvar?

---

136. *gitar a no cura* significa 'despreocupar-se'.

137. En aquesta estrofa Ramon exposa la figura A de l'Art, en la qual Déu està representat per un cercle perquè no té principi ni fi i és la perfecció i la plenitud en si mateix (no depèn de cap altra criatura). Per tant, que el món vagi malament no afecta la perfecció de Déu, per això Ramon no s'hauria d'enfadar perquè el món va pel mal camí, sinó que s'hauria d'alegrar de la plenitud de Déu.

XXXIX

457 —N'ermità, mal me fa lo vostre consolar,
458 per què aquell punt fo fort on vos pusc atrobar¹³⁸
459 e, si no fos que eu tem vergonya e mal estar,
460 d'hui mais en avant ab vós no volgra parlar.
461 E, doncs, com podets dir que em pusca consolar
462 en veer Déus aunir, no servir, ni membrar,
463 ni conèixer, ni amar? E, si bé pot bastar
464 Déu per si mateix a mon cor per amar,
465 no m'abasta, car no el vei molt fortment honrar.
466 E, car per tan vils causes lo veig tant menysprear,
467 estaig en desconhort, e no em pusc alegrar.
468 Mas, en ço que Déus és, estaig en confortar.¹³⁹

—Ermità, la vostra manera de consolar em fa mal, per això en mala hora us vaig trobar i, si no fos perquè temo la vergonya i el mal estar, d'ara en endavant no voldria parlar amb vós. I, doncs, com podeu dir que em pugui consolar de veure ofendre Déu, sense servir-lo, ni recordar-lo, ni conèixer-lo ni estimar-lo? I, si bé el meu cor en té prou estimant Déu en si mateix, no em basta, perquè no veig que se l'honri gaire. I, com que veig que se'l menysprea per causes tan baixes, estic en desconhort, i no em puc alegrar. Però, en això que és Déu, estic confortat.

---

138. Hem traduït *per què aquell punt fo fort on vos pusc atrobar* per «en mala hora us vaig trobar». Ramon es lamenta d'haver-se trobat l'ermità.

139. Hi ha una diferència fonamental entre el servei que volen oferir a Déu l'ermità i Ramon: mentre que el primer es queda en l'àmbit d'actuació individual (l'amor d'un mateix cap a Déu), el segon intenta transcendir l'acció individual per passar a la col·lectiva: treballar perquè tothom honri Déu.

XL

469 —Ramon, Déus tot quant fa tot ho fa justament
470 e, si met en infern li malvat discreent,
471 no devets per tot ço haver desconsolament.
472 E, car vós sots irat car Déus fa jutjament,
473 és vostra ira pecat, e fallits malament
474 contra Déu, e amats aquells qui falsament
475 crèon contra Déu e estan desobedient.¹⁴⁰
476 E, si en vós fos bo e lleial amament,
477 vós fórets molt pagat, car Déus dóna turment
478 a cells qui tot dia fan ves Ell falliment.¹⁴¹
479 Car, home qui bé am, no fa rancorament
480 de ço que fa l'amat,¹⁴² pus que ho fa dretament.

—Ramon, tot el que fa Déu ho fa justament i, si envia a l'infern els malvats descreguts, no pas per això us heu de desconsolar. I, com que vós esteu irat perquè jutja, la vostra ira és un pecat, i pequeu contra Déu, i estimeu aquells les creences dels quals van contra Déu i són desobedients. I, si en vós hi hagués un amor bo i lleial, n'estaríeu molt content, perquè Déu turmenta aquells que tot el dia pequen contra Ell. I és que, l'home que estima verament, no es queixa del que fa l'amat, perquè ho fa justament.

---

140. L'ermità parla de la justícia divina, que és una de les qualitats de Déu, i diu a Ramon que no s'ha de lamentar, perquè Déu ja obra justament enviant els descreguts a l'infern. El problema és que l'ermità no ha entès les raons que Ramon li ha donat a l'estrofa anterior i, com que es pensa que el seu dol prové del comportament de Déu cap als homes (i no pas de l'actitud dels homes cap a Déu), retreu a Ramon de no professar-li un amor vertader i lleial.

141. L'ermità considera que el patiment de Ramon és un càstig de Déu per les faltes que Ramon comet contra Ell.

142. El terme *amat* és usat en aquest mateix sentit per Llull al *Romanç d'Evast e Blaqueria* (vegeu el "Llibre d'amic e amat"). A través d'un procés metafòric, es fa referència a Déu conservant, però, les connotacions pròpies de l'amat (objecte amorós, intimitat, predilecció, complicitat, etc.).

XLI

481 —N'ermità, eu no em dull per ço que fa el Senyor,
482 ans en tot ço que fa lo llou e lo aor.
483 Mas, per ço car volria que hom li feés honor
484 e que sobre quant és hom li hagués amor,
485 em dull e mi complanc e estaig en tristor.¹⁴³
486 E, car vós no sabets d'on ve ma greu dolor,
487 no em sabets conhortar ni donar null secor.
488 Per què és bo que em lleixets estar en ira e plor,
489 e aprenets com siats millor consolador,
490 car molt pauc en sabets.¹⁴⁴ E ja li pecador
491 per vós mais no valran, car no havets, vas llor,
492 caritat,¹⁴⁵ com Déus sia d'ells perdonador.

—Ermità, jo no estic dolgut pel que fa el Senyor, sinó que el lloo i l'adoro en tot el que fa. Però, com que voldria que se l'honorés i que se l'estimés per damunt de totes les coses, em dolc i em planyo i estic trist. I, com que vós no sabeu d'on em ve el meu greu dolor, no em sabeu conhortar ni ajudar. Per això és millor que em deixeu estar irat i plorant, i que aprengueu a ser més bon consolador, perquè en sabeu molt poc. I ja no ajudareu més els pecadors per fer que Déu els perdoni, perquè no teniu caritat vers ells.

---

143. Ramon aclareix a l'ermità el motiu del seu estat: no són els actes de Déu, el que el desconsola, sinó els dels homes, que no l'estimen ni el lloen.

144. Ramon retreu directament i explícitament a l'ermità la manca d'habilitat en la consolació. A més, s'apunta la idea que l'ermità és incapaç de comprendre els motius de Ramon i, per això, no el pot ajudar.

145. La caritat és una virtut cardinal (fe i enyorança fan caritat), i l'ermità no l'exerceix amb els pecadors perquè no els vol convertir al cristianisme. Per a Llull cal tenir la voluntat de convertir els altres empès per la caritat.

XLII

493 —Ramon, per ço car am que en gauig estiats
494 e que ira ne dolor en nulla re hajats,
495 vos vull aconsolar, e prec-vos que aujats.
496 Déus sofer que lo món sia així malvats
497 per ço que mills pusca perdonar a tots llats
498 car, on mais Ell perdona, mais ha de pietats
499 e mais li'n cové grat. Per què segur siats
500 que Déus ha a son poble tan alta caritats
501 que quaix tots los hòmens del món seran salvats
502 car, si mais non éron los salvats que els damnats,
503 la sua mercè seria sens gran caritats.
504 Per què en la gran mercè de Déu siats consolats.¹⁴⁶

—Ramon, com que m'agrada que tingueu goig i que no sentiu ira ni dolor per res, us vull consolar, i us prego que m'escolteu. Déu permet que el món sigui així de malvat perquè pugui perdonar millor per totes bandes, perquè Ell, com més perdona, més pietat té i més hi troba complaença. Per això, estigueu segur que Déu té tanta caritat per al seu poble que gairebé tots els homes del món seran salvats perquè, si no fossin més els salvats que els damnats, la seva mercè no tindria caritat. Per això us heu de consolar en la gran mercè de Déu.

---

146. El món va malament perquè Déu ho tolera, i ho tolera per poder exercir la caritat. Per tant, la caritat és una virtut pròpia de Déu, i no pas de l'home.

XLIII

505 —N'ermità, tot dia em tenits en parlament
506 e no em lleixats membrar mon angoixós turment,
507 e faits-ho per ço que git a oblidament
508 l'ira e el desconhort d'on me ve llanguiment,
509 mas res no acabats, e faits avocament
510 mais de gran pietat que de gran jutjament.
511 Per què en això errats car, en Déu, egalment
512 estan jutjar e perdonar, segons ordenament
513 de les sues vertuts, car nulla no consent
514 que en la sua justícia sia null minvament,
515 per què en deu pecador haver gran espavent.¹⁴⁷
516 Per què eu no plor mas car no ha Déus honrament.

—Ermità, tot el dia em feu conversar i no em deixeu recordar el meu angoixós turment, i ho feu perquè oblidi l'ira i el desconhort que em provoquen llanguiment, però no aconseguíu res, i advoqueu més per la gran pietat que pel gran judici. Per la qual cosa aneu errat en això perquè, en Déu, el judici i el perdó són iguals, segons l'ordenament de les seves virtuts, perquè mai no consent que la seva justícia minvi gens, per això qualsevol pecador ha d'estar espantat. Jo no ploro per això, sinó perquè Déu no és honrat.

---

147. La justícia de Déu i la seva capacitat de perdó són dues qualitats que Llull considera equivalents i intercanviables, per això els pecadors no han de confiar que la misericòrdia divina passi pel damunt de les seves mancances i anul·li els dictàmens de la justícia divina. L'equivalència entre les qualitats divines s'explica a través de la figura A de l'Art.

XLIV

517 —Ramon, aquells hòmens qui són predestinat,
518 cové per fina força que ells sien salvat
519 car, si no ho eren, poria ésser mudat
520 lo saber que Déus ha en contrarietat,
521 lo qual mudament no està en possibilitat
522 car, si estar-hi podia, no seria acabat
523 lo saber que Déus ha, ans seria mermat.
524 E, car està complit, siats, doncs, consolat
525 en lo seu compliment, contra el qual faits pecat
526 en quant no us conhortats en ço qui és ja jutjat
527 e, per la volentat de Déu, enaixí autreat
528 com ho sap son saber e ho fa ver veritat.

—Ramon, convé que aquells homes que estan predestinats siguin salvats per una gran força perquè, si no ho fossin, podria canviar-se el saber que Déu té en contrarietat, i aquest canvi no és possible perquè, si ho fos, el saber que té Déu no s'acabaria, sinó que disminuiria. I, com que arriba a la perfecció, sigueu, doncs, consolat en la seva perfecció, contra la qual pequeu en no conhortar-vos en allò que ja està jutjat i, per la voluntat de Déu, atorgat tal com ho sap el seu saber i ho fa veritable.

XLV

529 —N'ermità, si vós fóssets home qui fos lletrat,
530 mills sabríets parlar d'home predestinat,¹⁴⁸
531 e no hàgrets en oblit de Déu sa llibertat,
532 la qual ha en si mateix e en quant ha creat,
533 per la qual a home ha dada llibertat
534 com lo vulla molt servir sens que no sia forçat,
535 com Déus sia tan bo que es deu servir de grat;
536 lo qual servir no pot ésser si, de necessitat,
537 per hom predestinat fos servit e amat
538 e fóra hom salvat sens que no fóra jutjat,
539 car judici no pot ésser senes llibertat,
540 ni llibertat no costreny precís ni predestinat.¹⁴⁹

—Ermità, si vós fóssiu un home lletrat, sabríeu parlar millor de la predestinació de l'home i no oblidaríeu la llibertat de Déu, que té en si mateix i perquè l'ha creada, per la qual ha donat a l'home llibertat de servir-lo sense sentir-se'n forçat, perquè Déu és tan bo que s'ha de servir de grat. I aquesta servitud no podria ser si, per necessitat, Déu fos servit i estimat per l'home predestinat i l'home fos salvat sense ser jutjat, perquè el judici no pot existir sense la llibertat, ni la llibertat no constreny ni el condemnat ni el predestinat.

---

148. És rellevant que Ramon digui a l'ermità que no sap prou sobre el tema de la predestinació perquè no està prou instruït. El tema de la predestinació era un punt polèmic de la teologia, i l'Art hi busca una solució: en les arts de la primera fase hi ha la Figura X, que mostra com funciona l'equilibri entre el lliure albir i la predestinació que, ens les arts successives, es dedueix de la natura mateixa de les qualitats divines.

149. Com que la seva saviesa és perfecta, Déu ja coneix d'antuvi qui està destinat a salvar-se (qui està *predestinat*) i qui està destinat a condemnar-se (qui està *prescit*). Tanmateix, la justícia divina estableix que l'ésser humà té la llibertat de decidir si es vol salvar o si es vol condemnar (posseeix el lliure albir). Si l'enteniment humà entén l'abast d'aquest acte de la justícia divina, voldrà estimar Déu per la seva bondat i no pas empès per la por (la *necessitat*). L'intel·lecte humà pot entendre, doncs, el misteri de la predestinació si copsa la natura i la funció de les qualitats divines.

XLVI

541 —Ramon, si en vós fos molt gran esperança,
542 si tot lo món està en molt greu balança,
543 del seu mal estament no hàgrets malanança,
544 car Déus, qui és tot ple de gran pietança,
545 aportarà lo món, en breu, en bonança
546 tan gran que cascú home n'haurà alegrança.
547 E que això sia ver hajats-hi fiança,
548 per ço car Déus donà a home començança
549 ab mercè e bontat, qui han sa semblança.¹⁵⁰
550 E si vós, per això, no lleixats tristança,
551 no haurets en bontat ni mercè confiança,
552 e serets contra Déus e la sua amistança.¹⁵¹

—Ramon, si vós tinguéssiu una gran esperança, encara que tot el món estigui en un greu desequilibri, no estaria dolgut a causa del seu mal estat, perquè Déu, que té una gran pietat, durà el món, d'aquí a poc, cap a una bonança tan gran que tothom se n'alegrarà. I que això és veritat ja hi podeu confiar, perquè Déu va crear l'home amb mercè i bondat, a semblança d'Ell. I si vós, per això, no deixeu la tristesa, no tindreu confiança ni en la bondat ni en la mercè, i anireu contra Déu i la seva amistat.

---

118. Com que l'home va ser creat a imatge i semblança de Déu, també és bondados i misericordiós.

119. L'ermità aconsella a Ramon de confiar en la bondat i la mercè de Déu i deixar de plànyer-se pel mal estat del món, perquè Déu ja l'arreglarà.

XLVII

553 —N'ermità, ans que el món sia en bo estament,
554 serà fait a Déu molt vituperament.
555 Encara, que no veig far null cadenament¹⁵²
556 com lo temps sia prop, car ço que en cort present
557 el papa e als cardenals no ho prènon mantinent,
558 ans ho van allongant.¹⁵³ Per què n'hai marriment
559 tant, que no pusc haver negú consolament,
560 car ço que eu los present mostra tot clarament
561 l'ordenament del món qui es pot far en breument,¹⁵⁴
562 e no ho tenen a re, ans se'n fan gabament
563 com si ho fes home fat qui parlàs follament.¹⁵⁵
564 Per què d'aitals hòmens hai desperament.¹⁵⁶

—Ermità, abans que el món aconseguixi un bon funcionament, Déu serà ofès moltes més vegades. I encara més, no veig cap indicatiu que faci pensar que s'acosta el moment, perquè tot el que presento a la cort al papa i als cardenals no es posen a fer-ho de seguida, sinó que ho van deixant per més tard. Per això estic tan trist, que no em puc consolar de cap manera, perquè això que jo els presento mostra clarament l'ordenament del món i què es pot fer en poc temps, i no ho ho tenen per res, sinó que se'n burlen, com si ho fes un home mancat de seny que parlés follament. Per això aquests homes em desesperen.

---

120. El mot *cadenament*, segons el Pare Colom (GGL I, 271), no està documentat: «Sembla que hagi de significar 'ordenament', mes no es veu clara la relació semàntica amb 'cadena'». L'expressió *far null cadenament* significa que els esdeveniments no s'encadenen de manera que apareguin indicis que el món anirà pel bon camí.

121. Retret a les autoritats eclesiàstiques, que no fan cas de les propostes que els presenta. Al llarg de la seva obra, Llull es queixa en diverses ocasions de la manca d'interès de l'Església pels seus projectes. Les Actes del Concili de Vienne del 1311 van incorporar les propostes lul·lianes de fundació d'escoles de llengües orientals, i el papa Blaquerua, al llibre IV de la novel·la homònima, posa en pràctica el programa missioner lul·lià.

154. Ramon presenta l'Art com la solució: és el mètode que ha de canviar el món i dur-lo per la recta via, perquè conté la clau de la conversió dels infidels.

155. Apareix el tema de les acusacions de follia, motiu que caracteritzarà el personatge literari que es crearà Llull des dels temps de l'anonimat (per exemple, Ramon lo foll al *Blaquerua*) i que culmina amb el *Fantàstic* del 1311. Vegeu v.189 i Llull 2009, 348, [3].

156. Per primer cop en tot el diàleg, Ramon confessa que està desesperat davant de la manca d'interès dels homes per canviar l'estat del món i a causa de la infructuositat de la seva tasca, perquè ningú no li fa cas.

XLVIII

565 Consirà l'ermità si per res poria
566 aconsortar Ramon, qui tan fort planyia,
567 e dix a Ramon que sancta Maria
568 e que, ab ella, cascuna jerarquia
569 dels àngels, pregàvon, e de nuit e de dia,
570 a Jesucrist, son fill, que, per mercè, li sia
571 que en breu donàs al món ordenament e via
572 en Ell honrar, servir.¹⁵⁷ —Per què açò us deuria
573 consolar, Ramon, car Crist toda via
574 fa ço d'on és pregat per sa maire pia,
575 per los àngels e els sants. Per què en açò sia
576 trastot vostre conhort e gauig en vós estia.¹⁵⁸

L'ermità va meditar si podia aconsortar d'alguna manera Ramon, que tan fort es planyia, i li va dir que santa Maria i, amb ella, totes les jerarquies del àngels, pregaven, tant de nit com de dia, a Jesucrist, el seu fill, que, per mercè, adrecés aviat el món perquè se l'honrés i se'l servís a Ell. —Per això us hauríeu de consolar, Ramon, perquè Crist sempre fa allò que li prega la seva pietosa mare, els àngels i els sants. Per això, tot el vostre conhort ha de venir d'aquí i el goig ha de ser en vós.

---

125. Aquesta estrofa trenca el ritme del diàleg perquè s'inicia amb quatre versos narratius, que serveixen per emfasitzar el desconhort de Ramon malgrat els intents de l'ermità per consolar-lo. També cal fer notar que la primera part de la intervenció de l'ermità està reportada en estil indirecte (*e dix a Ramon que*).

158. Aquesta estrofa entronca amb la XLVI, perquè el consell de l'ermità és el mateix: cal conformar-se, perquè la Mare de Déu ja prega a Déu per als homes, i Ell sempre fa cas de les seves pregàries.

XLIX

577 —N'ermità, quan consir que la dona d'amor,
578 dona de valor, de just e pecador,
579 e cascú dels sants prègon nostre Senyor
580 com tot lo món faça a Jesucrist honor,
581 e veig que lo món li fa tan gran deshonor,
582 adoncs cuit morir d'ira e dolor,
583 car tant són indigne li malvat pecador,
584 que Déus no es sosté que negú prec per llor.
585 E, enaixí, lo mon roman en sa error
586 e quaix no és qui de Déu vulla donar llausor,
587 ans llausa si mateix, son fill e son auctor.¹⁵⁹
588 E doncs, qui deuria haver gauig, mas tristor?

—Ermità, quan penso que la dona d'amor, la dona de valor, dels justos i els pecadors, i tots els sants pregunen a nostre Senyor perquè tothom honri Jesucrist, i veig que el món el deshonra tant, aleshores em sembla que em moro d'ira i dolor, perquè els malvats pecadors són tan indignes, que Déu no suporta que ningú no pregui per ells. I, així, el món continua en error i gairebé no hi ha ningú que vulgui lloar Déu, sinó que es lloa a si mateix, al seu fill i al seu auctor. I doncs, qui hauria de sentir-ne goig, si no tristor?

---

159. L'*auctor* (astor) és un ocell de caça molt apreciat per la noblesa de l'edat mitjana, i Llull l'utilitza per explicar que els nobles només estan per afers mundans i descuiden la primera intenció, és a dir, comprendre, estimar i recordar Déu. Vegeu el *Llibre de meravelles* (1287-89), capítol 85 'De la similitud i de la dissimilitud' (*OS* II, 279-280), en el qual es narra la trobada entre un rei i un ermità, i aquest darrer es meravella negativament que el rei perdi el temps anant a caçar amb el seu falcó en comptes d'ocupar-se de governar bé i amb justícia. Vegeu també la nota 53 d'*OS* II, 63, en la qual es recullen altres passatges del *Llibre de meravelles* on es blasma l'afició dels nobles a la cacera.

L

589 —Ramon, a mi no par siats hom pacient,
590 per ço car per re no volets consolament.¹⁶⁰
591 E com no membrats Job, qui hac tant perdiment,
592 e qui en sa persona sofrí tant de turment,
593 e esdevenc si paubre que no hac nient?¹⁶¹
594 Emperò consolà's, e vós per re vivent
595 no us volets consolar, e estats sanament,
596 e havets heretat, deners e vestiment,
597 infants e d'altres causes d'on hom ha pagament
598 e, car a Déu no plau home impacient,
599 no sosté que per vós venga a compliment
600 lo seu fait que menats ni haja honrament.

—Ramon, a mi no em sembla que sigueu un home pacient, perquè no us voleu consolar per res. I com és que no recordeu Job, que va perdre tant, i que va sofrir tant de turment, i va esdevenir tan pobre que no tenia res? Però es va consolar, i vós no us voleu consolar per res del món, i esteu sa, teniu herència, diners i roba, fills i altres coses que satisfan i, com que a Déu no plau l'home impacient, no considera que hagi d'arribar a la plenitud el fet que meneu ni que hagi de ser honrat.

---

160. L'ermità acusa Ramon de no tenir paciència, i els homes impacients desagraden a Déu.

161. Job és el màxim exemple bíblic de fortlesa espiritual davant de les adversitats. Si ell, que ho va perdre tot, mai no es va desconsolar, Ramon, que té tot allò de més bàsic que pot desitjar un home (herència, diners, possessions materials i fills), s'ha de consolar.

LI

601 —N'ermità, no és molt si hom és consolat
602 en perdre infants, diners e heretat
603 e en estar malaute, pus que a Déus ve de grat.
604 Mas, qui es pot consolar que Déus sia oblidat,
605 menyspreat, blastomat e tan fort ignorat,
606 com de tot ço sia Déus fortment despapat?¹⁶²
607 Encara, que no sabets com eu só menyspreat
608 per Déu, tantes vets maldit e blastomat,
609 e en perill de mort e per barba tirat¹⁶³
610 e, per vertut de Déu, pacient som estat?¹⁶⁴
611 Mas que Déus en lo món sia tan pauc honrat,
612 no és hom en lo món qui me'n feés conhortat.

—Ermità, no és una gran cosa que hom es consoli de perdre els fills, els diners, l'herència i estar malalt, quan a Déu li ve de grat. Però, qui es pot consolar que Déu sigui oblidat, menyspreat, blasmat i tan ignorat, si de tot això en resulta que Déu s'ofengui molt? A més d'això, no sabeu com he estat menyspreat a causa de Déu, maleït i blasmat diverses vegades, en perill de mort i estirat per la barba i, per virtut de Déu, he estat pacient? Però, de la manca d'honrament de Déu, no hi ha ningú en el món que me'n pugui conhortar.

---

162. L'error de l'ermità és comparar la situació de Job, que només ha sofert pèrdues materials, amb la de Ramon, que s'ha quedat sense la possibilitat de restaurar l'honor a Déu, i aquesta pèrdua és tan greu que no té consol possible.

163. Estirar algú per la barba era un gest extremadament ofensiu a l'època.

164. Al·ludeix als treballs que va passar durant el seu viatge a Tunis (1293) al llarg del qual, segons reporta a la *Vida coetània* (*OS* I, 34-37), va ser empresonat, condemnat a mort, bufetejat, apedregat i, finalment, expulsat, i tot per retornar l'honor a Déu, i ara es troba que n'ha perdut l'oportunitat, per això no el pot consolar ningú.

LII

613 —Ramon, segons que em par, tu fas tot ton poder
614 com Déus per tot lo món honor pogués haver,
615 per què Déus te'n deu aïtant de grat haver
616 com si el fait se complia. Per què et deurà valer
617 aiçò a consolar e ton dol remaner,
618 car mèrit n'has molt gran e pots n'haver esper
619 de molt gran guasardó. E gita en noixaler
620 lo falliment dels altres que a Déu fan desplaer,
621 e alegra't en tu e en ton captener,
622 e no sies trop forts en ço que vols haver
623 ni per ço car los altres no fan a ton voler,
624 e a tu abast Déus per amar e temer.¹⁶⁵

—Ramon, segons em sembla, tu fas tot el que pots perquè Déu pugui tenir honor a tot el món, per la qual cosa Ell te n'ha d'estar tant agraït com si es complís el fet. Per tant, això haurà de valdre't per consolar i abandonar el teu dol, perquè tens molt de mèrit i en pots esperar una gran recompensa. I queda't indiferent davant de l'error dels altres que desplau a Déu, i alegra't de tu mateix i de la teva conducta, i no et posis tan fort en el que vols tenir ni en allò que els altres no fan com tu vols, i conforma't estimant i tement Déu.

---

165. L'ermità vol consolar Ramon dient-li que, com que ja fa tot el que està a les seves mans, tard o d'hora obtindrà recompensa del seu esforç; vegeu el *Romanç d'Evast e Blaquerna*, capítol 51 ("De fortitudo, caritat"), [6] i [7].

LIII

625 —N'ermità, no és hom creat principalment
626 per ço que haja gran gloriejament,
627 ans ho és per tal que Déus haja gran honrament,
628 en lo món, per son poble. Per què eu no som jaudent
629 si hai gran guasardó, ni no estaig dolent
630 si n'hai pauc, car no és d'això mon començament,
631 ans és tota ma ira, mon dol, mon marriment,¹⁶⁶
632 car no és en lo món fait un tal ordenament
633 com Déus fos honrat, amat per tota gent,
634 e que tot hom fos en via de salvament.¹⁶⁷
635 E, car vós me volets dar consolament
636 de ço d'on no es pot dar, parlats-me per nient.¹⁶⁸

—Ermità, l'home no és creat principalment perquè sigui glorificat, sinó que ho és perquè, en el món, Déu sigui molt honrat pel seu poble. Per això jo no estic alegre si tinc una gran recompensa, ni estic dolgut si en tinc poca, perquè no és aquesta la finalitat per la qual he estat creat, sinó que tota la meua ira, el meu dol, la meua tristesa hi són perquè en el món no s'ha ordenat que Déu sigui honrat i estimat per tota la gent, i que tothom estigui en la via de la salvació. I, com que vós em voleu donar consol d'allò que no se'n pot donar, em parreu en va.

---

166. Aquest vers accentua el dramatisme del desconsol de Ramon a través de la condensació de tres mots clau de l'obra: ira, marriment i dol (aquests dos últims propis de la semàntica del gènere consolatori). Vegeu Introducció, 3.

167. Ramon replica a l'ermità que la finalitat de la seva existència no és ser glorificat, sinó vetllar pel compliment de la primera intenció i per la salvació de tots els homes.

168. Ramon explicita el que ja havia insinuat a l'estrofa LI, i és que el motiu del seu estat no té consol possible i, per tant, la tasca de l'ermità és absolutament estèril.

LIV

637 —Ramon, qual és lo fait que vós tant desirats
638 per lo qual en lo món fos Déus tan fort honrats?
639 Car poria esser que en lo fait no siats,
640 e que altre sia lo fait que vós no procurats
641 per lo qual lo món sia a bona fi menats
642 car, si altre és lo fait, per nient treballats,
643 e poríets treballar si mil ans viviats,
644 que ja vós no venríets a ço que volríats,
645 car hom no pot complir fait on és desviats.
646 Per què us prec que lo fait clarament me digats
647 e que abdós vejам si el fait on vós estats
648 és aquell per què Déus pot ésser mais amats.¹⁶⁹

—Ramon, quin és el fet que vós tant desitgeu i que faria que Déu fos tan honrat en el món? Perquè podria ser que no estigueu en el fet adequat i que el fet adequat sigui un que vós no gestioneu perquè el món arribi a una bona fi perquè, si el fet és un altre, trebal·leu per no res, i hi podríeu treballar encara que visquéssiu mil anys, que vós no aconseguiríeu allò que voldríeu, perquè hom no pot complir el fet del qual s'ha desviat. Per això us prego que m'expliqueu clarament el fet i que tots dos vegem si el fet al qual us dediqueu és aquell pel qual Déu pot ésser més estimat.

---

169. En aquesta estrofa comença el desenllaç del *Desconhort*, perquè es produeix un gir en la posició de l'ermità, que deixa de buscar arguments per a la consolació i, per primer cop en tota l'obra, s'interessa pel fet de Ramon i li demana que li expliqui perquè, junts, puguin valorar si va ben encaminat per aconseguir la finalitat que es proposa.

LV

649 — N'ermità, la manera com Déus fos mais amat,
650 ja la vos hai contada, si bé ho havets membrat,
651 ço és, que el papa hagués mant home lletrat
652 qui desiràs, per Jesús, ésser marturiat
653 per ço que per tot lo món fos entès e honrat.
654 E que cascú llenguatge fos mostrat,
655 segons que a Miramar¹⁷⁰ ha estat ordenat,
656 e haja'n consciència qui ho ha afollat!¹⁷¹
657 Encara, que al passatge fos lo deè¹⁷² donat
658 de tot quant posseeixen li clergue e el prelat,
659 e que açò tant duràs tro que fos conquistat
660 lo Sepulcre.¹⁷³ E d'això llibre n'hai ordenat.¹⁷⁴

— Ermità, si ho recordeu bé, ja us he contat la manera com Déu podria ser més estimat, que és que el papa tingués molts homes lletrats que desitgessin ser martiritzats per Jesús per tal que fos entès i honrat per tot el món. I que s'ensenyessin totes les llengües segons ha estat ordenat a Miramar i que en tingui consciència qui l'ha destruït! Encara més, que es donés el delme del que posseeixen els clergues i els prelats a la croada, i que això durés fins que es conquerís el Sepulcre. I d'això n'he fet un llibre.

---

170. Miramar era una escola missionera situada a la costa nord de Mallorca, entre Deià i Valldemosa, en la qual tretze franciscans aprenien àrab perquè poguessin anar a fer de missioners a terres islàmiques. Segons la *Vida coetània* (OS I, 23-29), aquest és un dels tres objectius que Llull es va proposar després de la conversió, per això va adreçar una petició per crear una escola missionera a l'infant Jaume de Mallorca i va aconseguir que el 17 d'octubre de 1276 una butlla del Papa Joan XXI en consentís la fundació. Per a més informació sobre Miramar vegeu Garcías 1977.

171. Ramon increpa el causant de la fi de Miramar. Els darrers documents sobre la Miramar són de 1301 (vegeu Hillgarth 2001, 73).

172. *Deè* es refereix a la 'dècima pontifícia', que és l'impost de la desena part de la renda dels beneficis eclesiàstics que des del segle XIII calia pagar al papa' (*DIEC*). Llull sempre va ser un defensor d'aquest impost eclesiàstic (vegeu Llull 2004, 115).

173. *Sepulcre* fa referència al Sant Sepulcre; vegeu v.77 i v.671.

174. Aquest llibre podria fer referència al *Llibre de passatge* (1292); vegeu Llull 2002, intr. Jordi Gayà.

LVI

661 N'ermità, encara és altre ordenament,
662 lo qual seria al passatge gran enantament
663 e a destruir l'error de la gent:
664 que lo papa feés que a reüniment
665 venguésson los cismàtics per desputament,
666 del qual desputar havem fait tractament,¹⁷⁵
667 e, els cismàtics cobrats, qui són mant hom vivent,
668 no és qui pogués contrastar malament
669 a l'Esgleia, per ferre¹⁷⁶ ni per null argument;
670 e que del Temple e l'Espital fos fait un uniment;¹⁷⁷
671 e que llur major fos rei del Sant Moniment.¹⁷⁸
672 Per què a honrar Déus no sai pus alt tractament.

Ermità, encara hi ha una altra ordenació, que seria un gran progrés per a la croada i per destruir l'error de la gent: que el papa fes que es reunissin els cismàtics per disputar, disputació de la qual hem tractat, i, guanyats els cismàtics, que n'hi ha molts, no hi hauria qui pogués oposar-se a l'Església, per ferro ni per cap argument; i que s'unissin els Templers i els Hospitalers; i que el seu superior fos el rei del Sant Monument. Per això no sé una manera millor d'honar Déu.

---

175. Llull parla de la necessitat de discussió teològica amb els cismàtics, als quals també es fa referència als vv.665 i 667, per tal d'unificar les esglésies cristianes. En el *Liber de Sancto Spiritu* (1278-81) hi apareixen un catòlic i un cismàtic que disputen sobre religió; vegeu Llull 1978.

176. Vegeu nota 12.

177. La fusió dels ordes religiosos de l'Hospital i del Temple (que es va acabar produint, tràgicament, el 1312) és un tema recurrent en els textos lul·lians; la formulació present a la petició presentada al Concili de Vienne de 1311 s'avenia amb el programa de rei de França Felip IV i del papa Climent V. Vegeu OS I, p.50-5 i Hillgarth 1998.

178. El *Sant Moniment* és el Sant Sepulcre de Jerusalem. Vegeu els vv. 77 i 660.

LVII

673 Consirà l'ermità si Ramon deïa veritat
674 e enfre si mateix estec molt apensat,
675 e no poc atrobar pus profitós tractat
676 que cell que diu Ramon, d'on li pres pietat
677 e penedí's molt fort com tant l'hac treballat,
678 e volc ésser ab Ramon trist e desconsolat,
679 e pregava Ramon que li fos perdonat
680 en plorant, sospirant, e dix: —Ah, veritat,
681 devoció, caritat! E vas on és anat
682 lo grat que a Déu deuria ésser donat?
683 Quan Ramon viu l'ermità que ab ell s'era acordat,
684 adoncs lo va baisar. Ensems han molt plorat.¹⁷⁹

L'ermità va meditar si Ramon deïa la veritat i es va quedar pensatiu durant molta estona, i no va poder trobar una solució millor que la que deïa Ramon, per la qual cosa li va venir pietat i es va penedir molt d'haver-lo turmentat, i va voler estar trist i desconsolat amb Ramon, i li pregava que el perdonés plorant i sospirant, i va dir: —Ah, veritat, devoció, caritat! Què se n'ha fet de la gratitud que s'hauria de mostrar cap a Déu? Quan Ramon va veure que l'ermità s'havia posat d'acord amb ell, llavors el va besar. Junts van plorar molt.

---

179. És el punt d'inflexió del diàleg: l'ermità recapacita i s'apiada de Ramon, s'adona que té raó i es penedeix d'haver-lo posat en qüestió. Ara també ell està trist i desconsolat. La reacció de Ramon davant del canvi de l'ermità és molt emotiva: besos i plors.

LVIII

685 —Ramon —dix l'ermità—, com poríem mover
686 lo papa e els cardenals e lo fait obtenir?
687 Car en tan noble fait vull tots temps remaner
688 e a Ell a tractar vull far tot mon poder,
689 car fait és on lo món porà molt mais valer.
690 E, car eu ans no el vi, hai-ne molt gran desplaer
691 car, si eu ans lo vis, res no em pogra tener
692 que eu no apresés arabesc e lo vostre saber
693 per anar als sarraïns e la fe mantener
694 senes paor de mort, e gran plaer haver
695 en morir per Jesús honrar e car tener,
696 car mais val per Ell morir que per si vida haver.¹⁸⁰

—Ramon —va dir l'ermità—, com podríem moure el papa i els cardenals i acomplir el fet? Perquè vull romandre per sempre en un fet tan noble i vull fer tot el que pugui per a Ell, perquè el món serà molt millor gràcies al fet. I, com que jo no me'n vaig adonar abans, n'estic molt descontent perquè, si jo l'hagués vist abans, res no m'impediria que aprenguéis àrab i el vostre saber per anar als sarraïns i mantenir la fe sense por de mort, i que tingués un gran plaer en morir per honrar Jesús, perquè més val morir per Ell que tenir la vida per a un mateix.

---

180. L'ermità, anant contra els seus propis arguments, assumeix el fet de Ramon com la millor alternativa per salvar el món del mal estat en el qual es troba i es converteix en un col·laborador entregat (vv. 687-89). Està preocupat per difondre el fet entre les autoritats eclesiàstiques i assumeix l'ideal missioner de Llull: aprendre àrab (vv. 654-55), anar a terres islàmiques a predicar la fe cristiana (vv. 693-94) i estar disposat a morir per servir Déu (vv. 694-95). Per tant, sense fer-se explícit, aquest personatge renuncia a la seva condició d'ermità i a la vida contemplativa i esdevé un missioner i un servent actiu de Déu.

LIX

697 — N'ermità, eu som las d'aquest fait a menar
698 en la cort, pus no hi puis nulla re acabar.
699 E, si vós volíets en la cort procurar
700 aquest fait de Jesús e vostre poder far
701 en la cort llongament, bé poria estar
702 que el fait vengués a fi, si us volien escoltar
703 lo papa e els cardenals.¹⁸¹ Si no, que quaix joglar¹⁸²
704 vos feiéssets en la cort e los *Cent noms*¹⁸³ cantar,
705 los quals hai faits de Déu e posats en rimar
706 per ço que els hi cantàs e parlàs sens dubtar,
707 mas no ho hai de consell per ço que menysprear
708 no faça los meus llibres que Déus m'ha faits trobar.¹⁸⁴

—Ermità, jo estic cansat de presentar aquest fet a la cort, perquè no puc aconseguir res. I, si vós volguéssiu mirar d'aconseguir a la cort aquest fet de Jesús i ho poguéssiu fer durant un llarg temps, podria ben ser que el fet s'acomplís, si el papa i els cardenals us volien escoltar. Si no, podríeu fer com un joglar a la cort i podríeu cantar els *Cent noms*, que he fet i he posat en rims perquè jo els ho cantés i parlés sense por, però penso que no em convé perquè no faci que es menystinguin els llibres que he escrit gràcies a l'ajuda de Déu.

---

181. Com que fins ara Ramon no se n'ha sortit, deixa en mans de l'ermità la tasca d'anar a la cort a convèncer de l'eficàcia del fet perquè hi posin els mitjans econòmics per poder-lo dur a terme.

182. Ramon ensenya quin tipus d'obres hauria de recitar el bon joglar: el joglar de Déu. Vegeu Introducció, 3.

183. Aquest títol fa referència als *Cent noms de Déu* (1292?), obra en vers que se serveix de fonts de la tradició de l'islam per defensar la fe cristiana: parteix de la creença islàmica segons la qual només es poden conèixer noranta-nou dels cent noms de Déu i la supera escrivint un llibre que els conté tots cent amb la finalitat de desacreditar l'Alcorà.

184. Vegeu el *Cant de Ramon*, en el qual Llull utilitza també el verb *trobar* per referir-se a la seva producció literària: «e som de llibres trobador» (v. 66).

LX

709 —Ramon, si eu en la cort estaig, vós on irets?
710 Ni per què ab mi en la cort no procurarets
711 lo fait de Jesucrist, pus que mogut l’havets?
712 Ni si hom vos escarneix, e vós en què en serets?
713 Vós manats a mi far ço que far no volets,
714 per què em par que en est fait ni en altre no valets.
715 Mas anem a la cort, e en res no dubtets,
716 e no siats d’aquells qui dien: “Senyors, fets”,
717 ço que ells no farien. Per què d’açò devets
718 ésser envergonhit, e excusa no havets,
719 ans faits hipocrisia, de qui pecat havets
720 e el bé que havets fait per vergonya perdets.¹⁸⁵

—Ramon, si jo sóc a la cort, vós on anireu? I per què no us encarregareu del fet de Jesucrist amb mi a la cort, ja que l’heu impulsat vós? I si hom us escarneix, llavors vós a què us dedicareu? Vós em maneueu de fer a mi allò que no voleu fer, i per això em sembla que no valeu ni per aquest fet ni per cap altre. Però anem a la cort i no dubteu de res, i no sigueu d’aquells que diuen: “Senyors, feu”, allò que ells no farien. I per això heu d’estar avergonyit, i no teniu excusa, sinó que sou hipòcrita, per la qual cosa pequeu i el bé que heu fet el perdeu per vergonya.

---

185. Una vegada més, l’ermità dubta de Ramon i l’acusa de pecar, aquest cop, d’hipocresia, retret que faltava en la requisitòria anterior. Considera que li delega aquesta feina a ell perquè no és capaç de dur-la a terme.

LXI

721 —N'ermità, eu prepòs als sarraïns tornar
722 per ço que a la fe los pusca aportar,
723 on vaig sens paor de mort, que fa pus greu portar
724 que vergonya sofrir per Jesucrist honrar,
725 la qual en res no tem, ans la deu hom amar.
726 Mas per ço que ma Art no faça menysprear
727 en tenir la manera que ténon li joglar,
728 e encara, que en altre lloc creu mais de bé far,
729 per què no prepòs ara a cort retornar.
730 E, car vós tan fortment me volets encolpar,
731 pot ésser que ho façats per vós a excusar
732 a venir a la cort, per què ho lleixem estar.¹⁸⁶

—Ermità, jo em proposo de tornar amb els sarraïns per tal de dur-los la fe, i hi vaig sense por de la mort, que és més important que no pas, per honrar Jesucrist, passar vergonya, que no la temo per res, sinó que se l'ha d'estimar. Però, perquè no faci menystenir la meua Art comportant-me com ho fan els joglars, i encara, perquè crec que seré més útil en un altre lloc, no em proposo de retornar ara a la cort. I, com que vós me'n voleu culpar tant, pot ser que ho feu per excusar-vos de venir a la cort, per això ho podem deixar estar.

---

186. Ramon surt amb el cop d'efecte del martiri, i és que ell s'ha reservat la tasca més perillosa: anar a convertir sarraïns. S'ofèn davant de la reacció de l'ermità i l'ataca dient-li que el culpa per excusar-se d'anar a la cort i que, per tant, no cal que col·labori amb ell.

LXII

733 Penedí's l'ermità car hac Ramon reprès,
734 e dix-li que, per ço que ab ell en cort estegués,
735 l'havia tan fortment enaixí escomès.
736 —Ramon —dix l'ermità— dos ans prepòs, o tres,
737 a estar en la cort, sotsposat que no res
738 hi faça; mas, après, prepòs que eu tengués,¹⁸⁷
739 per lo món ça e lla, a prelats e marquès,
740 religioses e reis, a fer ço que pogués
741 en menar aquest fait que m'havets escomès.
742 Mas volgra que en mon lloc altre en cort estegués
743 e que, enaixí, un tal cercle se'n feés,
744 tro que aquest fait en la cort se presés.¹⁸⁸

L'ermità es va penedir d'haver reprès Ramon, i li va dir que l'havia atacat d'aquesta manera tan forta perquè volia que s'estigués a la cort amb ell. —Ramon —va dir l'ermità— us proposo d'estar a la cort dos anys, o tres, suposant que no hi faci res; però, després, proposo que jo vagi pel món d'ací i d'allà dirigint-me a prelats i marquesos, religiosos i reis, per fer tot el que pugui per guiar aquest fet que m'heu encarregat. Però voldria que a la cort hi hagués algú altre en el meu lloc i que, així, s'hi fes un cercle fins que a la cort s'encarreguessin d'aquest fet.

---

187. Hem traduït *tenir a* per «dirigir-se a».

188. L'ermità es penedeix d'haver dubtat de Ramon i li proposa que ell vagi de cort en cort difonent l'Art i creant cercles de seguidors.

LXIII

745 —N'ermità —dix Ramon—, bé havets consirat
746 car per aital cercle pot ésser acabat
747 lo fait qui és tan bo a crestianitat.
748 E digats, ça e lla, a rei e a prelat,
749 que si el fait tost no es pren, que ja és ordenat
750 per sarraïns que els tartres a ells sion girat,¹⁸⁹
751 e ja n'han convertits una gran quantitat.
752 E els tartres, convertits en sarraïnitat,¹⁹⁰
753 lleu poran destruir quaix tota cristianitat,¹⁹¹
754 en tant, que no serà cristià qui haja regnat,
755 ni negú prelat haurà cavall sejourat.¹⁹²
756 Vejats, doncs, n'ermità, lo món a què és tornat.¹⁹³

—Ermità —va dir Ramon—, us heu adonat encertadament que amb l'ajuda d'aquest cercle es pot dur a terme aquest fet que és tan bo per a la cristiandat. I digueu aquí i allà, a reis i a prelats que, si no duen a terme el projecte, els sarraïns ja han ordenat que els tàrtars es posin de part seva, i ja n'han convertits una gran quantitat. I els tàrtars, convertits a la sarraïnitat, fàcilment podran destruir tota la cristiandat, de manera que no hi haurà cristià que tingui un regnat, ni cap prelat no tindrà un cavall descansat. Veieu, doncs, ermità, en què s'ha convertit el món.

---

189. *sion girat* significa, literalment, 'siguin girats', però aquí té el sentit de 'decantar-se per', 'posar-se de part de'.

190. El terme *sarraïnitat* designa el domini territorial de l'islam, i és una creació lèxica lul·liana per analogia amb la forma *cristianitat*. Vegeu Introducció, 2.

191. Aparició explícita del terme *cristiandat* (vegeu Introducció, 2.1.).

192. *cavall sejourat* significa 'cavall descansat'. Aquí Llull utilitza aquesta imatge per explicar que tothom haurà de fugir perquè la cristiandat s'enfonsarà i s'imposarà l'islam, per això els cavalls estaran cansats.

193. Ramon adverteix del perill que representa per a la integritat de la cristiandat que els tàrtars es converteixin a l'islam (fet que es va esdevenir a finals del segle XIII). Si totes les corts que formen part de la cristiandat no assumeixen el fet de Ramon i hi destinen mitjans econòmics per dur-lo a terme, l'islam s'anirà fent fort fins que destruirà la cristiandat.

LXIV

757 —Ramon —dix l'ermità—, fort volria saber
758 per qual raó Déus se pot enaixí captener
759 del món, qui és seu e el git en nonxaler,
760 ni la sua bontat com ho pot sostener
761 que tants pecadors vagen en infern mal haver.
762 Per què us prec, Ramon, que me'n digats vostre saber
763 car, on mais me'n direts, mais en sabrai retenir,
764 e lo fait que em lliurats mills porai mantener.
765 Car, pus que el món fo fait tro ara, a mon parer,
766 si és un home salvat, mil ne són en doler
767 en infern per totstemps. E açò, co és pot fer
768 que l'Esgleia ni hom no hi fa son poder?¹⁹⁴

—Ramon —va dir l'ermità—, m'agradaria molt de saber com és que Déu es pot comportar així amb el món, que és seu i no en té cura, i com és que la seva bondat pot consentir que tants pecadors vagin a l'infern a sofrir el mal. Per això us prego, Ramon, que em digueu el que sabeu perquè, com més me'n direu, més me'n sabré aprofitar, i millor podré tirar endavant el fet que m'encarregueu. Perquè, des que el món va ser creat fins ara, si hi ha un home que se salva, mil pateixen dolor i són a l'infern per sempre. I això, com és que ni l'Església ni ningú no hi fa tot el que pot?

---

194. L'ermità convergeix definitivament amb Ramon, és conscient del mal estat en el qual es troba el món, i es troba desconcertat davant de dos fets: de la bondat de Déu, que permet que hi hagi tants pecadors (la qual cosa contrasta amb el poc interès que havia mostrat per la salvació dels pecadors a l'estrofa XL), i de l'actitud dels homes i de l'Església, que no fan res per redreçar el món.

LXV

769 —N'ermità, ja us hai dit, si bé vos pot membrar,
770 que Déus mais creà hom per si servir e honrar,
771 que per ço que hom hagués gloriejar.¹⁹⁵
772 E, car hom no està en la fi de crear,
773 en quant mais desira a si mateix procurar
774 salvació que a Déu honor e bé estar,
775 per això aital home no pot en gràcia estar,
776 ans està en pecat, ací és l'abissar.
777 Per què lo món se pert e no es vol despertar,
778 e gens no em meravell si Déus no el vol amar,
779 ni si lleixa el demoni en lo món tant mal far
780 per ço que del tort que pren se pusca fort venjar.¹⁹⁶

—Ermità, ja us he dit, si ho recordeu bé, que Déu va crear l'home més aviat perquè el servís i l'honrés, i no pas perquè l'home arribés a la glòria. I, com que l'home no té la finalitat de crear, perquè desitja més procurar-se la pròpia salvació que no pas que en Déu hi hagi honor i bé, per això un home així no pot estar en gràcia, sinó que està en pecat, de manera que està a punt de caure en l'abisme. Per això el món es perd i no es vol despertar, i no em maravella gens si Déu no el vol estimar, ni si deixa fer al dimoni tant de mal al món per poder-se venjar de l'ofensa que rep.

---

195. El verb *gloriejar* fa referència a arribar a la glòria del cel, és a dir, a la salvació.

196. L'home es preocupa més d'obtenir la seva pròpia salvació que no pas d'honrar i servir Déu. Davant d'aquesta situació en la qual l'home no compleix la primera intenció per la qual ha estat creat, Déu s'ofèn i se'n venja tolerant el mal i deixant d'estimar l'home. Llull, doncs, demana molt dels fidels: ja no n'hi ha prou procurant per la salvació individual i deixant que el món vagi pel seu camí, com feia l'ermità, sinó que hi ha d'haver una militància activa per redreçar el món, altrament, es va a l'infern.

LXVI

781 L'ermità e Ramon preseren comiat
782 e abdós en plorant se són baisat e abraçat,
783 e cascú dix a l'altre que a Déu fos comanat
784 e en oració l'u per l'autre membrat.
785 Al partir, s'esguardaren ab molta gran caritat,
786 pietat e dolor, cascú agenollat,
787 e cascú senyà l'altre e hac agraciat.
788 L'un se partí de l'altre ab mant sospir gitat,
789 car mais no preposaven que fossen assemblat
790 en est món, mas en l'altre, si a Déu ve de grat.
791 E quan cascú de l'autre se fo un petit llunyat,
792 tantost fo l'un per l'altre molt fortment desirat.¹⁹⁷

L'ermità i Ramon es van acomiadar i plorant tots dos es van besar i abraçar, i cadascun va dir a l'altre que s'encomanés a Déu i que es recordessin l'un de l'altre en les oracions. En partir, es van mirar amb gran caritat, pietat i dolor, tots dos agenollats, i cadascun va senyar l'altre i el va regraciar. Van separar-se deixant anar molts sospirs, perquè no contaven de retrobar-se en aquest món, sinó en l'altre, si a Déu li plaïa. I quan es van haver allunyat un mica, de seguida van sentir desig l'un de l'altre.

---

197. El comiat és un motiu narratiu propi de la novel·la medieval i, per tant, l'emotivitat d'aquesta estrofa és típica d'aquest tipus d'escenes. La separació de Ramon i l'ermità és explicada en els mateixos termes que la separació de dues persones que es tenen un afecte profund: petons, abraçades, plors, sospirs i desig de tornar-se a reunir tant bon punt s'han separat. Vegeu el comiat d'Aloma i Blaquerna (Llull 2009, cap. 8 "Del comiat").

LXVII

793 L'ermità remembrà lo treball e l'afan
794 en què Ramon havia estat en mant an,
795 e encara, que es metia en perill qui és molt gran.
796 Al cel llevà sos ulls, mans juntes, agenollant,¹⁹⁸
797 ab pietat e amor a Déu dix en plorant:
798 —Oh, Déus humil, piadós! Per mercè vos deman
799 que ab vós sia Ramon, tant, que el guardets de dan.
800 A vós, Déus poderós, mon amic Ramon coman;
801 e al món trametets hòmens que hagen talant
802 a morir per vostra amor e qui vagen mostrant
803 veritat de la fe, per lo món preicant,
804 segons que Ramon ho va ja començant.

L'ermità va recordar el treball i l'afany en el qual Ramon havia estat durant molts anys, i encara, que s'exposava a grans perills. Va alçar els ulls al cel, amb les mans juntes, agenollat, i amb pietat i amor va dir plorant a Déu: —Oh, Déu humil, piadós! Per mercè us demano que Ramon sigui amb vós, tant, que el guardeu de qualsevol mal. A vós, Déu poderós, us encomano el meu amic Ramon; i envieu al món homes que tinguin desig de morir pel vostre amor i que vagin demostrant la veritat de la fe, predicant pel món, com Ramon ho ha començat a fer.

---

198. Observem la construcció paral·lela, però amb canvi de forma per complir amb les exigència de la rima, dels versos 796 (*Al cel llevà sos ulls, mans juntes, agenollant*) i 809 (*e dix a Jesucrist, mans juntes, agenollat*).

LXVIII

805 Quan Ramon remembrà la molt gran tempestat
806 en la qual llongament hac estat tabuixat
807 e membrà l'ermità, que a ella s'era dat,
808 adoncs plorà molt fort e hac d'ell pietat,
809 e dix a Jesucrist, mans juntes, agenollat:
810 —Oh, vós, ver Déus e hom, per qui eu hai treballat
811 com per tot lo món fóssets conegut e amat!
812 Si a dretura plau que vós me n'hajats grat,
813 plàcia-us que l'ermità ne sia remunerat,
814 pus que s'és mès tan fort en ma societat,
815 e faits per ell complir ço on hai pauc enançat.¹⁹⁹
816 E a mi, ajudats enançar cristianitat.

Quan Ramon va recordar la gran tempestat en la qual havia estat submergit llargament i va recordar l'ermità, que també s'hi havia entregat, llavors va plorar molt fort i va tenir pietat d'ell, i va dir a Jesucrist, amb les mans juntes, agenollat: —Oh, vós, Déu veritable i home, pel qual jo he treballat perquè fóssiu conegut i estimat per tot el món! Si és just que vós n'estigieu content, que us plagui que l'ermità en sigui remunerat, perquè s'ha posat tan intensament en el meu cercle, i feu que a través d'ell es compleixi allò en el qual jo he avançat tan poc. I a mi, ajudeu-me a fer progressar la cristiandat.

---

199. Podem observar un paral·lelisme en la construcció de les estrofes LXVII i LXVIII: un cop separats, cadascú es recorda de l'altre (un amb admiració, l'altre amb gratitud) i prega a Déu pel company. L'ermità li demana que protegeixi Ramon i que sorgeixi una legió de predicadors disposats a difondre la fe cristiana; Ramon demana que l'ermità en sigui recompensat assolint l'èxit i pugui aconseguir resultats a la cort i, finalment, que ell mateix pugui salvar la cristiandat.

LXIX

817 Fenit és lo *Desconhort* que Ramon ha escrit,
818 en lo qual l'ordenament del món ha dit
819 e en rimes posat per ço que no s'oblit,²⁰⁰
820 car poria ésser que molt home ardit
821 se meta en lo fait tro que sia complit
822 ço que ha Ramon al papa requerit.²⁰¹
823 Car, si per lo papa lo fait és establert
824 e que cascú de sos fraires hi hagen consentit,
825 poran ésser del món tot li mal departit,
826 e tot lo món serà a Déu tant abellit,
827 que a la fe romana no serà contradit.
828 Aquest *Desconhort* coman al sant Esperit.²⁰²

Aquest desconhort canta's en lo so de *Berart*.²⁰³

Aquí s'acaba el *Desconhort* que Ramon ha escrit, en el qual ha posat en vers l'ordenació del món per tal que no s'oblidi, perquè podria ser que molts homes ardits es posin en el projecte fins que es compleixi allò que Ramon ha demanat al papa. Perquè, si el papa institueix el fet i tots i cadascun dels frares hi consenten, tots els mals del món podran ser apartats, i tot el món agradarà tant a Déu, que no hi haurà res contrari a la fe romana. Encomano aquest *Desconhort* al sant Esperit.

Aquest desconhort es canta en el so de *Berart*.

---

200. Llull hi expressa la funció mnemotècnica de la poesia, ha triat aquest gènere per escriure l'obra perquè la forma ajuda a recordar el contingut. Al llarg del *Desconhort*, Llull ha demostrat que era molt conscient dels recursos que podia aprofitar de cada gènere amb el qual juga per dur a terme el seu objectiu. Vegeu Introducció, 3.

201. L'obra ha de servir perquè hi hagi altres homes que experimentin el mateix procés que l'ermità davant de la dialèctica que Llull desplega a través del personatge de Ramon. La funció de l'obra, doncs, queda explicitada en els vv. 820-22: obtenir col·laboradors pel seu fet.

202. Era propi de la literatura medieval iniciar i cloure els poemes encomanant-los a Déu. En aquest cas, encomanar l'obra a Déu és la manera de demanar-li que vetlli perquè el seu projecte arribi a bon port.

203. Vegeu v. 2 i Introducció, 3.

GLOSSARI

El glossari que presentem a continuació recull els mots del *Desconhort* que han caigut en desús. Els substantius estan entrats per la forma singular, els adjectius per la masculina, i els verbs per l'infinitiu, tret d'algunes formes conjugades que avui no s'empren. S'indiquen amb l'abreviatura *occ* els mots d'origen occità. S'indica la categoria gramatical de les formes que necessiten aclariment amb les abreviatures següents: *adv[erbi]*; *[fut]ur*; *ind[icatiu]*; *inf[initiu]*; *[part]icipi*; *perf[et]*; *plur[al]*; *pres[ent]*; *sing[ular]*; *subj[untiu]*; *1p*, *2p*, *3p* indiquen les persones verbals. S'han considerat necessàries algunes remissions d'autoritat que corresponen als reculls lèxics *DCVB*, *GGL* i *PD*.

aclinar: inclinar, fer que una persona o cosa s'inclini cap a algú o cap a alguna altra cosa (*GGL* I, 23).

afollar: malmetre una cosa, inutilitzant-la de tot o en part (*DCVB*).

albir: parer, manera subjectiva de veure una cosa (*DCVB*).

allor: *occ*, *adv* en una altra banda (*PD*, 16).

aorar: adorar (*DCVB*).

apensat: pensatiu (*DCVB*).

apresés: aprengué.

assemblar: unir, ajuntar diverses coses (*DCVB*).

assenat: assenyat (*DCVB*).

auig: vegeu *ausir*.

aujats: vegeu *ausir*.

aunir: infamar, deshonrar (*GGL* I, 187).

ausir: *occ*, sentir (*GGL* I, 189; *PL*, 35); *auig*: *1p sing pres ind*, 'sento'; *aujats*: *2p plur pres subj*, 'escolteu'.

autrejar: atorgar (*DCVB*).

baisar: *occ*, besar.

cabalós: de molta importància, que dóna fama o celebritat (*GGL I*, 267).

celar: amagar, ocultar (*DCVB*).

cobeitat: cobejança.

compliment: plenitud, perfecció (*DCVB*).

convinent: convenient, bo per a un fi determinat (*GGL I*, 436).

coral: estimat intensament; amb tota la força del cor (*GGL I*, 438).

coratge: cor com a sinònim de voluntat en totes les actituds que aquesta pot prendre o situacions en què es pot trobar / intenció, motiu, raó de fer una cosa (*GGL I*, 438).

creire: *occ*, creure (*PL*, 100); *crèon*: *3p plur pres ind*, ‘creuen’.

crèon: vegeu *creire*.

crots: *occ*, creu (*GGL I*, 476; *PL*, 102).

cuidar: (seguit d’infinitiu) fer prop, estar a punt de fer una cosa; estar en ocasió imminent de fer-la (*DCVB*); *cuit*: *1p sing pres ind*, ‘estic a punt de’.

cuit: vegeu *cuidar*.

damnatge: dany, perjuri (*GGL II*, 8).

denyar: dignar-se, condescendir (*GGL II*, 48); *occ*, *3p plur pres ind*, ‘es dignen’.

dènyon: vegeu *denyar*.

deport: entreteniment, recreació (*GGL II*, 50).

despagat: descontent, disgustat, felló (*GGL II*, 96).

dessé: *occ*, de seguida, ara mateix (*PD*, 116).

dolre: *occ*, doldre (*DCVB*); *dull*: *1p pres ind*, ‘doldre’s’.

dretura: rectitud; conformitat amb la regla, amb la veritat, amb la bondat moral
(*DCVB*).

dull: vegeu *dolre*.

eixament: igualment; de la mateixa manera (*DCVB*).

enans: abans (*DCVB*).

enansar: avançar, anar cap endavant (*GGL II*, 231).

enantament: avançament; acte i efecte d'anar o fer anar avant (*DCVB*).

enantir: fer anar endavant, fer progressar, augmentar (*GGL II*, 232)

enfellonir: prendre fellonia; irritar-se (*DCVB*).

entendre: intentar; tenir intenció o voluntat (*DCVB*).

errat: aquell que no posseeix la fe cristiana o que no viu segons dita fe (*GGL II*, 318).

espirar: infondre determinada virtut o do sobrenatural (*DCVB*).

estaig: *occ*, *Ip pres ind*, del verb *estar*.

exoir: exaudir (*DCVB*).

faix: *occ*, feix (*GGL II*, 428; *PL* 182).

falliment: falta moral, pecat (*GGL II*, 420).

fat: mancat de seny, no entenimentat (*DCVB*).

felló: irat, disgustat, irritat (*GGL II*, 433).

fellonia: qualitat de felló, ira, irritació; acció pròpia de felló (*GGL II*, 434).

fretura: mancança o escassetat de cosa necessària (*DCVB*).

gabar: lloar (*DCVB*).

gauig: *occ*, goig (*GGL III*, 15, *PD*, 204).

gitar: **gitar a noixaler**, *occ* no preocupar-se de, no tenir cap compte de (*PD*, 261).

guasanyar: *occ*, *inf*, 'guanyar'.

guasardó: *occ*, recompensa (*DCVB*; *PL*, 205).

jamais: mai (*DCVB*).

jaquir: deixar, abandonar, cessar de, no fer alguna cosa (*GGL III*, 168).

jausent: *occ*, content, gojós (*DCVB*).

llat: costat (*DCVB*).

lleu: *occ*, *adv* fàcilment; ràpidament (*PD*, 225).

llarguejar: donar liberalment; ésser llarg en el donar (*DCVB*).

llauser: *occ*, lloança (*GGL III*, 205; *PL*, 223).

lleixar: deixar (*DCVB*).

llig: llei (*DCVB*).

mais: més (*DCVB*).

malanança: infelicitat, desgràcia (*DCVB*).

malaute: malalt (*DCVB*).

mant: molt, en gran nombre (*GGL III*, 288).

mantinent: tot seguit, immediatament, tot d'una (*GGL III*, 290).

marriment: tristor, malenconia fonda (*DCVB*).

marturiar: martiritzar (*GGL III*, 298).

mermar: minvar, disminuir (*DCVB*).

mills: millor (*DCVB*).

mirvar: minvar, disminuir en general (*DCVB*).

nient: no res (*DCVB*).

ovili: ramat, congregació de fidels cristians (*GGL IV*, 63).

pagat: satisfet, content, conformat amb allò que es té (*GGL IV*, 70).

parer: *occ*, aparèixer, ésser visible; deixar-se veure (*DCVB*); parrà: *3p sing fut ind*, 'es veurà'.

parrà: vegeu *parer*.

passatge: acció de passar d'un lloc a un altre. Designa el pas a terres d'infidels per convertir-los (*GGL V*, 96).

pauc: *occ*, poc (*GGL IV*, 101).

paupertat: pobresa (*DCVB*).

pensar de: preocupar-se, tenir esment d'algú, d'alguna cosa, de fer quelcom (*DCVB*).

prènon: *occ*, 3p plur pres ind, del verb *prendre*.

pris: 1p i 3p sing pret indef, del verb *prendre* (*DCVB*).

puis: *occ*, 1p sing pres ind, del verb *poder*.

pusca: 1p i 3p sing subj, del verb *poder*.

quaix: com, a la manera / gairebé (*DCVB*).

rasó: *occ*, acte de discórrer per l'enteniment, cercant la veritat mitjançant demostracions (*GGL IV*, 303; *PL* 315).

remaner: quedar, restar, romandre (*GGL IV*, 339).

res: cosa (*DCVB*).

sen: *occ*, judici i capteniment conforme a la raó, bon sentit, ponderació mental (*GGL V*, 70; *PL*, 339).

senes: sense (*DCVB*).

sofraita: vegeu *sofratxa*.

sofratxa: també *sofraita*, *occ*, mancament, falta (*GGL*, 127; *PL*, 348).

soure: soldre, resoldre (*GGL V*, 152).

talant: desig, disposició per a obrar (*GGL V*, 182).

tantost: tot seguit, immediatament (*DCVB*).

tànyer: ésser propi, pertocar (*DCVB*).

tenir: **tenir a**, considerar algú o alguna cosa com a tal o tal; creure que ho és (encara que no ho sigui) (*DCVB*).

ténon: *occ, 3p plur pres ind*, del verb *tenir*.

tort: culpa, injúria, injustícia, culpabilitat, dany (*GGL V, 233*); **a tort**, injustament (*GGL V, 233*).

tost: prest, aviat, de pressa (*GGL V, 234*).

tota via: *adv* sempre (*DCVB*).

trastot: tot en absolut, sense excepció (*DCVB*).

treball: penalitat, tribulació; situació anguniosa o plena de perill (*DCVB*).

tro: fins (*DCVB*).

trop: *occ*, massa, excessivament (*GGL V, 272*).

ujar: cansar, fatigar, fastiguejar (*GGL V, 280*).

véngron: *occ, 3p plur pres ind*, del verb *venir*.

venir: **venir a nient**, tornar-se, convertir-se; passar d'un ésser o estat a un altre; convertir-se en no res (*DCVB*).

vets: vegada o vegades (*GGL V, 346*).

volc: *1p sing perf*, del verb *voler*.

xantar: *occ*, cantar.